Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2001–2002

27 728 Wijziging van de Wet op de expertisecentra, de Wet op het primair onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met de invoering van een leerlinggebonden financiering en de vorming van regionale expertisecentra (regeling leerlinggebonden financiering)

Nr. 29

VERSLAG VAN EEN WETGEVINGSOVERLEG

Vastgesteld 27 november 2001

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen[1] heeft op 19 november 2001 overleg gevoerd met staatssecretaris Adelmund van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen over **de regeling leerlinggebonden financiering (27 728)**.

Van het overleg brengt de commissie bijgaand stenografisch verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
Van de Camp

De griffier van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
Coenen

[1] Samenstelling:
Leden: Van der Vlies (SGP), Van de Camp (CDA), voorzitter, Van der Hoeven (CDA), Rabbae (GroenLinks), Lambrechts (D66), Dittrich (D66), Cornielje (VVD), De Vries (VVD), Dijksma (PvdA), Cherribi (VVD), Rehwinkel (PvdA), ondervoorzitter, Visser-van Doorn (CDA), Wagenaar (PvdA), Belinfante (PvdA), Kortram (PvdA), Ross-van Dorp (CDA), Hamer (PvdA), Nicolaï (VVD), Van Bommel (SP), Barth (PvdA), Halsema (GroenLinks), Örgü (VVD), Eurlings (CDA), Slob (ChristenUnie) en Van Splunter (VVD).
Plv. leden: Schimmel (D66), Mosterd (CDA), Atsma (CDA), Harrewijn (GroenLinks), Bakker (D66), Ravestein (D66), E. Meijer (VVD), Van Baalen (VVD), Valk (PvdA), Udo (VVD), Van der Hoek (PvdA), De Pater-van der Meer (CDA), De Cloe (PvdA), Gortzak (PvdA), Molenaar (PvdA), Cörüz (CDA), Spoelman (PvdA), Passtoors (VVD), Poppe (SP), Arib (PvdA), Vendrik (GroenLinks), Rijpstra (VVD), Wijn (CDA), Stellingwerf (ChristenUnie) en Blok (VVD).

KST57557
ISSN 0921 - 7371
Sdu Uitgevers
's-Gravenhage 2001

Stenografisch verslag van een wetgevingsoverleg van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Maandag 19 november 2001

Aanvang 15.00 uur

Voorzitter: Belinfante

Aanwezig zijn 8 leden der Kamer, te weten:

Belinfante, Lambrechts, Rabbae, Ross-van Dorp, Rijpstra, Slob, Smits en Van der Vlies,

alsmede mevrouw Adelmund, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de expertisecentra, de Wet op het primair onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met de invoering van een leerling-gebonden financiering en de vorming van regionale expertise-centra (regeling leerling-gebonden financiering) (27728).**

De **voorzitter**: In dit wetgevings-overleg worden in principe geen spreektijden gehanteerd. Ik attendeer de leden er echter op dat dit overleg om 23.00 uur afgelopen moet zijn. Verder wijs ik erop dat dit overleg gevolg zal worden door een korte plenaire afronding. In dit overleg zal dus niet het laatste woord over dit onderwerp worden gesproken.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. In NRC Handelsblad van zaterdag jongstleden stond een interview met de blinde cabaretier en schrijver Vincent Bijlo. In zijn kindertijd was het gangbaar dat blinde kinderen naar een internaat gingen. Hij was daar niet zo gelukkig, hetgeen hij heel mooi heeft beschreven in het hilarische, maar tegelijkertijd trieste boek Het instituut. In dit interview beschrijft hij treffend de sociaal-maatschappelijke gevolgen van zijn verblijf op een internaat.
Opvang en onderwijs in aparte voorzieningen gebeurt en gebeurde met goede bedoelingen. De gedachte was dat kinderen beter kunnen leren in een aparte omgeving, omdat er in kleine groepen meer tijd en aandacht aan deze kinderen kan worden geschonken, er meer kennis is van de specifieke handicap en men de kinderen beter kan beschermen. Vincent Bijlo geeft echter aan dat de overgang naar de echte wereld heel erg groot is. De bescherming valt dan weg en hij zegt daarover: ''Je maakt gehandicapten minder weerbaar door ze te isoleren. Het bevordert het denken in termen van 'wij' en 'zij'.''
De niet-gehandicapten ondervinden ook gevolgen van die gescheiden werelden. Gehandicapten zijn minder zichtbaar en er wordt minder rekening met ze gehouden. Opnieuw citeer ik Vincent Bijlo: ''Hoe minder mensen er zijn die afwijken, hoe groter de angst en hoe schever de beoordeling van diegenen die afwijken.'' Hij voelt zich daardoor met zijn handicap minder welkom in onze samenleving.
Integratie van gehandicapten is voor de PvdA-fractie een maatschappelijk en politiek belang. Je kunt niet uitgaan van wij en zij, zoals Bijlo zegt: ''We leven met elkaar in deze wereld en we moeten het met elkaar leuk maken''. Dit is de voornaamste drijfveer van mijn fractie achter onze wens om integratie van gehandicap-ten ook in het onderwijs meer te stimuleren. Speciale zorg, begelei-ding en aandacht is nodig voor al diegenen die door hun handicap niet gewoon mee kunnen doen.
Met alle goede bedoelingen zijn die speciale zorg en aandacht nu vormgegeven in een aparte setting en in aparte scholen. Het is de vraag of hierbij het streven naar efficiency niet heimelijk een rol heeft gespeeld. Alle kinderen met handicaps groeperen in aparte scholen, maakt het wellicht goedkoper om deze kinderen adequaat onderwijs te geven. Mijn fractie vindt dat zo'n kostenaspect geen rol mag spelen. Speciaal onderwijs is hard nodig om alle mensen gelijke kansen te geven. Alleen zou dat speciale onderwijs meer naar de regulieren scholen moeten worden gebracht, opdat leerlingen met en zonder handicap van jongst af aan samen blijven opgroeien en samen blijven leren.
Er zijn aanwijzingen dat er naast die sociaal-maatschappelijke argumenta-tie ook argumenten zijn om te betogen dat integratie tot betere leerresultaten leidt van gehandicapte leerlingen. In de schriftelijke voorbereiding heb ik een onderzoek van de universiteit van Portsmouth aangehaald, waarvan de voorlopige resultaten laten zien dat leerlingen met het syndroom van Down die op de reguliere school voldoende persoonlijke begeleiding krijgen, significant betere leerresultaten boeken dan leerlingen in het speciaal onderwijs. Het gaat echt om een heel forse leerwinst. Het definitieve rapport is nog niet gereed, maar de voorlopige resultaten zijn zo sterk dat wij ons ernstig moeten afvragen hoe wij in Nederland kunnen leren van de bevindingen daar.
Als leerlingen, ondanks hun handicap, met persoonlijke begelei-ding in het regulier onderwijs zoveel beter kunnen leren lezen, schrijven en rekenen, is het uiterst belangrijk om daaruit conclusies te trekken. Om

sociaal-maatschappelijke redenen staan wij integratie voor, maar om redenen van goed onderwijs moeten wij voor specifieke groepen onszelf continu de vraag stellen of onze onderwijsmethoden goed genoeg zijn. Mijn fractie vraagt daarom, een initiatief van de staatssecretaris om, rekening houdend met de bevindingen van dat specifieke rapport, ons te bezinnen op de vraag welke onderwijsmethoden de beste resultaten geven voor leerlingen met een handicap. Het gaat daarbij niet alleen om integratie maar ook om de bekostiging en de wijze waarop een en ander wordt georganiseerd.
Wij behandelen vandaag het langverwachte wetsvoorstel voor leerlinggebonden financiering. Ik heb al gezegd dat mijn fractie blij is met dit wetsvoorstel omdat het de integratie bevordert. Een omslag in denken en organiseren kan voorts leiden tot nadenken over de wijze waarop het onderwijs naar een kwalitatief hoger niveau kan worden gebracht. Met dit wetsvoorstel wordt afgestapt van een systeem waarin een zekere rigiditeit was ontstaan; ouders en scholen moesten een keuze maken tussen een reguliere school en een speciale school. De keuzevrijheid van ouders wordt in het Nederlandse onderwijssysteem van oudsher zeer gerespecteerd: ouders moeten de school kunnen kiezen die hen goeddunkt. Dit principe gold echter lange tijd niet voor ouders van een gehandicapt kind. Er was maar een weg, namelijk de speciale school. Ouders en scholen die een andere weg op wilden, hebben op een gegeven moment een simpel uitgangspunt geformuleerd: het verstrekken van een budget, zodat aan speciale begeleiding op reguliere scholen vorm kan worden gegeven. Vanuit dit standpunt is het befaamde rugzakje geboren: een aan leerlingen gekoppeld budget voor het organiseren van begeleiding op welke plek dan ook.
In veel ad-hocregelingen is hieraan inmiddels tegemoetgekomen. Scholen en ouders hebben de stap gezet om op deze wijze te werk te gaan, vaak ondersteund door het speciaal onderwijs. Met dit wetsvoorstel worden die ''gunstregelingen'' omgezet in wettelijk recht, hetgeen mijn fractie zeer wenselijk acht. De regeling zal in principe gelden voor alle leerlingen. Ouders krijgen meer inzicht in en invloed op de besteding van middelen, waarmee hun positie versterkt wordt. Reguliere scholen krijgen met dit wetsvoorstel meer zekerheid en speciale scholen krijgen de kans om via intensieve samenwerking toe te groeien naar een uitdagende vorm van onderwijs, hetgeen de kwaliteit van het leeraanbod zal vergroten. Mijn fractie verwacht dat er een proces op gang zal worden gebracht dat tot verdieping van kennis leidt. Als alles goed verloopt, wordt het zeer boeiend voor leerkrachten en begeleiders op zowel speciale als reguliere scholen. Het vak zal veel interessanter worden.
Het wetsvoorstel heeft een lange voorgeschiedenis. Het eenvoudige idee van de rugzak leidde bij de uitwerking tot vragen over de indicatiestelling en het organiseren en inzetten van expertise op reguliere en speciale scholen. Er is sprake van landelijke overeenstemming over globale criteria met betrekking tot het aanbod van speciale scholen. Het systeem is evenwel niet transparant want op regionaal niveau zijn er verschillen. Er bestaat een grote verscheidenheid, waardoor voor duizenden kinderen geen plaats is in het speciaal of regulier onderwijs. De situatie heeft verder geleid tot grote verschillen in de financiering van schoolsoorten. In de stukken staat hiervan een overzicht. De fractie van de Partij van de Arbeid acht objectieve uniforme indicatiestelling essentieel voor de toekomst van het speciaal onderwijs. Zorg en financiering moeten adequaat worden afgestemd op de individuele behoefte van de leerling en de school waarop hij is geplaatst. De organisatie moet aansluiten op de werkwijze van de samen-naar-schoolverbanden. Ook op dat punt is een transparante, objectieve en toetsbare indicatiestelling van groot belang.
Mijn fractie is van mening dat met de opzet van de regionale commissies, gevoegd bij het landelijk toezicht, tegemoetgekomen wordt aan de behoefte van ouders en scholen aan een nabij loket. Eerder is in de Kamer hierover gesproken en een fiat gegeven. Mijn fractie steunt dan ook de gekozen organisatievorm. De toepassing van de criteria bleek wat problematischer. Er is lang proef gedraaid en ik heb niet het idee dat wij er volledig uit zijn. Er is wel – en ik denk dat dit een goede weg is – volop ruimte voor bijstelling van de criteria. De mogelijkheid bestaat om beredeneerd af te wijken van de criteria die nu gelden. Wij hebben begrepen dat van deze mogelijkheid ruim gebruik kan worden gemaakt. De landelijke commissie zal de ontwikkeling daarvan bijhouden. Ik heb vertrouwen in die opzet, ook al omdat de partijen die meegedaan hebben aan het rondetafelgesprek dat wij in de Kamer hebben georganiseerd, hebben gezegd dat die opzet werkbaar is zolang de mogelijkheid van beredeneerde afwijking bestaat.
Helemaal zonder problemen is het niet. Vooral in cluster 4 zijn, hebben wij begrepen, de problemen wat groter. Een opmerkelijk gegeven daarbij is dat veel dossiers niet worden aangelegd en dus niet kunnen worden aangeleverd. Dit komt omdat er geen ervaring mee is. Dat zegt iets over de huidige verwijzingspraktijk en benadrukt de noodzaak om te gaan werken met die criteria.
Het is volgens ons van belang dat de Kamer een vinger aan de pols kan houden. Er komt een algemene maatregel van bestuur waarin de praktijk zal worden vastgelegd. Het lijkt mij overigens belangrijk om alle AMvB's die in dit kader worden aangekondigd voor te hangen bij de Kamer.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Ik ben het volledig met collega Smits eens dat het belangrijk is om de AMvB's bij de Kamer voor te hangen. Ik kan mij echter voorstellen dat wij proberen de indicatiestelling bij ministeriële regeling te organiseren – ik heb terzake een amendement voorgesteld – omdat dit ons in de tussentijd de mogelijkheid geeft, te spreken over aanpassingen. Denkt collega Smits erover na, die mogelijkheid te ondersteunen?

Mevrouw **Smits** (PvdA): U bent mij voor. Ik wilde net zeggen dat het er ons om gaat dat de Kamer de mogelijkheid krijgt, zicht te blijven houden op het ontwikkelen en vastleggen van de criteria. Als het beter is, dit te doen via een ministeriële regeling ben ik daarvoor. Ik weet dat uw amendement er ligt. Wij zullen het welwillend bezien, is geloof ik de formulering. Ik moet nog even de details bekijken, maar wij zijn het in elk geval eens over de opzet.

Voorzitter. Bij de indicatiestelling speelt de indicatie voor meervoudig gehandicapten ook een rol. Mijn fractie heeft de indruk dat daarbij overgangsproblemen aan de orde zijn. Ik heb begrepen dat de scholen die ermee te maken hebben in de overgangsfase niet minder geld krijgen, maar dat hun wel wordt gevraagd de komende tijd te werken aan meer bruikbare criteria. Dat leidt mijn fractie tot de voorlopige conclusie dat blijkbaar in de werkwijze die nu in de praktijk wordt gevolgd geen verandering komt en dat wij deze eerste fase benutten om meer duidelijkheid te krijgen over de manier waarop een en ander op lange termijn wordt georganiseerd.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): In de regeling die nu op tafel ligt, zit niet de mogelijkheid voor ieder cluster om de categorie meervoudig gehandicapten een plek te geven. Ik heb getracht dit voor alle clusters te regelen in een amendement. Hoe denkt mevrouw Smits daarover?

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik heb begrepen dat tot een laat tijdstip nog gesprekken zijn gevoerd over deze kwestie. Ik wacht graag de reactie van de staatssecretaris af om te kunnen beoordelen of zo'n amendement nodig is. Voor mijn fractie staat voorop dat de scholen op de huidige voet moeten kunnen doorgaan, maar dat op termijn moet worden toegewerkt naar criteria die helder, transparant en werkbaar zijn.
Voorzitter. In cluster 2 is er wellicht een probleem met de toelating van kinderen die nog niet de leerplichtige leeftijd hebben bereikt. Het gaat in feite om voorschoolse opvang die nu op scholen mogelijk is, maar die niet past in deze systematiek. Het lijkt mij vooral voor dove kinderen, maar ook voor kinderen met andere handicaps van groot belang dat zij in de tijd voordat zij normaal gesproken leerplichtig zijn en naar school gaan adequaat worden opgevangen en een stimulans krijgen om het onderwijsaanbod te kunnen volgen. Hoe denkt de staatssecretaris in samenwerking met het ministerie van VWS te zorgen voor een adequate voorschoolse opvang? Als het nodig is om het op scholen voort te zetten – dat is nu de situatie – dan is het wellicht denkbaar, maar ik sta een brede aanpak voor, waarin kinderen goed worden voorbereid op hun schoolse carrière. In het overleg met het ministerie van VWS kan dan ook meteen worden gesproken over naschoolse opvang en reguliere kinderopvang. Voor veel Nederlandse ouders met kinderen zijn die nauw verbonden met de schooltijden. Ook voor deze groep zou dit beter geregeld moeten worden. Als je kinderen die nu worden opgevangen in kinderdagcentra, wilt brengen naar het speciaal onderwijs, dan wordt je geconfronteerd met andere tijden. Dat betekent dat ouders moeten zorgen voor naschoolse opvang. Dat probleem hebben ze nu niet. Is de naschoolse opvang gereed om gehandicapte kinderen op te vangen? Mij dunkt dat daaraan aandacht moet worden geschonken, in ieder geval in de lopende pilots. Wellicht kan hierover op korte termijn worden overlegd met de staatssecretaris van VWS.
Dan de vraag of bij de indicatiestelling het beheersingselement een rol mag spelen. Wat mijn fractie betreft, gaat het daarbij om de vraag of een kind speciale aandacht nodig heeft. De benodigde zorg moet worden gegarandeerd. De indicatiestelling regelt wie verantwoordelijk is voor de financiering ervan. Ofwel, komt het uit de gewone middelen die een school of een samenwerkingsverband ter beschikking heeft, of is extra geld nodig vanuit de LGF-organisatie? Nu wij de financieringsstructuur wijzigen en een rugzak ter beschikking stellen, kunnen mechanismen worden opgeroepen die leiden tot een groter beroep op de regeling. Door een bedrag ter beschikking te stellen, zal het voor ouders en scholen immers meer dan thans verleidelijk zijn om daar een beroep op te doen. Op zichzelf is het niet fout. Het is zelfs logisch. Het lijkt mijn fractie alleen zaak om daar rationeel op te reageren. Mijn fractie is niet van mening dat het aandeel gehandicapte leerlingen in het onderwijs om budgettaire redenen gelijk moet blijven. Als het aantal kinderen met een handicap stijgt – of de aanvragen voor indicatie – moeten wij ons afvragen of dit wordt veroorzaakt omdat het aantrekkelijk is om het geld binnen te halen, of gewoon omdat er meer kinderen zijn met een handicap. Die laatste aanwijzing is er eigenlijk niet. Erg gemakkelijk wordt gesteld dat de medische vooruitgang het aandeel dove kinderen doet dalen. Ik wil dat graag geloven, maar dat de sociaal-maatschappelijke context ertoe zou leiden dat het aandeel kinderen met gedrags- en opvoedingsproblemen stijgt, lijkt mij een beetje te kort door de bocht. Wij kennen in dit land veel soorten speciaal onderwijs en veel toegelaten kinderen. Dat zou meer te maken kunnen hebben met ons verwijzingssysteem, de financiële structuur en de indicatiestelling, dan met het aandeel gehandicapten.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Hebt u aanwijzingen dat kinderen met sociaal-emotionele problemen die uiteindelijk resulteren in grote gedrags- en wellicht ook leerproblemen, onterecht aanspraak maken op middelen uit het speciaal onderwijs? Naar mijn waarneming groeit dat aantal kinderen wel.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Dat is precies de kern van de zaak. Het aandeel groeit wel, maar het is de vraag of het aantal kinderen met leerproblemen of een handicap stijgt, of dat het meer een gevolg is van de financierings- en verwijzingsstructuur. Als je een groeiend aandeel constateert, moet je eigenlijk de oorzaak ervan onderzoeken.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Ik was nu juist zo benieuwd naar uw eigen opvatting daarover.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik heb geen concrete aanwijzingen dat het aandeel kinderen met handicaps sterk stijgt in Nederland. Ik denk dat het meer te maken heeft met de verwijzings- en financieringsstructuur. Als je bijvoorbeeld constateert dat het aandeel kinderen met problemen in het voortgezet onderwijs stijgt, dan zou dat wel eens te maken kunnen hebben met de indicatiecriteria die wij voor het voortgezet onderwijs hebben opgesteld en de verandering daarin.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Een heel belangrijke vraag in het kader van de monitor die wij voor het hele proces willen zien, zou zijn in welke mate zichtbaar gemaakt kan worden of de wijze van financiering en indicatiestelling die wij nu hanteren, daar druk op uitoefent. Dat zou toch een slechte conclusie of uitkomst zijn van alles wat wij doen.

Mevrouw **Smits** (PvdA): U haalt mij de woorden uit de mond. Uiteraard moeten wij dat precies gaan volgen.

Ik kom nu op de vorming van de expertisecentra. Dit aspect van de samenwerking in het speciaal onderwijs heeft een lange en gedegen voorbereiding gekend. De vorming van expertisecentra is van onderop gegroeid. Het is ook in voortdurend overleg met het veld gegaan; er zijn wegbereiders geweest. Die aanpak heeft mijn fractie gesteund. Wij zien ook het resultaat. Hoewel er in een eerder stadium nog problemen waren bij de indeling en de verdeling over het land, heb ik nu de indruk dat nagenoeg alles in overleg is opgelost. Ik vraag de staatssecretaris of dat juist is: zijn er nog witte vlekken, zijn er problemen of is het beeld nu wel compleet?
In dat verband wil ik nog twee kwesties aan de orde stellen. In de eerste plaats betreft dit de nevenvestigingen. Er zijn veel plannen om nevenvestigingen te stichten, om meer thuis-nabij-onderwijs te organiseren. Dat kan; wij zijn daar ook sterk voor. Wij zijn het echter eens met het uitgangspunt – dat standpunt nemen wij nu in – dat die nevenvestiging dan niet de status van een zelfstandige school krijgt. Ik heb begrepen dat daar waar er nu plannen zijn voor nevenvestigingen, de scholen goed uit de voeten kunnen met de huidige regeling. Het simpele feit dat er zoveel initiatieven zijn, laat dat al zien. Er zijn wellicht wat problemen met de huisvesting. Zal een gemeente waar een plan is voor het stichten van een nevenvestiging, welwillend meewerken aan het betalen van de huisvesting daarvan of zal die gemeente verwijzen naar de gemeente waar de hoofdvestiging staat? In de praktijk zijn daar nu problemen over. Ik vraag de staatssecretaris of zij die problemen ook ziet en welke oplossing daarvoor kan worden gevonden.
Ik ben verder niet zo voor een zelfstandige status, omdat het zou betekenen dat er een extra uitgave kan ontstaan die niet wordt ingezet voor de hulp aan de leerling. Heel concreet heb je dan extra geld nodig voor het management; dat is geld dat dan naar de structuur en de organisatie gaat. Dit, terwijl er al zo weinig naar het kind zelf gaat.
Het tweede punt is dat binnen de clustervorming en de vorming van expertisecentra er even geen aandacht leek te zijn geweest voor de bijzondere positie die Almere inneemt in dit geheel. In Almere is op grond van het convenant enkele jaren geleden besloten tot het vormen van een soort proeftuin. Daar is een afwijkende organisatievorm ontstaan voor het speciaal onderwijs, gericht op samenwerking met het regulier onderwijs en gericht op experimenteren, met een aparte financieringsstructuur. Mijn fractie heeft met de VVD en D66 een amendement ingediend om te garanderen dat die proeftuin kan blijven voortbestaan en dat wij juist leren van de ontwikkelingen daar.
Een volgend punt dat in dit hele proces aan de orde kan zijn, is de vraag of het regulier onderwijs klaar is voor dat wat wij willen. Veel reguliere scholen zijn klaar, want zij hebben allang leerlingen met een handicap geaccepteerd en zij hebben daar goede ervaringen mee. De voorlopers van de kinderen die daarvan hebben kunnen profiteren, zijn inmiddels toe aan het voortgezet onderwijs. Vorige week hoorde ik van een heel bijzonder initiatief van ouders die groepsgewijs aansluiting zoeken met hun gehandicapte kinderen bij een reguliere school en daar inmiddels nog in zijn geslaagd ook. Dan heb ik het over het initiatief De Vuursteen in Eindhoven. Een groep zmok-leerlingen vindt daar op aanvraag van hun ouders aansluiting bij een gewone school. Ik hoop dat het ministerie dit experiment en soortgelijke experimenten van harte zal ondersteunen.
Het is in het algemeen goed dat scholen op grond van dit wetsvoorstel gevraagd zal worden, in het schoolplan en in de schoolgids in te gaan op integratie en hun visie daarop te geven. Dat zal voor veel scholen aanleiding zijn erover na te denken nog voor een concreet verzoek van een leerling wordt ingediend.
Het lijkt mij goed dat de staatssecretaris ruimte biedt om de kennis en de ervaring die op de reguliere scholen die nu al integreren zijn opgebouwd, in te zetten voor de andere reguliere scholen. We hebben het fenomeen steunpuntscholen gekend. Ik blijf betreuren dat de subsidie voor dat experiment niet op de oude voet is voortgezet, maar ik vraag wel om een regeling om die kennis blijvend ter beschikking te stellen en om reguliere scholen in staat te stellen kennis uit te wisselen. De expertisecentra hebben uiteraard de benodigde expertise. Zij zullen doorgaan met het opbouwen daarvan. Wij moeten echter niet ontkennen dat ook reguliere scholen hierbij een inbreng hebben, juist voor elkaar, gelet op het feit dat zij tot nu toe ervaring hebben opgebouwd.
Als een reguliere school in de toekomst te maken krijgt met een concreet verzoek van ouders om een leerling met een handicap toe te laten, zal een zorgvuldige afweging worden gemaakt. De ouders zullen zich daarbij laten ondersteunen door een expertisecentrum en wat ons betreft ook door onafhankelijke ouderorganisaties. Ik vraag de staatssecretaris het mogelijk te maken dat die onafhankelijke ouderondersteuning in principe ook mogelijk is en dat die kan worden gefinancierd met de rugzak of met middelen die anderszins worden verkregen. De Federatie van oudervereniging heeft jaren geleden met subsidie een project kunnen draaien. Het intrekken van de subsidie heeft ertoe geleid dat dat project niet kon worden voortgezet. Het ging eigenlijk maar om een gering bedrag en er is goed werk verricht. Ik vermag niet in te zien waarom dat project niet opnieuw zou kunnen worden opgezet.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ik hoop dat ik u nu verkeerd heb begrepen. U stelt toch niet voor dat de financiering van deze activiteiten ten koste van het rugzakje moet gaan.

Mevrouw **Smits** (PvdA): De expertisecentra zullen over het algemeen de ouders goed ondersteunen. Er zit wat in het argument dat als je kiest voor het regulier onderwijs, je het expertisecentrum om begeleiding vraagt. De reguliere school zal ook precies willen weten wat de ambulante begeleiding en de steun die het expertisecentrum kan geven, inhouden. Er zit dus wat in de redenering de rugzak voor de financiering te gebruiken. In ieder geval gaat het erom dat je voor de degenen die dat wensen zoekt naar onafhankelijke ondersteuning. Daarbij kun je werken via de onafhankelijke ouderorganisaties. Mocht het zo zijn dat je in een concreet geval aanvullende middelen wilt inzetten, dan zou je in ieder geval dat deel van de rugzak dat voor het expertisecentrum is en waarvan geen gebruik wordt

gemaakt, kunnen inzetten. Dat laat onverlet dat ook de ouder-organisaties financieel de ruimte moeten hebben om de ondersteuning te organiseren. Dat kan niet alleen op individuele aanvraag.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Bent u het met mij eens dat u te maken zou kunnen krijgen met een tweedeling, met aan de ene kant ouders die hoog opgeleid zijn en alles zelf kunnen regelen en aan de andere kant ouders die alles nodig hebben om te komen tot wat zij willen?

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik heb niet voor niets het project genoemd waarmee de Federatie van oudervereenigingen een aantal jaren heeft kunnen werken: algemene voorlichting aan ouders, maar ook, indien zij dat wensen, het bieden van ondersteuning aan ouders bij het zoeken van een school en het vormgeven van de afspraken. Daarvoor heeft de oudervereniging aparte financiering nodig. De middelen daarvoor kunnen niet alleen uit de rugzak komen. Ik kan me wel voorstellen dat je met de rugzak aanvullende middelen ter beschikking stelt als je niet van het expertisecentrum gebruik maakt. Voorzitter. In Nederland hebben ouders in principe de vrijheid de scholen voor hun kinderen zelf uit te zoeken. Dat is onze befaamde onderwijsvrijheid. De keerzijde is dat de scholen de vrijheid hebben leerlingen te selecteren. Vooral bij kinderen met ernstige handicaps kan bij scholen twijfel ontstaan en kan op een aanvraag van ouders nee worden gezegd. Dat betekent in de praktijk dat ouders met hun kind moeten gaan shoppen. Zij hebben ook vaak het idee dat zij op eieren moeten lopen en bijna met een modelkind moeten aankomen om blijvend toegelaten te worden. Tegenslag op school of bepaalde omstandigheden kunnen ertoe leiden dat een leerling wordt geweigerd, vooral omdat het idee voor veel scholen vreemd is. Scholen staan al voor veel uitdagingen. Mijn fractie vraagt zich af welke afwegingen men op een school maakt wanneer er twijfel is. Is te normeren wanneer een school wel kan weigeren en wanneer niet? Mij dunkt dat een materieel bezwaar, bijvoorbeeld als een gebouw niet is aangepast, nooit een argument mag zijn. Een gebouw is aan te passen, misschien niet in een dag tijd, maar wel op termijn. De staatssecretaris is naar onze mening niet duidelijk als het gaat om de kwestie van huisvesting. Een gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van de school en de financiering daarvan. Wat doet de staatssecretaris van onderwijs als de school en ouders aanpassing nodig achten en de gemeente vindt dat die aanpassing te duur is, zodat een kind niet op school kan blijven en naar een speciale school moet? Kan de staatssecretaris garanderen dat dit in de praktijk geen argument hoeft te zijn?
Evenzo kan een argument liggen in het gebrek aan zorg, bijvoorbeeld wanneer een kind persoonlijke, lijfgebonden zorg behoeft. Die zorg wordt momenteel gesubsidieerd op basis van de AWBZ. De school kan daar niet voor zorgen. Een zorgverzekeraar kan een eigen bijdrage eisen of weigeren. Zou dit kunnen betekenen dat een kind opnieuw naar het speciaal onderwijs moet, terwijl de reguliere school en de ouders het erover eens zijn dat het kind eigenlijk kan blijven, omdat die zorg op de speciale school is geïntegreerd? Mijn fractie vindt dat dit geen reden mag zijn om het kind door te verwijzen. Kan de staatssecretaris garanderen dat dit geen rol zal spelen en dat hiervoor middelen worden ingezet?
Andere argumenten die meer te maken hebben met de gang van zaken op de school en in de klas zijn, zoals de staatssecretaris aangaf in de schriftelijke voorbereiding, lastiger aan te geven en uit te werken en al helemaal niet in een wet vast te leggen. Veel bezwaren van onderwijskundige aard zijn echter op termijn te verhelpen. Is de staatssecretaris het met ons eens dat de school gehouden kan zijn dat bezwaren van die aard, zoals te grote groepen, hoog ziekteverzuim, vacatures, op termijn te verhelpen zijn?
In de meeste gevallen zal het gesprek tussen ouders, de reguliere school en het expertisecentrum goed kunnen verlopen. De reguliere school en de ouders krijgen, juist dankzij deze wet, betere faciliteiten: recht op ondersteuning en recht op extra formatie. Toch kan het gebeuren dat partijen het niet eens worden. In de schriftelijke voorbereiding is gesteld dat de gang naar de rechter dan de uitweg is. Dat is een heel hoge drempel, zowel voor de ouders als voor de school. Het zet de verschillen van mening op scherp. Die weg moeten wij niet opgaan. Bovendien is de vraag op grond waarvan een rechter bij die geschillen moet oordelen. Een tussenstap lijkt ons beter. Zou het geen goed idee zijn om een commissie in te stellen die kan adviseren en bemiddelen en die zowel door de ouders als door de school kan worden ingeschakeld? Wij hebben een amendement ingediend dat daarin voorziet, mede ondertekend door de fracties van de VVD en D66. De tussenkomst van zo'n commissie kan ook ingeschakeld worden als niet toelating ter discussie staat, maar de manier waarop de rugzak wordt besteed. Wij hebben bij de verdeling van de middelen uit de rugzak een tweedeling aangebracht in geld dat vrij kan worden ingezet en geld dat kan worden besteed aan ambulante begeleiding. In veel situaties zal dat uitstekend werken, want het sluit aan bij de huidige praktijk. Niet helemaal uit te sluiten valt echter dat een school kan en wil kiezen voor een ander soort verdeling en dat een expertisecentrum daaraan niet kan of wil voldoen. Ook in die gevallen geldt dat voorkomen moet worden dat mensen naar de rechter gaan.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Voorzitter. Ik vind dat een buitengewoon sympathieke gedachte. Het betoog van mevrouw Smits volgend, heb ik echter gemerkt dat zij liever geen geld uitgeeft aan wat zij een bureaucratische structuur noemt. Het instellen van een dergelijke commissie zal vermoedelijk wel geld kosten. Mag dat uit het huidige budget komen of mogen daar extra middelen voor vrijgemaakt worden?

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik ben ervan overtuigd dat het ministerie voldoende budget heeft om zich te laten adviseren door een keur aan adviescommissies. Mij dunkt dat daar op de begroting van onderwijs moeiteloos ruimte voor kan worden gevonden. Het hoeft allemaal niet zo duur te zijn.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter. Tijdens de hoorzittingen over dit onderwerp is door een aantal mensen die daarvoor waren uitgenodigd, de gedachte geopperd dat het een goede zaak zou zijn om de ombudsman in dezen een rol te

laten spelen. Mevrouw Smits komt nu met een commissie. Deze zou qua effect op hetzelfde neer moeten komen, maar ik ben toch geïnteresseerd in de reden waarom zij voor een commissie is.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik heb de indruk dat een commissie beter is, omdat de ombudsman een vrijblijvender instelling is. In de rondetafelgesprekken werd verwezen naar het voorbeeld bij de verzekeringen. Wij denken aan een commissie die kan adviseren en bemiddelen, maar die ook gegevens kan verzamelen over de praktijk zoals deze zich zal ontwikkelen rondom zaken waarin dat meningsverschil bestaat en die ons vervolgens kan laten weten hoe de praktijk zich ontwikkelt. Je moet die gegevens verzamelen. Het lijkt me dat dit beter gaat onder de verantwoordelijkheid van de minister dan wanneer een vrijblijvend instituut als de ombudsman dat doet naar het voorbeeld van de verzekeringswereld.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ziet u het als een commissie met een bindend advies? Dat scheelt in de bureaucratie en de gang naar de rechter. Of ziet u het als een adviescommissie, met als gevolg dat de zaak daarmee niet geheel af is?

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik zou willen regelen dat in ieder geval advies wordt ingewonnen, maar het lijkt me wezensvreemd aan het Nederlandse systeem om dat advies bindend te laten zijn. Zelfs de Commissie gelijke behandeling heeft die status niet. Als er echter een advies ligt, zullen partijen daar goed naar luisteren, omdat theoretisch de weg naar de rechter openstaat en de rechter in zo'n procedure het advies zwaar zal laten wegen. Het lijkt me dat dit voldoende garantie biedt dat er wel degelijk goed geluisterd zal worden.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik zag ook een amendement op stuk nr. 24 waar uw naam onder stond en waar de toegang niet meer geweigerd kon worden. Ik vroeg me af hoe dit amendement zich verhoudt tot het amendement op stuk nr. 24. Er hoeft dan helemaal geen advies gevraagd te worden.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Het amendement op stuk nr. 24 is ingediend door mevrouw Lambrechts. Waar een commissie op grond van de criteria die we hanteren bepaalt dat een kind toelaatbaar is, regelt het amendement dat je ook wordt toegelaten op een speciale school die bij dat cluster hoort. Maar misschien kan mevrouw Lambrechts dat in haar eigen inbreng straks beter verdedigen.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik wil er graag een zin aan toevoegen, namelijk dat het dan nog wel eens kan misgaan, zoals we ook bij de samenwerkingsverbanden wel zien.

De **voorzitter**: Kunt u een indicatie geven hoe lang u nog nodig hebt? Anders halen we de eindtijd van 23.00 uur niet.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik zal een poging doen om er met gezwinde spoed doorheen te gaan.
Het lijkt mij dat met de instelling van de commissie veel van de bezwaren die bij ons leven tegen de verplichte besteding van de middelen bij de expertisecentra vervallen. Er is in ieder geval een gemakkelijke uitweg, indien er toch verschil van mening is. In de tweede fase kan de beperking van de vastgelegde besteding vervallen. Ik verwijs nog eens naar de gang van zaken in de zorgsector, die door vele fracties is ondersteund. Daar is sprake van een spectaculaire omwenteling van aanbod- naar vraagsturing, waarbij het instrument persoonsgebonden budget wordt ingezet en er nooit behoefte is gebleken aan een werkgelegenheidsgarantie. Instellingen in de zorg worden gestimuleerd door het persoonsgebonden budget om meer te luisteren naar hun klanten en de middelen op een goede manier in te zetten. Dat zou in de tweede fase leerlinggebonden financiering ook in het onderwijs mogelijk zijn.
Voorzitter. Dit wetsvoorstel garandeert geen recht op toelating tot de speciale school. Ik verwijs kortheidshalve naar het amendement dat mevrouw Lambrechts heeft ingediend en dat door mijn fractie wordt gesteund. Het is wel zaak de vinger aan de pols te houden voor de groep kinderen die nu geen onderwijs geniet. Het gaat daarbij om enkele duizenden kinderen. Er vinden pilots plaats die ertoe leiden dat het onderwijs een aanbod kan ontwikkelen dat geschikt kan worden geacht voor deze groep. Principieel lijkt mij daarbij de vraag aan de orde of het kan dat ouders, indien zij dat wensen, ook in de toekomst ontheffing van leerplicht kunnen vragen. De staatssecretaris laat die mogelijkheid open. Dit lijkt mij geen zaak van de ouders, maar van de overheid. De norm is immers dat onderwijs er is voor iedereen. Ik wil graag dat de Kamer regelmatig op de hoogte wordt gehouden over de voortgang van dit traject, bijvoorbeeld twee keer per jaar.
Een acuut probleem doet zich voor bij kinderen met gedragsproblemen. Tientallen tot honderden kinderen met een lichte handicap zitten thuis omdat geen school ze met de huidige ondersteuning kan opvangen. Dat geldt zowel voor kinderen die horen bij de LGF-populatie als voor kinderen die vallen onder de WSNS-samenwerkingsverbanden. Vooral kinderen met autisme worden nogal eens geweigerd. De problemen van scholen zijn reëel. Extra ondersteuning lijkt mijn fractie noodzakelijk. In een eerder overleg heb ik gezegd dat het een goede zaak is om die extra ondersteuning in incidentele gevallen wel te bieden, en wel naar het voorbeeld van de zorg, waar consulententeams een bescheiden budget ter beschikking hebben om extra ondersteuning te bieden, maar los van de instellingen opereren. Zij leveren niet alleen geld op, maar ook kennis over een adequate aanpak. Ik vraag de staatssecretaris niet te wachten op het definitief regelen van de tweede fase leerlinggebonden financiering, maar nu alvast een begin te maken en in samenwerking met de expertisecentra en de gehandicaptenzorg een voorstel uit te werken voor zo'n onafhankelijke commissie waarbij die extra inhoudelijke ondersteuning vorm kan krijgen. Ik overweeg daarover een motie in te dienen.
Het beschikbaar stellen van leerkrachten die thuis onderwijs gaan geven, kan een andere uitwerking zijn, maar dat lijkt mij een zaak die niet de voorkeur verdient. Ik zie het liever op een structurele manier opgelost.
Ook in het voortgezet onderwijs zijn ad-hocregelingen getroffen. In die sector zal een recht komen op leerlinggebonden financiering. Het lijkt mij dat de financiering en de juridische positie van de scholen die nu gebruik maken van de ad-hocregelingen, door dit wetsvoor-

stel niet achteruit mogen gaan. Het is daarom goed dat de bestaande regeling voor leerlingen met het syndroom van Down onverkort wordt voortgezet en dat ook leerlingen die de stap van basisschool naar voortgezet onderwijs nog moeten maken, daarvan gebruik kunnen maken. Dat betekent dus eenzelfde bedrag en een vrije besteding van de middelen in overleg tussen de reguliere school en de ouders.
In de schriftelijke voorbereiding hebben wij aandacht besteed aan de diploma-eis die veel scholen in het voortgezet onderwijs zouden moeten stellen. Mij lijkt dat wij voor kinderen met een handicap de mogelijkheid open moeten laten om alle scholen van het voortgezet onderwijs te bezoeken indien de reguliere school en de ouders dat mogelijk en wenselijk achten. Wanneer de school en de ouders daarover overeenstemming bereiken, kan door het stellen van een diploma-eis de rugzak echter niet worden ingezet. Deze formele eis kan volgens mij moeiteloos vervallen. Kan de staatssecretaris hierop reageren?

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Denkt mevrouw Smits daarbij aan alle scholen van het voortgezet onderwijs, bijvoorbeeld ook aan het gymnasium?

Mevrouw **Smits** (PvdA): Wanneer kinderen met een ernstige handicap de stap naar het voortgezet onderwijs zetten, gaan zij doorgaans naar het vmbo. Het verschil in ontwikkeling tussen kinderen met een handicap en kinderen zonder handicap zal altijd zo groot zijn dat binnen de school naar een aangepast programma wordt gezocht. Principieel is er dan geen verschil meer tussen een vmbo, een havo, een vwo of zelfs een gymnasium. Nogmaals, ik denk dat dit voorbeeld in hoge mate theoretisch is, maar stel dat een gymnasium toch denkt dat het dit kan doen, terwijl de ouders het een goede mogelijkheid vinden voor die specifieke leerling, dan mag het niet voorkomen dat de rugzak niet wordt toegekend omdat de diploma-eis wordt gesteld. Dat staat namelijk in het wetsvoorstel. Je krijgt die rugzak alleen als je voldoet aan de diploma-eis. Dat is het enige wat ik zou willen schrappen om die vrijheid te behouden, zodat als het gymnasium denkt die leerling te kunnen opleiden, die ruimte daarvoor bestaat.
Voor de tweede fase van de leerlinggebonden financiering is meer aandacht nodig voor de bekostiging en de verschillen daarin. De fractie van de Partij van de Arbeid wil dat op termijn de individuele behoefte van de leerling bepalend zal zijn voor de inzet van de middelen en niet de schoolsoort. Mijn fractie kan dit onderdeel oppakken na het advies van de Onderwijsraad over de gewichtenregeling en de afstemming met de financiering voor de regeling Weer samen naar school.
In de termijn waarbinnen scholen moeten beslissen over een verzoek tot toelating bestaat een verschil tussen het bijzonder en het openbaar onderwijs. Bij de schriftelijke voorbereiding heb ik geen goed argument gevonden voor dat verschil in behandeling. Ik ga ervan uit dat acht weken voor alle scholen voldoende is.

De **voorzitter**: Voordat ik het woord geef aan de heer Rijpstra, attendeer ik de leden erop dat in principe de bewindspersonen de helft van de spreektijd van de leden krijgen. Gezien de tijd die ons nog rest, zou het prettig zijn als u allen dat in het oog wilt houden.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Voorzitter. Misschien had u dat kunnen zeggen voordat de eerste woordvoerder sprak!

De **voorzitter**: Ik ging ervan uit dat iedereen met deze regel bekend is. Voor de zekerheid attendeer ik u er nog even op.

De heer **Rijpstra** (VVD): Mevrouw de voorzitter. De zesde etappe is voorbij en wij zijn begonnen aan de zevende. De vraag is of de bergetappes nog moeten komen of dat wij zijn aangekomen bij de laatste vlakke etappes, waarbij overigens het venijn in de staart kan zitten, omdat er nog wel eens onverwachte dingen kunnen gebeuren, waarop men niet heeft gerekend. Ik moest aan deze vergelijking denken, toen ik het verslag van de zesde etappe las van de wegbereiders. Deze wegbereiders hebben goed werk geleverd. Ik zie hun taak nu veranderen in een soort wegbegeleiders.
Het is niet niks waar de wetgever, de medewetgever en het veld mee bezig zijn. Gezien het soms meer dan kritische verslag van de Raad van State is alertheid bij de medewetgever van groot belang. De VVD-fractie heeft bewust de inbreng van de Raad van State in haar verslag een prominente plaats gegeven. Ik benadruk hierbij dat de fractie van de VVD haar eigen verantwoordelijkheid in de beoordeling van dit wetsvoorstel niet uit handen zal geven. Mede gezien die zorgvuldigheid achtten wij een nader verslag noodzakelijk. De laatste vraag van mevrouw Smits over het verschil in beoordelingstijd wordt in het nader verslag uit de doeken gedaan zodat men toch op dezelfde aantallen weken uitkomt.
In de hoorzittingen die wij hebben gehouden, maar ook in de vele gesprekken die hebben plaatsgevonden, blijkt dat het veld, de ouders, de deskundigen en de staatssecretaris zeer positief staan tegenover hetgeen tot nu toe bereikt is. Ook staat men positief tegenover hoe verder te gaan. Een van de oudervertegenwoordigers zei het ook: hoe onvoldragen het voorstel ook nog is, wij willen ermee doorgaan! Die wil is er bij een ieder, zo constateert mijn fractie. Op zichzelf is dat een heel goed uitgangspunt.
Het onderwijs is in beweging. Al een groot aantal jaren is een proces op gang gekomen waarbij scholen meer autonomie krijgen. In 1994 is dat al in gang gezet. Het heeft de afgelopen regeerperiode meer impulsen gekregen. Ik wil het toespitsen op het speciaal onderwijs, of liever nog op de zorg die een kind met een beperking nodig heeft.
Laat ik vooropstellen dat ik grote waardering heb voor al die onderwijsgevenden die juist in dat speciaal onderwijs werkzaam zijn. Ik heb eveneens grote waardering voor al die initiatieven die tientallen jaren geleden, soms meer dan honderd jaar geleden, zijn genomen. Zij zijn genomen in de tijd waar men met de heersende opvatting het beste met het onderwijs voor het kind voor had. Kinderen met een beperking, kinderen die extra zorg nodig hebben, konden het beste die zorg krijgen op speciale scholen in een speciale, beschermde omgeving met al die warmte van de onderwijzers, zusters en broeders.
De ontwikkeling van de afgelopen jaren zijn in een richting gegaan waarin meer en meer wordt uitgegaan van wat het kind kan en waar dat het beste zou kunnen.

Kinderen met een beperking hebben evenveel recht op deelname aan de samenleving als zij die geen beperking hebben. Dat geldt voor wonen, werken, vrije tijd en de school. In het onderwijs is de kreet ''gewoon waar dat kan, speciaal waar dat moet'' in de jaren negentig Leitmotiv geworden; dat gebeurde in het kader van Weer samen naar school. Hoewel Weer samen naar school niet altijd het gewenste effect heeft opgeleverd, is wel gebleken dat bij die aanpak sprake kan zijn van integratie van leerlingen die met een beperking in het regulier onderwijs komen. Het tijdsbeeld van de jaren negentig laat ons zien dat er meer en meer aandacht komt voor het leven van mensen met een beperking. Diverse regelingen, zoals de Wet voorziening gehandicapten en het persoonsgebonden budget, hebben tot een emancipatorische ontwikkeling geleid, waarbij ook de mondigheid is toegenomen.
Ik kan mij goed voorstellen dat het voorliggende wetsvoorstel bij de mensen in het onderwijsveld op veel vragen is gestuit. Die vragen zijn terecht en zijn niet alleen afkomstig vanuit het instituutsdenken, het spreken voor eigen parochie of angst voor verlies van een deel van de werkgelegenheid in het eigen instituut. Nee, uit de gesprekken blijkt wel dat die zorg heel nadrukkelijk aanwezig is, maar dat men juist het belang van het kind op nummer één zet. Wij willen het kind met een beperking de mogelijkheid geven om deel te nemen aan het regulier onderwijs. Natuurlijk gaat het niet om deelnemen ten koste van alles, want tot het onmogelijke is niemand gehouden. Mijn fractie ziet echter veel mogelijkheden om kinderen dichter bij huis onderwijs te laten genieten. Het is echter helder dat een dergelijke, nieuwe aanpak tijd zal kosten en dat bij velen een cultuuromslag moet plaatsvinden.
De VVD-fractie onderschrijft het doel van dit wetsvoorstel: er komt voor de ouders van een leerling met een beperking een grotere keuzevrijheid tussen het regulier en het speciaal onderwijs. Om dat te bereiken, wordt een leerlinggebonden budget ingevoerd voor het regulier onderwijs, komt er een geobjectiveerde systematiek van indicatiestelling en worden regionale expertisecentra (REC's) opgezet. Kortom: een grootscheepse operatie. De vraag is of de wet gerealiseerd kan worden.
Ik heb al gezegd dat wij in beide verslagen kritisch zijn geweest, maar niet omdat wij het doel niet zouden onderschrijven; integendeel. Er wordt van het onderwijs echter wel heel veel gevraagd, zowel in het regulier onderwijs als in het speciaal onderwijs. De tweede vraag is natuurlijk of de keuzevrijheid voor ouders daadwerkelijk gerealiseerd zal worden of slechts een wassen neus is. Daarnaast wordt een volstrekt unieke systematiek van de indicatiestelling geïntroduceerd. Ook de scholen moeten gaan samenwerken. Deze vragen kunnen ook gesteld worden over voldoende ambulante begeleiding en de kennis van de leerkrachten in het regulier onderwijs; zo zijn in al die verslagen tientallen andere vragen gesteld. Deze wet mag voor de ouders, maar vooral voor het kind geen teleurstelling worden.
Mijn fractie heeft eerder opgemerkt dat niet de structuur, maar het kind centraal staat. Een goede infrastructuur is echter onontbeerlijk om het kind de aandacht en de zorg te geven die het nodig heeft. De VVD-fractie onderschrijft de opzet van een regionale infrastructuur en heeft waardering voor alle scholen die, ongeacht de denominatie, gaan samenwerken. Een punt van zorg is wel de afbakening van de REC-regio. Uit de zesde etappe valt te lezen dat overleg over de voedingsgebieden vaak nog niet tot concrete afspraken heeft geleid, omdat er onzekerheid is over de bekostiging van een REC. Een overlap kan tot problemen leiden. Hoe denkt de staatssecretaris dat op te lossen? De REC's ervaren gedurende het proces ook een aantal andere belemmerende factoren, vooral op randvoorwaardelijk en bestuurlijk terrein. Onduidelijkheid over de financiering van de REC's, maar ook over de hoogte en het perspectief op faciliteiten voor coördinatie en management maakt het voor REC's moeilijk om beleid te voeren en bedrijfsplannen te ontwikkelen.
De staatssecretaris heeft de REC's in de afgelopen periode financieel extra gesteund. Ik heb met betrekking tot die financiering een vraag, omdat zij bij een onvoldoende of onzekere bekostiging demotiverend werkt en ook voor de verdere ontwikkeling van een REC nadelig kan zijn. Is het daarom niet verstandig om voor de periode tot de tweede fase van de wetgeving de financiering van de REC's – het aantal scholen maal ƒ 40.000 – te handhaven en onderzoek te doen naar het principe van een vaste voet per REC? De bureaucratie – lees: het overleg tussen de REC's, tussen de scholen en de REC's, tussen de ouders en de scholen en tussen de ouders en de REC's – zal immers betaald moeten worden.
Een ander argument is dat zeker in de komende jaren veel meer leerlingen en ouders een beroep op de LGF zullen doen en een aanvraag zullen indienen. Dat is logisch, want als er ergens geld is, wil men proberen om daar gebruik van te maken. Dat hebben wij ook bij de Wet voorzieningen gehandicapten en het persoonsgebonden budget gezien. In de komende jaren zullen er dus meer aanvragen worden ingediend.
De financiering van de CVI's is gerelateerd aan het aantal geïndiceerde leerlingen. Dat is op zichzelf een logisch uitgangspunt. Is het echter niet verstandig om in de opbouwfase ook hier stabiliteit te creëren door bijvoorbeeld voor de periode 2004-2006 een bedrag beschikbaar te stellen voor het totale aantal leerlingen dat bij een REC is aangemeld? Op die manier kan de functie van de CVI beter worden ontwikkeld.
De wegbereiders blijven het ontbreken van de betrokkenheid van teams en ouders een aandachtspunt vinden. Zij stellen dat er bij de betrokkenheid van ouders bij het REC-proces in de afgelopen periode kennelijk weinig vooruitgang is geboekt. Juist tegen de achtergrond van de beoogde vraagsturing is ouderparticipatie echter noodzakelijk. Hoe kan dit gerealiseerd worden binnen elk REC en zonder dat wij een landelijke instantie optuigen waar wij weer de ''beroepsoudervergaderaars'' tegenkomen?
In het verlengde hiervan heb ik gedacht dat het misschien wenselijk is om voor die REC's een raad van REC op te richten waarin ook ouders zitting kunnen nemen en die kan dienen als een gesprekspartner voor het departement. Hoe beoordeelt de staatssecretaris dit voorstel en, als zij het positief beoordeelt, is zij dan in staat om dit initiatief te ondersteunen?
In de afgelopen jaren heeft de VVD-fractie er keer op keer op gehamerd dat kinderen niet van de ene naar de andere indicatie-

commissie mogen worden gestuurd. Indiceringen kunnen op verschillende momenten worden afgegeven. Ik denk aan de jeugdhulpverlening, de jeugdzorg, Weer samen naar school en de leerlinggebonden financiering. Kortom, een kind kan van de ene naar de andere commissie worden gestuurd, met het gevaar dat het tussen wal en schip valt. Ik zie de trieste verhalen hierover in de krant en op de televisie al weer voor mij. Het is de vraag hoe wij het gejojo met een kind kunnen voorkomen. Kunnen de instanties waar een kind mee te maken kan krijgen, niet beter gaan samenwerken, zodat er nog maar één indicatie en één handelingsplan nodig is? Goede coördinatie moet toch mogelijk zijn? Hoe beoordeelt de staatssecretaris dit? Ziet zij mogelijkheden voor één loket en waar zou dat dan moeten worden gepositioneerd? Kunnen de REC's die rol misschien op zich nemen? De justitiële jeugdinrichtingen sluiten zich nu ook bij de REC's aan. Dat betekent een verdere taakverzwaring voor de REC's en maakt een vaste bekostiging des te noodzakelijker. Is overigens het convenant tussen het ministerie van Justitie en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen inmiddels ondertekend?
Ik heb niet de illusie dat dit wetsvoorstel een foutloos traject garandeert. Ik zal overigens aan het einde van mijn betoog terugkomen op de vraag hoe wij dit het beste kunnen doen. Er is nog een aantal andere knelpunten, waarop mijn fractie graag de reactie van de staatssecretaris hoort. Ik denk dan allereerst aan de volledige onafhankelijkheid van de commissie van indicatie. Is die volledige onafhankelijkheid wel haalbaar? Is een onafhankelijke voorzitter niet voldoende, indien er ook een strak gereglementeerde werkwijze wordt vastgesteld?
Cluster 4 is een heel ingewikkeld cluster. Mijn collega Smits wees er terecht op. Ik blijf dit cluster het zorgenkindje vinden. Ik denk dan ook dat wij hieraan de komende tijd nog veel meer aandacht zullen moeten besteden. Wat gebeurt er bijvoorbeeld als een jongere wordt opgenomen in een justitiële jeugdinrichting? Zo'n jongere wordt uitgeschreven uit zijn school voor voortgezet onderwijs, maar het is niet duidelijk wat er gebeurt als hij zijn jeugddetentie van gemiddeld zes weken heeft uitgediend. Kan hij dan terugkeren naar zijn oude school? Is de school daartoe verplicht of moet er naar een andere oplossing worden gezocht? Er zijn voorbeelden van plaatsen in Nederland waar dat op een goede manier is geregeld, maar ook op andere plaatsen mogen jongeren niet tussen wal en schip vallen.
Een ander knelpunt in cluster 4 is dat scholen uit dat cluster er niet gerust op zijn dat zij in het voortgezet onderwijs een goed onderwijskundig rapport kunnen leveren. Het gevolg daarvan zou kunnen zijn dat leerlingen voortijdig hun school verlaten en op straat komen te staan. Welke rol kunnen de REC's hierbij spelen? Betekent dit niet een volgende taakverzwaring?
Dat cluster 4 een zorgenkindje is, blijkt ook wel uit de mogelijkheid dat er kinderen in cluster 4 zitten die niet geïndiceerd zijn, maar van wie je wel weet dat er van alles aan de hand is. Als voor dergelijke kinderen in cluster 4 extra geld wordt uitgetrokken, kan dat de aanzuigende werking vergroten. Moeten de REC's wellicht deze leerlingen en hun ouders begeleiden, opdat deze leerlingen wel kunnen worden geplaatst?
Voor de huidige eis van de psychodiagnostische classificatie, DSM IV, voor elke leerling in cluster is de commissie van onderzoeksmiddelen niet toereikend, omdat daar veel meer tijd in gaat zitten. Er zal een aanvullend budget moeten komen, omdat dit onderzoek nu eenmaal duurder is. Wordt dat ook geregeld?
In cluster 4 doet zich een stapeling van problematiek voor. Beperkte cognitieve vaardigheden komen in dit cluster veelvuldig voor. In het regionaal expertisecentrum van Zwolle is een zmlk-school met een bovenregionale functie, die tot op heden extra financiering ontving in het kader van de jaarlijkse aanvragen bijzondere omstandigheden. Op welke wijze zal een en ander in de toekomst verlopen? Worden zmlk's naar cluster 3 overgeheveld of blijft de extra bekostiging van kracht? De aandachtspunten voor vervolgstappen zijn helder. Er dient snel duidelijkheid te komen over de budgettaire kaders op lange termijn en over de additionele gelden op korte termijn. Mag ik ervan uitgaan dat dit onderwerp besproken wordt in het overleg met het veld? Verder dient inzicht verschaft te worden in de regeling van taken en functies.
Ook moet de bekostigingsgrondslag van de regionale expertisecentra zo snel mogelijk inzichtelijk worden gemaakt. Afstemming en samenwerking tussen Weer samen naar school, vmbo, REC, jeugdzorg, zorgverzekeraars et cetera is al jarenlang een stokpaardje. Ik overweeg om op dit punt een motie in te dienen.
Op welke wijze is het vervolgproces gewaarborgd? Er komt veel op ons af. Er moet nog veel ontwikkeld worden en vastgelegd worden in AMvB's. In dit proces is een zorgvuldige voorhangprocedure noodzakelijk. Wat wordt de taak van de wegbereiders? Worden het inderdaad wegbegeleiders? Moeten zij niet een zwaarder gewicht krijgen en een slagvaardig opererende ondersteuningsgroep worden, die niet alleen als intermediair tussen REC en ministerie kan optreden, maar ook als een soort troubleshooter? De fractie van de VVD is van mening dat dit wetsvoorstel zeer zorgvuldig begeleid dient te worden met optimale en maximale controle. Ik ontvang graag ten minste twee keer per jaar een uitvoerige voortgangsrapportage. Daarnaast is mijn fractie voorstander van rapportage door de Inspectie. Bij de Wet educatie beroepsonderwijs zijn op dit punt goede voorbeelden getoond. In de voortgangsrapportage moeten monitoring, financiering, de wijze waarop basisscholen met de materie omgaan en de aansluiting tussen de verschillende gebieden naar voren komen.
Op een zaterdagmiddag, ongeveer zeven jaar geleden, sprak de toenmalige staatssecretaris van OCW mevrouw Netelenbos op de jaarvergadering van ouders van kinderen met het syndroom van Down. Op dat moment werd het rugzakje geboren. Sinds die tijd is in de Kamer veelvuldig overleg geweest en zijn prachtige rapporten gepubliceerd en besproken, ook inhoudelijk. Het voorliggend wetsvoorstel is in bepaalde mate uniek. Natuurlijk zijn er politieke verschillen maar die zijn niet zo groot. Alle partijen hebben in de afgelopen jaren het kind centraal gezet. Ik hoop dat dit wetsvoorstel daartoe zal bijdragen.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Voorzitter. Het is alweer jaren geleden dat de fractie van het CDA heeft ingestemd met de doelstellingen die ten grondslag liggen aan de

invoering van het rugzakje, de leerlinggebonden financiering. Ik haal wat herinneringen op aan de CDA-opstelling in het verleden voordat ik overga tot een oordeel over het voorliggend wetsvoorstel. De CDA-fractie heeft jaren geleden al aangegeven waarde te hechten aan het bieden van zo uitdagend mogelijk onderwijs aan kinderen met beperkingen. Zij heeft daarbij gepleit voor een zeer zorgvuldige invoering van leerlinggebonden financiering en integratie in het regulier onderwijs. Er zijn immers moeizame ervaringen opgedaan met het persoonsgebonden budget in de gezondheidszorg. Zorgvuldigheid is daarom zeker geboden. Mijn fractie heeft ook gesteld dat de indicatiestelling geen kind tekort mag doen; de vorming van de regionale expertisecentra mag niet ten koste gaan van de identiteit van het speciaal onderwijs. Tot op heden is de houding van mijn fractie: ja, mits. Alleen als de regering de grote knelpunten wegneemt, zal de CDA-fractie instemmen met een wetsvoorstel voor leerlinggebonden financiering. In een algemeen overleg met de staatssecretaris in juni 1999 heeft de CDA-fractie aangedrongen op een heel zorgvuldige REC-vorming en op het niet overhaasten van een wettelijke regeling. Wij hebben de staatssecretaris gevraagd om de samenwerking van het onderwijs binnen de REC's niet aan een al te rigide door Den Haag opgelegd model te onderwerpen. De indicatiestelling wilden wij liever opdragen aan de regionale expertisecentra zelf en niet aan een landelijke commissie, want bij een beoordeling door een landelijke commissie zou een te bureaucratische wijze van werken kunnen ontstaan met het risico van wachtlijsten en een te grote afstand tussen de aanvrager van het leerlinggebonden budget en de toekenners van dat budget. Ook vond mijn fractie een toelaatbaarheidsbepaling van maximaal twee jaar waarna herindicatie volgt te kort. Mijn fractie heeft regelmatig de keuzevrijheid van ouders benadrukt en daarbij aangegeven te hechten aan onderwijs op maat, liefst zo dicht mogelijk bij huis en het liefst ook in het regulier onderwijs. Wij vinden overigens dat de indicatiestelling nooit als een beheersinstrument zou mogen fungeren. Ouders zouden meer inzage moeten krijgen in de dossiers van hun kinderen. Zij zouden de mogelijkheid moeten hebben om in beroep te gaan en een second opinion te vragen. Mijn fractie was niet te spreken over het systeem van herindicatie dat ertoe leidt dat er sterk in de formatie en in de financiering van de rugzak zou kunnen worden gesneden wanneer speciale groepen kinderen met een beperking het goed blijken te doen in het regulier onderwijs.
Voorzitter. Dit waren een paar punten die wij naar voren hebben gebracht. De vraag nu of het wetsvoorstel dat op tafel ligt door mijn fractie gesteund kan worden in het licht van de inbreng in het traject dat de invoering van het rugzakje tot nu toe heeft afgelegd. Het is een traject van jaren. Je krijgt als je hier binnenkomt het gevoel dat het een soort reünie is. Mensen die op de tribune zitten, worden door ons hartelijk begroet. Wij hebben regelmatig e-mailcontact en ik denk wel eens: hoe zal het leven na LGF zijn?

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Is er nog een leven na LGF?

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Ik hoop, voorzitter, dat het vooral voor de kinderen en hun ouders voor wie het bedoeld is een heel goed leven zal zijn. Wij zullen zoeken naar verdere vormen van samenwerking, zeker op dit terrein. Mijn ervaring is dat dossiers nooit ophouden te bestaan. De contacten zullen dus zeker blijven bestaan.
Wij staan nog steeds van harte achter de doelstellingen die de wet beoogt te dienen, maar wij hebben over de wet wel grote twijfels en zorg, ondanks het feit dat wij begrijpen dat zaken door moeten gaan. Iedereen zegt: laat ons alsjeblieft doorgaan. Een spoedige invoering van het rugzakje is gewenst, maar wij als politici moeten de volle verantwoordelijkheid kunnen en willen dragen voor de wet die daartoe zal strekken. Vast moet staan dat de betrokken kinderen en hun ouders er met deze wet op vooruitgaan. Dat dit het geval is, is voor ons nog niet duidelijk genoeg. Grote zorgen hebben wij vooral over de onzekerheid rond de indicatiestelling. Voor ons is dit het hart van het wetsvoorstel. Dat zou bij AMvB geregeld moeten worden volgens de voorliggende tekst. Ik meen dat zestien andere belangrijke instrumenten die gebruikt moeten worden om de invoering van het rugzakje te doen slagen, vandaag nog niet aan een inhoudelijk oordeel kunnen worden onderworpen en ook nog bij AMvB moeten worden geregeld.
Het voelt niet goed, zal ik maar zeggen. Er zijn nog zoveel losse einden op wezenlijke onderdelen van de wet. Daar hebben ook collega's aan gerefereerd. Er zijn veel vragen. Wij hebben schriftelijke vragen gesteld en daarop antwoord gekregen, maar er blijven nog veel vragen over. Die kunnen nog niet beantwoord worden, omdat de AMvB's nog niet voorliggen. Er zijn extra zorgen op punten die al genoemd zijn. Ik wil er ook een paar noemen. De samenwerking tussen Weer samen naar school en het vmbo is nog onduidelijk. Ik wijs op de zesde etappe en het werk van de wegbereiders. Door de REC's wordt gezegd dat de onduidelijkheid inzake de financiering van de REC's belemmerend werkt. Verder is er onduidelijkheid over de taak- en functiebekostiging. Pas als een en ander duidelijk is, zegt men, kunnen wij meerjarenbeleidsplannen maken; anders beginnen wij er liever niet aan. Ik heb het idee dat wij de bestuurlijke REC-vorming in een wetgevend kader kunnen plaatsen, maar dan nog zijn er punten waarvan je zegt: nou, nou. 80% van de REC-coördinatoren signaleert knelpunten in de ambulante begeleiding. Op dat punt leven er nog grote vragen. Daar komt bij dat de betrokkenheid van de ouders bij de REC-vorming thans zo goed als nul is. Wat de teams betreft, is het ook maar matig. Bovendien merk ik in mijn contacten met het regulier onderwijs dat men daar nog nagenoeg van niets weet. Dat vind ik zorgelijk. Ik hoop dat de staatssecretaris ons duidelijk kan maken dat wij, ondanks dat wij veel nog niet weten, thans met een gerust hart ''a'' kunnen zeggen en dat zij het ons gunt om nog niet direct ''b'' te zeggen tegen alles wat nog in de AMvB's moet volgen.
Door de beperkte tijd die ik ter beschikking heb, kan ik niet op alle onderwerpen ingaan. Ik hoor met belangstelling wat de staatssecretaris zal antwoorden op vragen van collega's. Wel wil ik nog enkele vragen stellen over de landelijke commissie toezicht indicatiestelling. Krijgt die commissie per jaar zeker 25.000 dossiers te verwerken? Waar bestaat zo'n dossier uit? Waar wordt naar gekeken? Wat is een volledig

protocol? Concentreert de commissie zich straks wellicht alleen nog op beredeneerde afwijkingen? Het is toch de bedoeling dat de commissie frictie tussen protocollen gaat constateren? Hoe doet zij dat als het om dergelijke aantallen gaat? Mag in alle redelijkheid worden verwacht dat deze commissie haar taak zal kunnen waarmaken? Is er over taken en wijze van opereren nog tussentijds contact met het veld, bijvoorbeeld over beredeneerde afwijkingen en de regie op dat punt?
Wij hebben grote bedenkingen bij de invoering van deze wet en de vele AMvB's op juist zeer cruciale punten zoals de indicatiestelling en de financiering. Hierdoor heb ik het gevoel dat alles wat in de loop der jaren goed was, in de aanloop naar deze wet erg is verbureaucratiseerd. De REC-vorming lijkt goed te gaan, maar kijk ik naar de indicatiestelling, dan vraag ik mij in gemoede af of kinderen straks betere zorg krijgen omdat zij beter worden geïndiceerd. Zitten er nu te veel kinderen op een te zware of een verkeerde plek? Ik waag dat te betwijfelen. Krijgen reguliere scholen straks meer geld en formatie dan nu? Ik geloof van niet. Ik vind het ook moeilijk te verteren dat kinderen straks alleen nog maar papieren kinderen zijn. De regionale commissie beoordeelt dossiers en geen kinderen. Het onmeetbare lijkt soms meetbaar gemaakt te moeten worden. Zo heb ik begrepen dat de vraag of je doof bent, wordt bepaald door één decibel meer of minder. Al dit soort dingen brengt mij ernstig aan het twijfelen. Betekent het niet compleet zijn van een dossier van een kind, dat het moet wachten op completering ervan, zonder officieel op een wachtlijst te staan? Zou dit kunnen betekenen dat wij niet kunnen weten hoeveel kinderen daadwerkelijk wachten op onderwijs?
Mijn zorgen zijn duidelijk, lijkt mij. Ik ben bang dat er veel geld gaat zitten in bureaucratie die niet altijd ten goede komt aan de zorg voor het kind. Dat vind ik een gemis. Ik vrees ook dat de indicatieprocedure een beheersingsmechaniek wordt. In de nota naar aanleiding van het nader verslag lees ik dat de verwachting bestaat dat de invoering van objectieve indicatiestelling de relatief sterke groei van het speciale onderwijs zal beperken. Kan de staatssecretaris dat toelichten? Het is in ieder geval zeer te prijzen in de staatssecretaris dat zij de indicatiestelling op regionaal niveau heeft gezet, na indringend overleg met de Kamer. Dit wijst op vertrouwen in het veld en mijns inziens is dat de enige basis voor een juist partnerschap tussen overheid en veld.
Wij maken ons wel zorgen over de clusters 3 en 4, ook al omdat zoveel wezenlijke zaken nog bij AMvB geregeld moeten worden. Er komt in ieder geval van mijn hand een groot aantal amendementen om de cruciale AMvB's voor te hangen bij de Kamer. Ik vraag mij echter af of dat voldoende is en vandaar mijn amendement op stuk nr. 19 om van de cruciale AMvB over de indicatiestelling in artikel 28c, lid 8, een ministeriële regeling te maken met voorhang, voor de eerste drie jaar dat de wet in werking is. Een ministeriële regeling is veel sneller te wijzigen. Als tijdens de eerste jaren zaken aan het licht komen die niet goed gaan en om wijziging vragen, dan kan dat na overleg met de Kamer snel geregeld worden. Dit zorgt voor flexibiliteit in de wet, wat naar ons idee zeker nodig zal zijn, want het gaat om een ontwikkelingstraject.
Wat betreft dove kinderen merk ik het volgende op. Wij vinden het een verbetering dat in de wet is geregeld dat alle kinderen in het speciaal onderwijs met 4 jaar al naar school kunnen. Zeker als wij ouders nadrukkelijk de keus willen laten tussen regulier en speciaal onderwijs, is het natuurlijk zo dat een kind niet alleen in het regulier onderwijs met 4 jaar naar school moet kunnen, maar ook in het speciaal onderwijs. Voor één groep is het wel een verslechtering en dat is voor de groep dove en slechthorende kinderen, want deze groep gaat nu veel eerder naar school – eigenlijk al met 2,5 jaar en dat is geen uitzondering maar regel. Deze kinderen moeten op 2,5-jarige leeftijd naar school om te leren communiceren met hun omgeving; hoe vroeger hoe beter. Ik weet dat de staatssecretaris zeer gevoelig is voor de praktijk van alledag en ik denk dat zij zich goed kan voorstellen dat het bij dove kinderen juist heel goed is als je daar zo vroeg mogelijk mee begint en dat de wet er geen belemmeringen voor zou moeten opwerpen. Wij vinden het dan ook jammer dat deze groep afhankelijk wordt gemaakt van aanvullende formatie. Immers, als er extra formatie is, mogen zij op die leeftijd naar school. Heb je die niet, dan kunnen zij ook niet. Wij vinden eigenlijk dat er reguliere formatie moet komen. In iets mindere mate geldt dit voor alle kinderen in cluster 2; vandaar ons amendement op stuk nr. 18, dat regelt dat kinderen in cluster 2 met 3 jaar naar school kunnen. De zin in de huidige Wet op de expertisecentra, namelijk dat in het belang van het kind de inspecteur kan toestaan dat het kind eerder wordt toegelaten, zouden wij graag willen handhaven. Dit biedt tevens de mogelijkheid dat voor kinderen in andere clusters ook gefundeerd afgeweken zou kunnen worden van de 4 jaar.
Wij zien grote problemen opdoemen waar het betreft de kinderen die nu nog in de meervoudiggehandicaptencategorieën vallen. Er was afgesproken dat er voor die populatie kinderen binnen de indicatiestelling eigen criteria zouden worden ontwikkeld en dat is slechts beperkt gebeurd. Wij zijn bang dat er daardoor kinderen met gecompliceerde problemen buiten de boot zullen vallen in deze nieuwe wet. Wij willen voorstellen voor zowel cluster 3 als cluster 4, gekoppeld ook aan de scholen voor langdurig zieke kinderen, een extra categorie ''meervoudig'' te ontwikkelen, wat recht doet aan die gecompliceerde doelgroep. Wij hebben daartoe een amendement op stuk nr. 20 ingediend.
Wij vinden het uitstekend dat het in deze wet makkelijker gemaakt wordt om nevenvestigingen te stichten. Ik denk dat dit geheel past bij de doelstelling thuis-nabij-onderwijs. De financiering daarvan vinden wij echter onvoldoende. Daar zal mevrouw Lambrechts mede namens mij in haar betoog aandacht aan besteden. Wij als fractie zijn echter bang dat met de beschreven regeling een school pas na heel veel overleg en heel veel tijd een nevenvestiging zal kunnen starten. Dat kan immers heel erg lang duren. Anderzijds begrijpen wij natuurlijk wel de angst van bijvoorbeeld de Vereniging van Nederlandse gemeenten, dat de huisvestingskosten voor gemeenten uit de hand kunnen lopen; daarom zouden de gemeenten ook een belangrijke stem moeten hebben in het toestaan van nevenvestigingen; collega Smits heeft er al aan gerefereerd.
Deze angst van de VNG zou er natuurlijk niet moeten zijn en die kan

ook een stuk minder worden, wanneer het nu goed geregeld wordt dat gemeenten niet bang hoeven te zijn dat de gemeente waarin de hoofdvestiging van de school staat, de gelden voor de nevenvestiging niet over zou willen hevelen naar de gemeente waar de nevenvestiging staat. Op dit moment zijn daar echter nog knelpunten. De angst van de VNG op dat punt is mijns inziens derhalve terecht. Ik vraag de staatssecretaris aan die angst een eind te maken. Wij zouden echter graag de rollen willen omdraaien, als het gaat om de thans voorgestelde regeling in de wet. De school die een nevenvestiging wil, zou wat ons betreft haar plannen mogen doorzetten, tenzij binnen zes weken door de betrokken partijen bezwaar wordt aangetekend. Eenzelfde procedure wordt gevolgd bij het verlenen van een bouwvergunning. Om die ook bij het onderwijs mogelijk te maken, hebben wij het amendement op stuk nr. 21 ingediend. Vanzelfsprekend moet de school de belanghebbenden helder en accuraat informeren, maar daarna ligt wat ons betreft de bal bij de ander. Het op deze manier handelen zal het tempo van de procedure zeer ten goede komen. Gelet op de voorgestelde wettekst, vraag ik wel hoe lang volgens de staatssecretaris de procedure bij het ministerie zal duren. Ik kan mij voorstellen dat alle procedures moeten worden doorlopen, maar hoe lang duurt het voordat het departement een beschikking afgeeft?
Tot slot: al met al heeft mijn fractie nog ernstige zorgen ten aanzien van de wet die nu voor ons ligt. De antwoorden op de schriftelijke vragen hebben die zorgen maar ten dele kunnen wegnemen. Ik wil, misschien ten overvloede, nog zeggen dat het feit dat ik niet op alle antwoorden op de schriftelijke ronde ben ingegaan, niet betekent dat ik akkoord ga met alle opmerkingen van de staatssecretaris op de vragen. Nu wil ik volstaan met het uitspreken van de hoop dat de staatssecretaris ruimhartig wil zijn en dat zij wil ingaan op onze suggesties. Na afloop van de beraadslagingen zal mijn fractie zeer serieus de resultaten ervan bestuderen, in de hoop in te kunnen stemmen met de dan luidende wetstekst.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Voorzitter. Ik begin met mijn waardering uit te spreken aan het adres van al degenen die zo hard hebben gewerkt om dit traject op de rails te krijgen: de staatssecretaris en de ambtenaren, maar vooral degenen in het veld die naast hun reguliere werk hiervoor tijd moesten vrijmaken en die met niet aflatende ijver hun kennis met ons hebben gedeeld. Dat laatste was nodig, want het is natuurlijk een buitengewoon ingewikkeld traject.
Zij allen, ook de leden van de fractie van D66, onderschrijven de intentie en de doelstellingen van deze wet: de keuzevrijheid van de ouders versterken, de mogelijkheid om van het regulier onderwijs gebruik te maken vergroten en de expertise van de so-scholen bundelen in regionale expertisecentra. Het paradoxale van deze wet is echter dat op zoek naar rechten in plaats van gunsten, naar meer ruimte en grotere keuzevrijheid we terecht dreigen te komen in een te rigide stelsel van weliswaar objectieve, maar nog onvoldragen criteria voor indicatiestelling die hulp op maat en flexibiliteit op de korte termijn wel eens meer in de weg zouden kunnen staan dan bevorderen. Als ik de voorgestelde systematiek vergelijk met de wijze waarop in cluster 1, de cluster van blinden en slechtziende kinderen, met een lumpsum vorm wordt gegeven aan keuzevrijheid en integratie in het regulier onderwijs en als ik daarbij de mate van de oudertevredenheid die dat volgens een onderzoek van het Kohnstamm-instituut heeft opgeleverd in aanmerking neem, kan ik alleen maar hopen dat wij met de voorgestelde systematiek in de buurt komen van wat wij ook willen. Hetzelfde geldt voor de situatie in Almere. Ook daar blijkt een afwijkende vormgeving juist meer maatwerk en flexibiliteit te bieden dan hetgeen deze wet regelt. Er is inmiddels mede door ons een amendement ingediend om Almere de nodige ruimte te geven. Ik hoop dat de staatssecretaris de voorgestelde wijziging wil honoreren.
Voorzitter. De indicatiestelling blijft voorlopig het meest problematische onderdeel. Het is niet zo dat de fractie van D66 tegen geobjectiveerde indicatiestelling is. Integendeel! Wie zou daartegen bezwaar kunnen hebben? Zeker niet een partij als D66 die transparantie en keuzevrijheid van ouders hoog in het vaandel heeft staan. Wel maken wij ons zorgen vanwege het feit dat de instrumenten die dat vorm moeten geven en de objectieve indicatiestelling die gaat plaatsvinden, in de laatste fase van voorbereiding overhaast vorm lijken te krijgen. Het komt ons voor dat alles overhaast met een snelkookpan is klaargestoomd. De commissie voor proeftoetsing heeft tot nu toe alleen nog maar een voorlopige tussenrapportage met betrekking tot een deel van de dossiers gegeven. De tijdelijke commissie indicatiestelling aarzelt vervolgens geen moment om in no time, zijnde enige weken, de indicatiecriteria daarop aan te passen. Hoe representatief zijn de uitkomsten van deze tussenrapportages en de overhaaste bijstellingen van de criteria? De onderzoekers zeggen: 90%. Sta mij toe dat te betwijfelen. Ja, het gaat om 90% van de onderzochte dossiers, die overigens slechts 60% omvatten van het aantal te onderzoeken dossiers. Het is toch aannemelijk te veronderstellen dat juist de afwijkende, problematische dossiers de dossiers zullen zijn die niet zijn aangeleverd. Omdat het traject van voorbereiding van dit wetsvoorstel veel tijd in beslag heeft genomen is het des te spijtiger dat er op de valreep dit soort onzorgvuldigheden zijn ingeslopen. Daar komt nog bij dat er voor een deel – ik denk bijvoorbeeld aan epileptische kinderen – in het geheel nog geen indicatiecriteria zijn. Reden voor de fractie van D66 om zich af te vragen of invoering op basis van deze indicatiestelling met de huidige – soms nog ontbrekende – criteria wel verantwoord is per 1 augustus 2002. Reden ook voor de fractie van D66 om onlangs in elk geval nog een hoorzitting te willen om te horen hoe het veld hierover denkt. Ik kan niet anders dan concluderen dat het overgrote deel van het veld van mening is dat invoering op basis van wat er ligt verantwoord en wenselijk is.
Tijdens die hoorzitting kwam echter ook naar voren dat er veel tegenstrijdige wensen en voorwaarden zijn geformuleerd, zoals de wens om per 1 augustus te beginnen en de wens om voldoende voorbereidingstijd voor het regulier onderwijs te garanderen, omdat het regulier onderwijs in het geheel nog niet is voorbereid. Overigens werd dat niet ontkend. In alle gevallen echter werd in die soms haaks op elkaar staande wensen prioriteit gegeven aan de

start per 1 augustus 2002, ook door de vertegenwoordigers van het regulier onderwijs. Ik hoop wel dat het veld zich dat over twee jaar ook nog herinnert.
Omdat dit vooral een faciliterende wet is, laat de fractie van D66 het oordeel van degenen die het betreft zwaar meewegen, temeer daar de behoefte om te beginnen zo breed gedragen lijkt te zijn. Desalniettemin heeft de fractie van D66 als medewetgever een verantwoordelijkheid voor deze wet. Dat betekent dat wij er ook zelf voldoende vertrouwen in moeten kunnen hebben om er ''ja'' tegen te zeggen. Voordat het zover is, zijn er ook in onze ogen nog een aantal verbeteringen en voorwaarden nodig en moeten er betere waarborgen komen.
Voorzitter. Wij hebben ons, evenals een aantal andere fracties, afgevraagd hoe deze toch rigide en nog onvoldragen wet zo ingericht zou kunnen worden dat er geen kinderen tussen de wal en het schip zullen vallen. Hoe kunnen verbeteringen worden aangebracht in de indicatiecriteria, die eigenlijk in het voortraject aangebracht hadden moeten worden. Een aantal opties is de revue gepasseerd. De eerste: uitstel van de wet. In elk geval is dat geen optie waar het veld behoefte aan heeft. De tweede: een experimentele status wat de indicatiecriteria betreft. Ook dat blijkt geen haalbare optie te zijn, omdat de experimentenwet zich daarvoor niet leent. Ik heb mij daarover laten informeren en gebleken is dat dit zeker tot uitstel zou hebben geleid. De derde: verschillende snelheden voor de invoering. Ook daarvoor heb ik geen groot enthousiasme ontmoet. De vierde optie is de optie die ook door mevrouw Ross is gepresenteerd, namelijk de indicatiestelling niet in een AMvB met voorhang, maar juist vormgeven in een ministeriële regeling, omdat dit gemakkelijker en sneller te wijzigen is. Hoewel wij normaliter liever via AMvB's met voorhang werken, omdat dit meer zekerheid en stevigheid biedt dan ministeriële regelingen, lijkt er nu reden om dit wel te doen. Daartoe heb ik samen met mevrouw Ross-van Dorp – en inmiddels een aantal andere leden – een amendement ingediend.
Een andere manier om te voorkomen dat de indicatiecriteria te rigide uitwerken, is de mogelijkheid om de beredeneerde afwijking ruim te interpreteren. Daar maak ik mij zorgen over en ik krijg dan ook graag een toelichting op dit punt. Wie kan die mogelijkheid nu eigenlijk toepassen? Zijn dat de commissies voor indicatiestelling of is dat uitsluitend de landelijke commissie voor indicatiestelling? Op grond waarvan mag dan afgeweken worden? Kan de staatssecretaris de Kamer toezeggen dat die afwijking in het eerste en tweede jaar in alle gevallen gegeven gaat worden waar de commissies voor indicatiestelling dat nodig achten?
Het is in mijn ogen niet gewenst om leerlingen die nu de status van meervoudig gehandicapte hebben – de MG-status – uit te sluiten en deze nu een LZ-status te geven, zoals momenteel gebeurt voor kinderen met epilepsie of ernstige spraak- of taalstoornissen, alleen maar omdat wij daar nog geen criteria voor ontwikkeld hebben. Dat is systeemdenken voorop in plaats van hulpbehoefte voorop. Wanneer er nog geen criteria ontwikkeld zijn, zou de huidige situatie het uitgangspunt moeten vormen voor de verdere ontwikkeling. Ik heb een amendement in voorbereiding dat ertoe strekt dat kinderen die nu een MG-status hebben, die in elk geval behouden en dat er in de komende tijd daarvoor alsnog criteria ontwikkeld zullen worden. Wij zouden drie dingen met elkaar moeten afspreken: meer flexibiliteit door in de eerste fase een ministeriële regeling te hanteren; tegelijkertijd het geven van een ruime interpretatie aan de beredeneerde afwijking, waarbij het voordeel van de twijfel gegeven zal moeten worden aan het oordeel van de commissie voor indicatiestelling en tot slot aansluiten bij de huidige MG-status waar dat nog niet het geval is. Dat zal op basis van deze criteria verantwoord moeten lukken.
Maar er is nog meer nodig, voorzitter. Ik sluit me aan bij wat gezegd is over jonge kinderen die doof of slechthorend zijn in cluster 2. Ik wil het amendement dat daarover is ingediend, graag ondersteunen.
Ik kom vervolgens bij de toegang tot de speciale school voor basisonderwijs en de korting op de rugzak. Ik heb niet begrepen – en wil het inmiddels ook niet meer begrijpen – waarom er een korting moet plaatsvinden op de rugzak van de leerling die niet naar de reguliere basisschool gaat, maar naar de speciale school voor basisonderwijs. Ik voer de discussie hierover al zes jaar. Ik had daarover een toezegging van de vorige staatssecretaris en voorzover ik mij herinner ook nog aan het begin van het traject van deze staatssecretaris. Deze toezegging is echter stilaan verdwenen in de uitwerking. Ook de speciale school voor basisonderwijs kan een reële keuze zijn voor ouders die thuis-nabij-onderwijs zoeken. Waarom zou dat ontmoedigd moeten worden? Hoe het ook zij, het is niet fair te korten op het gefixeerde budget voor Weer samen naar school. Dat beperkte budget is voor de grote groep leerlingen in de samenwerkingsverbanden Weer samen naar school. Wanneer de rugzakleerling aanspraak moet maken op een deel van dat budget, blijft er minder over voor de leerlingen voor wie het bedoeld is. Ik vrees bovendien het effect dat de speciale school voor basisonderwijs deze kinderen dan ook niet graag zal toelaten. Dat effect is kennelijk beoogd, Joost mag weten waarom, maar D66 is het daar niet mee eens. Ik heb samen met mevrouw Ross-van Dorp en de heer Rijpstra een amendement ingediend, dat aangeeft dat niet gekort mag worden op de rugzak van de leerling die naar een sbo-school gaat.
Voorzitter. Dit is voor ons een aangelegen punt. Als wij zoiets eenvoudigs, zoiets redelijks en iets wat al zo lang geleden beloofd is, niet kunnen regelen, worden de rafelige randen van het wetsvoorstel wel erg overheersend. Veel ouders denken dat dit soort dingen goed geregeld zijn met dit wetsvoorstel, quod non. We moeten dus in deze eindfase een beroep doen op al onze collega's om ervoor te zorgen dat dit soort oneffenheden die we wel goed kunnen regelen, goed geregeld worden.
Voorzitter. Er zitten nog steeds kinderen thuis om allerlei redenen. Dat is niet goed. Hoewel D66 het liefst een algemene toegankelijkheid voor alle leerlingen op alle scholen zou regelen, is dat op dit moment niet haalbaar. Verder is het voor deze groep leerlingen, gelet op de staat van toerusting en voorbereiding in het regulier onderwijs, absoluut niet verantwoord. Wel verantwoord en nodig is het om uit te spreken dat leerlingen die een toelaatbaarheidsverklaring hebben verkregen, in elk geval toegelaten moeten worden in

het speciaal onderwijs en dat deze leerlingen noch om onderwijskundige redenen noch om denominatieve redenen geweigerd kunnen worden. Ik vraag dat ook naar analogie van de situatie in de samenwerkingsverbanden Weer samen naar school. Mede namens mevrouw Smits en de heer Rijpstra hebben we daarover een amendement ingediend.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mevrouw de voorzitter. Mevrouw Lambrechts en ik hebben hierover in de wandelgangen al een verkennend gesprek gevoerd. De parallel met Weer samen naar school deugt van geen kant. Daar is het mogelijk gebleven om tot zuilaire samenwerkingen te komen, waardoor het probleem dat door mevrouw Lambrechts onderkend wordt, zich niet voordeed. In de REC-vorming is heel bewust gekozen voor een regionale opzet en geen zuilaire opzet. Daar ligt een principieel verschil. Ik heb daarom met grote verbazing naar dat aspect van het amendement gekeken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik kan niet anders dan concluderen dat het uitgangspunt waarmee we kijken naar deze wet maar vooral naar wat de wet beoogt, bij de heer Van der Vlies anders is dan bij mij. Met regelmaat krijgen wij ten hemel schreiende voorbeelden van kinderen die goed leerbaar zijn, maar desalniettemin thuiszitten. Zij kunnen toegelaten worden, maar worden niet toegelaten. Ik vraag niet om een onmiddellijke algemene toegankelijkheid voor het regulier onderwijs, want dat zou ik niet verantwoord vinden, maar wij moeten het wel kunnen regelen voor het speciaal onderwijs en ouders en kinderen in de wet een extra instrument in handen geven. Ook dan zal het wel eens misgaan, ook dan zal eens een commissie nodig zijn voor mediation, maar wij moeten op z'n minst de wet tot partner maken om deze kinderen zo snel mogelijk een plek in het speciaal onderwijs te gunnen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Hierop kom ik in mijn eigen termijn nog terug.
Ook mijn fractie hanteert het uitgangspunt dat het niet voor moet komen dat een kind dat ergens voor geïndiceerd is, nergens wordt toegelaten en dus thuis zit. Dat is voor mij geen optie; laat daar geen misverstand over bestaan. Het toelatingsbeleid dat in onze wetgeving is verankerd op die gronden generiek beproeven, gaat mij echter heel veel stadia te ver. Als mevrouw Lambrechts een parallel trekt met Weer samen naar school, moet zij daarin consequent zijn en de uitzonderingsbepaling van artikel 40 van de Wet op het primair onderwijs meenemen naar deze wet, maar dat doet ze niet.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Wij moeten het niet alleen hierover hebben, want dat zou jammer zijn. Wat in dit opzicht in de Wet op het primair onderwijs staat, gaat verder dan hetgeen in deze wet stond. In de Wet op het primair onderwijs staat dat ze zelfs niet om denominatieve redenen geweigerd kunnen worden. Respect kan wel worden gevraagd, maar het onderschrijven van de denominatie niet. Die wet gaat dus veel verder dan hetgeen oorspronkelijk in deze wet stond. Wat ik er nu van heb gemaakt, gaat zeker niet verder dan die wet.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Dan moet mevrouw Lambrechts haar tekst nog eens goed bekijken, want dat staat niet in de tekst. Het luistert erg nauw.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Nu komt er te staan dat een leerling die een toelaatbaarheidsverklaring heeft gekregen, moet worden toegelaten op een van de scholen binnen of buiten het cluster voor het speciaal onderwijs. Mij dunkt dat wij in staat moeten zijn om dat te regelen. Het amendement van de PvdA dat ertoe strekt dat een commissie van bemiddeling wordt ingesteld, heb ik dan ook zeer graag medeondertekend. Dan nog zullen er kinderen thuis zijn. Ik weet ook wel dat, als je iets in een wet opschrijft, het daarmee nog niet altijd realiteit is. Dat is jammer genoeg. Je kunt van de wet een partner maken, maar dan nog zullen kinderen voor korte of lange tijd thuis zitten. Ik heb hierover nog geen amendement of motie in voorbereiding, maar is het geen goed idee om ook deze kinderen het recht op ambulante begeleiding te geven? Als niemand een kind wil of kan plaatsen, ondanks alles wat wij nu afspreken, en een kind desalniettemin goed beleerbaar is, moet het recht op ambulante begeleiding toch tot stand kunnen komen als het kind niet op school zit? Als het niet beleerbaar is houdt het op, want dan heeft ambulante hulp waarschijnlijk ook geen zin. Dat kost overigens niets extra's, want als het kind op school zat, had het dit ook gekregen, maar het betekent wel heel wat extra's voor de huidige situatie, waarin kinderen thuis zitten en geen enkele begeleiding krijgen.
Dan kom ik op het onderwerp dislocaties en nevenvestigingen. De rekvorming, Zorg op maat en onderwijs in nabijheid van thuis zullen tot meer dislocaties en nevenvestigingen leiden. Dat is in elk geval de intentie. In feite zijn er twee problemen. Ik zal mijn verhaal kort maken omdat mevrouw Ross hierover ook al uitgebreid heeft gesproken. Natuurlijk moet uitgebreid overleg plaatsvinden met Jan en alleman, inclusief de gemeente. De gemeente heeft daarbij overigens een dubbele taak: de regie en de financiering van de huisvesting. Het financiële vetorecht dat zij heeft, kan tegelijkertijd een beleidsmatig vetorecht zijn. Over die problematische positie van de gemeente hebben wij al een andere keer gesproken. Het wringt des te meer omdat voor de bekostiging van die nevenvestigingen in de wet niks extra's is opgenomen. Net als mevrouw Smits zou ik van de staatssecretaris willen horen of het verschil van een volledige bekostiging alleen maar zit in de directies. Volgens mij gaat het om meer dan alleen maar de directies en gaat het ook om huisvesting, toerusting en dergelijke. Wij zouden er best over kunnen praten om het amendement aan te passen en wat geld weg te halen bij de directies, omdat zij voor een groot deel vallen onder de bekostiging van de hoofdvestiging. Voor het overige zou de financiering volledig gelijk moeten zijn aan de bekostigingsstatus van een reguliere school.
Ik steun de heer Rijpstra in hetgeen hij heeft gezegd over de bekostiging van de rest. Voortaan zal de ambulante begeleiding via de rugzak van de leerling betaald worden. Ik veronderstel dat in die tarieven uitsluitend het tarief voor de ambulante begeleiding is opgenomen en niets voor huisvesting of werkplek voor begeleiders. Hoe zat dat voorheen, toen de bekostiging rechtstreeks via lumpsum naar de rest ging? Zit daar iets scheef? Ik kan

dat niet overzien. Wij horen steeds dat er iets scheef zit. Kan de staatssecretaris er wat meer duidelijkheid over geven?
Eerder is gezegd dat de rugzak niet alleen met lucht gevuld mag zijn. Inmiddels is dat gelukkig niet meer het geval. Hoe zit het met de bekostiging van dossiervorming en begeleiding van de ouders? Moet dat uit die rugzak bekostigd worden waardoor voor een deel de inhoud al opgesoupeerd is nog voordat een kind geplaatst is? Ik las dat in de informatie bedoeld om onze kennis aan te vullen. Het verbaast mij zeer, want dat kan toch niet de bedoeling zijn.
Heeft de staatssecretaris nog ergens een noodfondsje voor bijzondere situaties die nu niet helemaal te voorzien zijn, maar waarvan wij gevoeglijk kunnen aannemen dat die zich ongetwijfeld zullen voordoen? Ik steun de opmerkingen van collega Rijpstra over het belang van de voortdurende monitor.
De toekomst is gericht op functionele indicatiestelling in de tweede fase van het wetgevingstraject. Wie hebben daarvoor nu precies de verantwoordelijkheid en de regie in handen? Hoe ziet het tijdpad eruit? Al enige jaren proberen wij inhoud te geven aan de afstemming in zorg en zorgtrajecten in het onderwijs, zoals Weer samen naar school, leerwegondersteuning, leerlinggebonden financiering. Ik heb niet de indruk dat daarin veel vooruitgang wordt geboekt. Is de staatssecretaris bereid, in de aanloop naar de tweede fase van de wetgeving een commissie of een werkgroep in te stellen die in beeld brengt of de bevindingen van het European agency for development and special need education ook voor de Nederlandse situatie een meer effectieve verdeling van zorgmiddelen en tegelijkertijd meer keuzevrijheid zouden kunnen bewerkstelligen? Zou zo'n werkgroep kunnen nagaan wat daarvan voor ons bruikbaar is? Is de staatssecretaris bereid, ruimte te geven voor een dergelijk experiment als blijkt dat de regio's zijn die dat experiment willen uitvoeren?
Er is veel gebeurd en er is hard gewerkt. Er zijn nog heel wat losse einden. Aan het einde van deze dag of zo snel als mogelijk is, zullen wij de balans opmaken.

De heer **Rabbae** (GroenLinks):
Voorzitter. Ik trap een open deur in als ik opmerk dat wij vandaag te maken hebben met een zeer gevoelige, delicate vernieuwingsoperatie. Het heeft mij verbaasd dat er sprake is van unanimiteit over de vraag over temporiseren of doorgaan en het wetsvoorstel invoeren bij iedereen die zich de laatste jaren met dit onderwerp heeft beziggehouden. Het antwoord was altijd: doorgaan, het wetsvoorstel moet worden ingevoerd.
Het is zeer merkwaardig dat deze opvatting gebaseerd is op het eveneens bijna unanieme oordeel dat nog niet alles goed geregeld is. Voor mij is deze bijzondere situatie een raadsel. Misschien kan de staatssecretaris ons helpen hierover meer duidelijkheid te scheppen.
Ik zal proberen de collega's zo min mogelijk te herhalen, want dat lijkt mij verspilling van tijd. Sommige zaken moeten nog wel nader worden geregeld. De staatssecretaris stelt in de nota naar aanleiding van het nader verslag dat de regering voldoende heeft geïnvesteerd in voorlichting, ondersteuning en deskundigheidsbevordering van scholen. Wij weten allemaal dat deze drie zaken van fundamentele betekenis zijn en dat het voor scholen funeste gevolgen zou hebben als daar niet voldoende in wordt geïnvesteerd. De staatssecretaris zegt dat; ik vertrouw haar, maar ik hoop dat wij in het veld op dit punt geen problemen tegenkomen. Nog gisteravond heb ik van iemand die ons op dit punt vaak van informatie voorziet, gehoord dat hij vorige week op een congres van een aantal scholen heeft vernomen dat de scholen niet alles van deze operatie weten. Ik hoop dus dat de staatssecretaris het goed heeft gezien, maar de geluiden uit sommige hoeken van het veld baren mij zorgen. Men geeft dit soort signalen immers niet voor de lol.
In de hoorzitting hebben wij gehoord dat de REC's niet goed geëquipeerd zijn voor de voorlichting aan de scholen. Dat leidt tot een versnippering van de voorlichting; ook dat is een punt van aandacht. Ook horen wij, met name van de REC in Noord-Holland, dat de vo-scholen nog niet klaar zijn voor deze operatie, omdat zij door het vmbo te veel problemen aan hun hoofd hebben. Die operatie bijt dus als het ware in de staart van een andere operatie. Het is dus goed om te bekijken in hoeverre de spanning tussen beide operaties deze ontwikkeling kan frustreren. Met andere woorden: papier is geduldig, maar de signalen uit het veld zijn alarmerend.
De staatssecretaris stelt dat het lerarentekort geen probleem kan zijn voor de uitvoering van deze operatie, omdat op voldoende onderwijsassistenten wordt gerekend. Ik weet niet of zij heeft berekend hoeveel assistenten nodig zijn en of zij allemaal paraat staan om ingeschakeld te worden; als dat zo is, hoor ik dat graag. Ik doe niet mijn best om alles te frustreren, maar om middels tegendraadse vragen greep te krijgen op deze toestand.
Per interruptie heb ik tegen mevrouw Smits gezegd dat ik mij zorgen maak over een soort tweedeling binnen de groep ouders. Die tweedeling bestaat al: er zijn ouders die van A tot Z alles nodig hebben en er zijn ouders die heel veel eigen kennis hebben, maar op een gegeven moment een duwtje in hun rug nodig hebben. Met name de eerste categorie kan het niet alleen behappen. Wij hebben ook in de hoorzittingen vernomen dat niet alle ouders in staat zijn om bijvoorbeeld een plan van aanpak te doorzien en daarover een beslissing te nemen. Er is bij de ouders een verschil in opleiding. Is het daarom niet goed om, naar analogie van een voorstel van AVS en een andere organisatie, voor deze ouders bij de REC's een soort ouderconsulent – in ieder geval een functionaris die ouders steunt – aan te stellen die de ouders letterlijk bij de hand kan nemen om het traject met succes te kunnen afronden?
Voor gevallen waarin sprake is van een conflict is tussen de school en de ouders stelt collega Smits een commissie voor. Mede naar aanleiding van gesprekken met een aantal mensen poneer ik het idee om een ombudsman aan te stellen. Het gaat mij er niet om, wie uiteindelijk gelijk krijgt; het gaat erom dat deze zaak opgelost wordt. Als die oplossing bestaat uit een commissie, vind ik dat ook prima.
Voorzitter. Gedwongen winkelnering is een punt van zorg voor mijn fractie, omdat hierdoor de keuzevrijheid van ouders in gevaar komt. De hoop lijkt gerechtvaardigheid dat die gedwongen winkelnering wellicht niet nu, maar dan toch in de tweede fase komt te vervallen. Ouders krijgen dan terecht meer keuzemogelijkheden.

Indicatiestelling is een wezenlijk onderdeel van het systeem. Ik wijs er echter op dat het voorzieningenniveau van het nieuwe systeem dat van het oude niet zal ontstijgen, als er geen verfijnd systeem in het leven wordt geroepen voor moeilijk classificeerbare kinderen. Ik denk dan vooral aan meervoudige gehandicapte kinderen. Kan de staatssecretaris garanderen dat het niveau van de voorzieningen voor deze kinderen op z'n minst gehandhaafd blijft?
De ambulante begeleiders zijn een belangrijke schakel in het hele systeem. Ik denk dat deze begeleiders door het hele land zullen moeten reizen en dat zij daarom behoefte zullen hebben aan extra voorzieningen. Zij hebben natuurlijk niet de uitrusting van een kosmonaut nodig, maar voor het vervoer en de bereikbaarheid van deze mensen zal wel degelijk iets moeten worden geregeld. Is het niet een idee om hen een laptop ter beschikking te stellen? Kan de staatssecretaris aangeven wat deze begeleiders precies nodig hebben en of daarvoor al geld beschikbaar is gesteld?
De ambulante onderwijskundige begeleiding zal zich over alle clusters moeten uitstrekken. Mijn werkbezoeken aan scholen hebben mij geleerd dat goede samenwerking van alle betrokken deskundigen uit alle clusters een vereiste is. Dat betekent dat men in de toekomst wellicht zal moeten toegroeien naar bredere samenwerkingsverbanden.
Voor de scholen waar epileptische kinderen worden opgevangen, is nog geen vervangende structuur denkbaar. Ik ben bang dat de deskundigheid en kennis die daar is verzameld, verschraalt als de formatie van deze scholen niet op peil wordt gehouden. Dat zou te betreuren zijn, want eventuele toekomstige voorzieningen kunnen dan ook niet meer van die kennis en deskundigheid profiteren.
Vorige week hoorde ik zeggen dat men in cluster 3 op 1 augustus a.s. niet klaar zal zijn voor de kinderen aan de ondergrens. Dat is een verontrustend signaal. Is cluster 3 zo'n heikel punt dat wij niet meer kunnen doen dan hopen dat het tussen nu en 1 augustus wordt geregeld? Voor welke aanpak heeft de staatssecretaris gekozen? Is zij misschien van mening dat cluster 3 deze kinderen op 1 augustus wel kan opvangen? Als dat niet het geval is, vrees ik dat de scholen die deze groep kinderen opvangen, met veel uitval te maken zullen krijgen.
In cluster 4 is sprake van een cumulatie van problemen. Ik heb tot nu toe altijd gepleit voor een gefaseerde invoering met betrekking tot dit cluster om geen brokken te maken. De staatssecretaris heeft dit standpunt niet overgenomen. De problemen op dit punt worden daarmee echter niet weggenomen. Als de staatssecretaris geen gefaseerde invoering wil vanwege het juridisch kader, welk alternatief kan zij dan bieden om te garanderen dat de Kamer grip krijgt op de problemen? De kinderen moeten ook in dit cluster tot hun recht komen. Kan de staatssecretaris op dit punt een onderbouwende verklaring geven? Een en ander baart mij zorgen, maar ik heb geen grip op de belabberde positie van de kinderen in dit cluster.
Ik begrijp van mensen uit de praktijk dat leerlinggebonden financiering en Weer samen naar school met de rug naar elkaar toe staan omdat de REC's meer intern dan extern gericht zijn. Als deze geluiden correct zijn, dan moet er gewerkt worden aan afstemming. Er mag geen sprake zijn van twee operaties die naast elkaar of tegenover elkaar staan en elkaar niet in positieve zin beïnvloeden. Ook de verhouding tussen leerlinggebonden financiering en PGB laat te wensen over. Ik geef het voorbeeld van een autistisch kind dat een uitkering krijgt via het PGB en dat geld niet mag gebruiken voor onderwijsdoeleinden. Het gevolg daarvan is dat het kind letterlijk met niets thuis zit. Deze situatie mogen wij niet tolereren. De diverse structuren moeten goed samenhangen.
Er moet in principe sprake zijn van een leerrecht, waarbij de bewijslast bij de school ligt. De school moet aangeven waarom een leerling niet geaccepteerd kan worden. De reden daartoe kan legitiem zijn, maar het kan ook een onzinreden betreffen. Mijn positie ligt tussen de opvattingen van de heer Van der Vlies en mevrouw Lambrechts. Ik kan mij namelijk voorstellen dat denominatie een legitieme reden is. Ook aan deze reden moet echter een grens verbonden zijn. Er mogen in ieder geval geen oneigenlijke redenen worden aangevoerd om een kind niet te accepteren.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik hoor u zeggen dat u een soort tussenpositie inneemt. Het is mij niet duidelijk wat u in dezen zelf noodzakelijk en belangrijk acht. U gaat uit van een leerrecht, maar welk argument kan in dat geval worden aangevoerd voor weigering? Wilt u alleen rekening houden met het denominatieve aspect of bent u van mening dat dit wordt misbruikt om kinderen om andere redenen te weigeren?

De heer **Rabbae** (GroenLinks): U hebt het nog niet meegemaakt, mevrouw Smits, maar in deze commissie hebben wij vaak met dit bijltje gehakt in de richting van collega Van der Vlies of omgekeerd. Ik ben van mening dat als de ouders de denominatie van de school erkennen, de zaak schluss is. Ik zeg met andere woorden: bij de erkenning wordt de grens getrokken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Het is mij niet helemaal duidelijk. Ik heb het gevoel dat hierbij het Engelse spreekwoord opgeld doet: you can't have your cake and eat it. U houdt regelmatig dat pleidooi voor leerrecht. Wat dit betreft, zitten wij op een lijn. Nu zegt u: ik zit qua positie tussen mevrouw Lambrechts en de heer Van der Vlies in. De grote belemmerende factor zou in dit geval wel eens de denominatie kunnen zijn. Dan is het hom of kuit. Als er in de buurt maar één school is die deze kinderen met een specifieke handicap kan opvangen, moet die school deze kinderen dan opvangen?

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ik vind van wel. Ik ben ook voor het amenderen van artikel 23, maar dat is een zaak die wij in de toekomst maar moeten zien te verhapstukken, wat niet makkelijk zal zijn. Als de ouders hun kind bewust op de school om de hoek willen doen, vind ik dat de school dat kind moet accepteren.
Voorzitter. Er zijn scholen die een lumpsumfinanciering krijgen voor het opvangen van licht gehandicapte kinderen. Geldt voor die scholen een acceptatieplicht? Ik vind van wel, omdat zij dat geld als het ware al hebben geïncasseerd. Zij moeten wel van zeer goeden huize komen om die kinderen te kunnen afwijzen.
Praktisch alle collega's hebben aangegeven dat zij voorstanders zijn van het voorhangen van de AMvB's. Dat geldt ook voor mij.

Ik kom tot mijn conclusie. Over veel dingen ben ik nog bezorgd, maar de roep om door te gaan hoor je van alle kanten. Uit mijn ervaring als voetballer weet ik dat je na veel trainen wel eens een wedstrijd wil spelen. Het is echter maar de vraag of je dan wint. Mijn vraag aan de staatssecretaris is of, ondanks het feit dat iedereen wil beginnen, het in alle redelijkheid wel goed zal gaan en of wij in de toekomst niet met de brokken komen te zitten.

De heer **Slob** (ChristenUnie):
Voorzitter. De heer Rijpstra vergeleek de lange behandeling van dit onderwerp met de wielersport waar men etappes van verschillende categorieën kent. Dat vond ik een aardige vergelijking en gezien zijn sportieve achtergrond is het begrijpelijk dat hij haar maakt. Ik beschouw dit wetgevingsoverleg als een etappe van bijzondere categorie. Dat heeft mede te maken met het feit dat ik tussentijds in het peloton terecht ben gekomen. Ik heb vol op de pedalen moeten staan om het tempo te kunnen volgen.
Voorzitter. Mijn fractie heeft van meet af aan aangegeven de doelstellingen van het wetsvoorstel te onderschrijven. Ook wij vinden dat leerlingen met een handicap als het maar enigszins kan, moeten kunnen integreren in het regulier onderwijs. Om het met de woorden van de CG-raad te zeggen: gewoon als het kan, bijzonder als het moet. Als dit wetsvoorstel wet wordt, kunnen kinderen niet meer op grond van hun handicap worden geweigerd bij de schoolsoort waarvoor zij een indicatie hebben ontvangen. Dat zien wij als winst. Ook vergroot dit wetsvoorstel in zekere mate de vrijheid van ouders om te kiezen tussen een school voor speciaal onderwijs of een reguliere school. Dat zijn stuk voor stuk zaken die onze instemming hebben. Ondanks dat zijn wij redelijk kritisch over dit wetsvoorstel. Nog zoveel zaken zijn open, onder andere als gevolg van de vele AMvB's die nog moeten komen. Dat maakt het niet eenvoudig om een afgewogen oordeel te geven. Er komt bovendien nog een tweede fase wetgeving. Niet duidelijk is waarop die uitkomt. Dat roept bij mij de vraag op in hoeverre wij met dit wetsvoorstel niet verder de fuik inzwemmen en het gevaar lopen dat wij straks voor onontkoombare besluiten komen te staan. In dat opzicht lijkt het mij niet meer dan logisch om een aantal gevoelige AMvB's van een voorhangbepaling te voorzien. Graag krijg ik hierop de reactie van de staatssecretaris.
Over de thans bekende inhoud van het wetsvoorstel maak ik in aansluiting op het vele dat al door mijn collega's te berde is gebracht, nog een aantal opmerkingen.
Allereerst iets over de vorming van de REC's. De vorming van REC's en de samenwerking daarbinnen heeft een behoorlijk dwingend karakter. Het wordt bij wet bepaald. Alle scholen voor speciaal onderwijs maken deel uit van een REC. De reden voor deze vorm van bovenschoolse samenwerking kan mijn fractie volgen. Wij vinden het van belang dat scholen aan de samenwerking kunnen deelnemen met behoud van hun eigen karakter. In dat opzicht is het maken van goede samenwerkingsafspraken cruciaal. Ook bij de door het REC te verzorgen ambulante begeleiding is het van belang dat wordt aangesloten op de wensen van de scholen, ook in denominatief opzicht. Wij hebben de indruk dat de voorstellen die op dit punt in het wetsvoorstel zijn opgenomen, wel verantwoord zijn, maar toch zien wij graag een ontheffingsbepaling opgenomen voor het enkele geval dat een bevoegd gezag geen mogelijkheden ziet om verder deel te nemen aan de rechtspersoon die vorm geeft aan het REC. Om die reden hebben wij het amendement-Van der Vlies medeondertekend.
Dan een opmerking over de commissies voor de indicatiestelling. In artikel 28b, lid 6, is geregeld dat ze onderdeel zijn van het REC. Gezien de werkzaamheden van deze commissies lijkt het ons logisch dat ze een onafhankelijke status krijgen. Dat gaat iets verder dan alleen het hebben van een onafhankelijke voorzitter. Ons voorstel om de commissies los te koppelen van de REC's en ze een eigen rechtspersoon te laten zijn, lijkt ons een betere waarborging van de onafhankelijkheid. Wij denken dat een onafhankelijke positie van de leden van de commissies in deze vorm ouders meer vertrouwen zal geven in de objectiviteit van de indicatiestelling. In het verleden is daar wel aan getwijfeld. Wij krijgen graag een reactie op ons amendement op stuk nr. 26.
Als het gaat om indicatie, vinden wij het van belang dat ouders goed toegerust zijn en ondersteuning krijgen om de zo belangrijke dossiervorming op een goede wijze rond te krijgen. Daarom leek het ons een goede suggestie om analoog aan de indicatiestelling op het terrein van arbeid en zorg af te spreken dat een intakefunctionaris of een consulent aan het REC verbonden is. Zo'n functionaris zou zelfs door ouders kunnen worden gemachtigd om de voor het dossier zo noodzakelijke gegevens te verzamelen. Dat zou een behoorlijke verlichting betekenen, vooral ook voor ouders die hier veel moeite mee hebben of die met nogal wat problemen te maken hebben. Dat zorgt ook voor een betere voorbereiding op de indicatiestelling. Dat vinden wij noodzakelijk. Ik verwijs naar de notitie van de tijdelijke commissie advisering indicatiestelling, waarin nadrukkelijk is aangegeven dat er rond de dossiervorming, als het gaat om de kwaliteit ervan, in ieder geval in het verleden nog heel wat gebreken zichtbaar zijn geweest. Dat willen wij graag voorkomen; zorgvuldigheid staat hier voorop.
Wat betreft de criteria voor de indicatiestelling en de daarover af te spreken AMvB verwijs ik naar de opmerkingen die collega Ross-van Dorp en ook anderen daarover hebben gemaakt. Ook wij denken dat het goed zou zijn om die in bijvoorbeeld een ministeriële regeling met elkaar af te spreken. Wij willen daar graag wat greep op houden, want ik ben er nog niet helemaal gerust op dat dit allemaal heel goed zal gaan, al hoop ik dat uiteraard wel.
Een volgend punt waar ik nog iets over wil zeggen, is de toelaatbaarheid. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan de leeftijdsgrenzen die gesteld zijn, ook wat betreft de ondergrens van vier jaar. Ook in onze richting is van verschillende kanten een pleidooi gevoerd om de toelaatbaarheid bij met name de cluster-2-leerlingen lager te stellen dan de nu voorgestelde 4 jaar. Er ligt inmiddels een amendement op dat punt; het had alles te maken ook met de aard van de handicap. Wij hebben dit amendement nog niet zelf medeondertekend, omdat ik er toch nog wat aarzelingen over heb – op het moment dat wij dit gaan doen – wat wij daarmee losmaken, want er zijn mogelijk nog wel meer uitzonderin-

gen denkbaar. In dat opzicht zou ik graag straks een uitvoerige reactie van de staatssecretaris op met name ook dit amendement willen hebben, teneinde daar een juiste afweging te kunnen maken. Ik moet wel zeggen dat wij niet ongevoelig zijn voor het pleidooi dat erin wordt gevoerd.
Ten aanzien van de steun die ouders nodig hebben om hun kind op een juiste school geplaatst te zien worden, komen wij voor de vraag wat er moet gebeuren op het moment dat zo'n plaatsing bijvoorbeeld geweigerd wordt bij aanmelding voor het regulier onderwijs. Ik neem dit maar even als voorbeeld. Duidelijk is dat ouders op het moment dat dit gebeurt – ik ga er nu even van uit dat zij niet in beroep gaan – verder moeten gaan zoeken naar een geschikte plaats voor hun kind. Daar kunnen zij ondersteuning bij krijgen vanuit het REC. Dat vinden wij op zich prima, maar minder prima vinden wij het dat die steun betaald zou moeten worden uit het beschikbare budget van de ambulante begeleiding. Dat vinden wij geen goed idee. Wij hebben er ook bij de schriftelijke inbreng aandacht voor gevraagd. Wij denken dat het geld dat in het rugzakje zit, bij plaatsing al hard genoeg nodig is om onder andere het handelingsplan vast te stellen.
Wij pleiten er eigenlijk voor – ik heb al een motie voorbereid op dat punt, maar wacht eerst de reactie van de staatssecretaris af – om de begeleiding en ondersteuning van de ouders voor deze specifieke taak onderdeel te laten uitmaken van de taken en de functiebekostiging van de REC's. Als de staatssecretaris persisteert in de beantwoording zoals zij die tot nu toe heeft gegeven, zullen wij daar een motie over indienen en vraag ik de collega's om medeondertekening op dit punt. Ik denk dat wij dit echt moeten regelen. Je krijgt anders heel scheve situaties: er komen leerlingen binnen van wie de rugzak nog helemaal vol zit en er komen leerlingen binnen bij wie er al een gedeelte uit is gehaald. Dat is geen juiste manier van werken, zo lijkt ons.
Ik kom terug op de mogelijkheden die er straks zullen komen voor geïndiceerde kinderen om te worden toegelaten tot het regulier onderwijs. Er is van verschillende kanten voor gepleit om daar een recht van te maken. Ik denk dat er goede argumenten voor zijn te geven om dat niet op zo'n manier te formuleren. In dat opzicht heb ik ook grote moeite met het amendement dat er op dit punt ligt en dat in feite ingrijpt op het toelatingsbeleid van scholen. De mening van mijn fractie is – ik kan niet anders dan ook artikel 23 Grondwet erbij te halen – dat wij de handen af moeten houden van het toelatingsbeleid van de scholen, mits dat niet in strijd is met de Grondwet. Ik zou heel graag van de staatssecretaris willen horen in hoeverre zij ook vindt dat het amendement al dan niet in overeenstemming met de Grondwet is. Ik denk dat daar vraagtekens bij te plaatsen zijn.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik wil in dit verband de heer Slob deze concrete vraag stellen. Wat nu als een kind vanuit de aard van zijn handicap gebruik moet, wil en kan maken – omdat het een toelaatbaarheidsverklaring heeft – van een school die enigszins in de buurt is maar die niet van de juiste kleur is? Vindt hij dan dat die school het recht heeft dit kind de toegang te ontzeggen op basis van de denominatie?

De heer **Slob** (ChristenUnie): Als u het goed vindt, zal ik hierop straks terugkomen en dan iets zeggen over die uiterste situatie waarover u nu spreekt. Ik wil eerst nog een aantal andere punten bespreken. Wij vinden wel dat als je het erover eens bent dat je de integratie van kinderen met een handicap in het regulier onderwijs wilt versterken, je niet met een dode letter moet komen. Je moet je dan tot het maximale inspannen om tot de gewenste situatie te komen. Daarover wil ik nog een paar opmerkingen maken en straks zal ik dus terugkomen op de concrete situatie die u aangaf.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Toch wil ik ook hierover een vraag stellen. U zegt: er mag geen sprake zijn van een dode letter. Maar vindt u dan wel dat de wet voor de betrokkenen in ieder geval een partner moet zijn? Vindt u dat die in ieder geval een houvast moet bieden en dat niet alleen sprake moet zijn van een commitment van ons, een commitment dat niet in het hele veld bekend zal zijn?

De heer **Slob** (ChristenUnie): Voorzitter. Als u het goed vindt, kom ik hierop aan het eind van mijn betoog terug. Ik wil eerst nog enkele opmerkingen maken die alles te maken hebben met de vraag: hoe kunnen wij gezamenlijk bewerkstelligen dat de beoogde integratie gestalte zal krijgen?
We zeggen dat kinderen op grond van hun handicap niet geweigerd mogen worden bij de schoolsoort waarvoor zij een indicatie hebben gekregen. Dat is natuurlijk een heel mooie inzet. Echter, in het veld hoor ik nog steeds dat er scholen van twee etages worden gebouwd waarin geen lift is te vinden, om maar een praktisch voorbeeld te geven. Hieruit blijkt dan toch maar dat het in ieder geval voor die scholen heel lastig is leerlingen die die lift nodig zouden hebben, toch op te nemen. Het ontbreken van de lift zou wel eens als een belemmering kunnen werken en zo'n belemmering neem je niet weg op het moment dat de aanvraag wordt ingediend.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Wat is dan de oplossing? Is de oplossing het weigeren van de leerling of het zorgen dat de lift er komt en het leggen van de verantwoordelijkheid daarvoor bij de gemeente?

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik vind het leuk dat u mijn opmerkingen af en toe ondersteunt. Ik vraag mij namelijk ook af in hoeverre de scholen in dergelijke situaties de financiële ruimte hebben om de zo noodzakelijke aanpassingen van hun gebouw te financieren. Met die kwestie krijgen wij namelijk wel te maken. In het Uitvoeringsbesluit voorzieningen in de huisvesting po/vo staat onder andere in artikel 2 dat voor het voortgezet onderwijs nog steeds een drempelbedrag van ƒ 600 per leerling voor bouwkundige aanpassingen van het gebouw geldt. Dit bedrag per leerling moet je vermenigvuldigen met het aantal leerlingen dat de school bevolkt. Met 1500 leerlingen kom je dus op ƒ 900.000 uit. Pas als je boven dat bedrag uitkomt, kom je in aanmerking voor vergoedingen. Ik verwacht dat dit soort regels echt een probleem vormen bij het bieden van ruimte aan de scholen om de noodzakelijke aanpassingen te kunnen bewerkstellingen. Daarbij zal het dus gaan om drempels enzovoorts. De noodzakelijke aanpassingen zullen echter nodig zijn om de openstelling tegenover alle leerlingen te hebben. Graag krijg ik op dit

punt een reactie van de staatssecretaris. Graag wil ik horen of dergelijke belemmeringen niet weggehaald moeten worden.
Verder gaat het om de mogelijkheden van de leerkrachten om inhoudelijk voldoende in staat te zijn om dit soort kinderen een plaats te geven binnen de school die zij echt verdienen. In dat opzicht hoor ik nog te veel tegenstrijdige geluiden. Er zijn scholen waar de aangeven situatie al bestaande praktijk is en waar alles heel goed gaat. Er zijn ook scholen waar men deze situatie nog niet kent en waar men zich afvraagt: kunnen wij dit wel opbrengen, hebben wij hiervoor de nodige expertise in huis? Zeker in de beginperiode zullen er misschien tegenreacties komen bij bepaalde aanmeldingen.
Uiteindelijk zal de praktijk ons moeten leren in hoeverre onze mooie idealen die wij op dit punt hebben, overeenkomen met de mogelijkheden die de harde werkelijkheid biedt. Soms hoor je daarover namelijk iets. Ik meen dat wij moeten proberen voldoende waarborgen te formuleren voor het tot stand brengen van de gewenste integratie. Dat betekent dat we een goede inrichting van de scholen moeten hebben en dat we de docenten maximaal moeten ondersteunen om de zorg die zij moeten bieden echt waar te kunnen maken. De REC's moeten zich maximaal inzetten om alle leerlingen in hun voedingsgebied een plaats in het speciaal onderwijs te geven. Ik meen dat daarbij een maximale inspanning moet worden geleverd. We moeten echt proberen te voorkomen dat kinderen ongewenste thuis zitten.
Dan kom ik toe aan een reactie op de opmerking van mevrouw Lambrechts. De afspraken die je met de ouders wilt maken over het toelatingsbeleid van scholen zullen van groot belang zijn bij de verdere inrichting van het onderwijs. Het is mogelijk dat een leerling wordt aangemeld die niet conform de afspraken die de school wil maken, op de school kan worden geplaatst. Men zou die afspraken als het ware niet kunnen omarmen. Men zou zich dus niet kunnen vinden in het beleid dat de school toestaat. In zo'n situatie vind ik het niet meer dan logisch dat de school zegt: voor ons houdt het op, hoe graag wij ook onze zorg en onze plicht gestalte willen geven. Als dergelijke in mijn ogen uiterste situaties zich voordoen, dan is er in mijn ogen echt een grens bereikt. Dan zou ik het heel slecht vinden als wij over moeten gaan tot het middel dat mevrouw Lambrechts in haar amendement heeft verwoord. Het zou iets anders zijn als het ging om onderwijskundige verschillen. Daarover kun je nog met elkaar in gesprek gaan en daar kun je mogelijkerwijs wel uitkomen. Maar als het gaat om de denominatie en de grondslagen waar een school voor staat, waar men in de praktijk inhoud aan wil geven, dan is voor mij echt de grens bereikt. Hoe vervelend ik dat ook vind, zeg ik in alle eerlijkheid en openheid.

Mevrouw **Lambrechts** (D66):
Respect voor de grondslag van de school mag gevraagd worden van ouders die een kind aanmelden bij een school, zoals is genoemd in de Wet op het primair onderwijs. Dat geldt echter niet voor het onderschrijven van de denominatie. Dat mag niet van de ouders gevraagd worden.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Op dat punt behoren naar mijn mening de scholen en het bevoegd gezag van die scholen zelf een afweging te maken. Dus wanneer het bevoegd gezag vraagt om het onderschrijven van de grondslag, moeten wij dat respecteren. De Grondwet geeft scholen ook alle ruimte om dat op deze wijze te vragen. Ik realiseer mij heel goed dat er in dat opzicht een behoorlijke kloof zit tussen wat u zou willen en waar wij als ChristenUnie voor staan. Ik kan het op dit moment niet anders dan als een feit accepteren. Ik denk dat uw amendement absoluut niet kan op basis van de huidige Grondwet. De staatssecretaris zal daar straks mogelijkerwijs nog op ingaan.
Voorzitter. Wanneer een leerling geweigerd wordt, zullen ouders in het uiterste geval naar de rechter kunnen stappen. Ik geloof zelfs dat er een dezer dagen zo'n rechtszitting zal plaatsvinden. Niet alle ouders hebben de mogelijkheden om dat te doen of de inzet om zover te gaan. Zo'n gang naar de rechter moet als het even kan voorkomen worden. Wij zien het als een uiterst middel. Wij menen dat er een externe onafhankelijke instelling moet komen die de afwijzing op haar validiteit toetst en eventueel adviseert. Dan praat ik nadrukkelijk over alle mogelijkheden die er zijn om er in die bezwaarperiode met elkaar uit te komen. Op dat punt heb ik een amendement voorbereid, waarop ik graag een reactie krijg van de staatssecretaris. In ons amendement sluiten wij, meer dan in het andere op dit punt ingediende amendement, aan bij de sectorwet en de artikelen die daarin staan. Ik heb de indruk dat de wetstekst die gekozen is in het amendement van mijn collega's Smits, Rijpstra en Lambrechts een andere insteek heeft. Afhankelijk van de reactie van de staatssecretaris zullen wij ons oordeel geven.

De heer **Van der Vlies** (SGP):
Voorzitter. De positie van mensen, jongeren en ouderen, met een handicap heeft altijd de bijzondere belangstelling van de SGP-fractie gehad en waar mogelijk hebben wij die positie altijd gesteund. Daarom heb ik mij namens mijn fractie van meet af aan nauw betrokken gevoeld bij de pogingen om te komen tot verbeteringen van het onderwijs aan kinderen met een handicap.
Thuis-nabij-onderwijs, optimalisering van het zorgaanbod en tot op zekere hoogte ook integratie in het regulier onderwijs zijn doelstellingen die mijn fractie graag steunt. Wij hebben daar in het verleden heel frequent overleg over gevoerd. Daar is dat ook consistent gebleken. De doelstelling van de wet heb ik steeds omarmd, alleen heb ik van meet af aan kanttekeningen geplaatst bij de bestuurlijke inrichting van dit proces. Dit tegen het licht van wat in artikel 23 Grondwet staat. De staatssecretaris heeft bij herhaling – haar ambtsvoorganger trouwens ook – gezegd dat zij zal garanderen dat dit fatsoenlijk geregeld wordt. Wij hebben dat nog niet compleet in beeld. Dat is te betreuren.
Wat zijn de doelstellingen, wat is de filosofie van de wet? Het kind centraal met zijn of haar speciale behoeften en keuzevrijheid voor de ouders. Dat alles zou moeten leiden tot een zo precies mogelijk maatwerk. Waar komt het kind-all in het meest tot zijn recht? Dit is een proces van bewustwording en ontwikkeling geweest, in de scholen zelf en in de instituten die hiermee bezig zijn geweest. Er is veel werk verzet in het veld, uiteraard in samenspraak met de beleidsmakers. De wegbereiders mogen hier met ere worden genoemd. Er is al ruimhartig

geconstateerd door de collega's dat het veld nu vraagt om groen licht. De ''go/no go''-situatie is hier, mits aan zekere criteria zal zijn voldaan, niet echt meer aan de orde. Het gaat in meer definitieve zin over de wijze waarop de doelstellingen het beste kunnen en zullen worden gerealiseerd. Daarbij is de vraag aan de orde waarmee de doelgroep in dit stadium het meest gediend zou zijn. Je kunt dan niet spreken over één doelgroep. We weten dat het over een veelheid aan specifieke kenmerken gaat. De clusterindelingen getuigen daarvan.
Aan de ene kant is er na jaren van werken en wachten in het veld veel behoefte aan duidelijkheid en is het van belang dat de aandacht wordt verlegd van de bestuurlijke naar de onderwijsinhoudelijke aspecten van de leerlinggebonden financiering. Anderzijds bestaan er grote twijfels over de nauwkeurigheid en zorgvuldigheid van onderdelen van de indicatiestelling. De vraag moet beantwoord worden of met de bestaande indicatiecriteria alle voorkomende deficiënties kunnen worden onderkend. Kan er een juiste inschatting worden gemaakt van de benodigde zorgbehoefte in relatie tot de verschillende handicaps of combinaties daarvan? Zullen er echt geen kinderen tussen de wal en het schip terechtkomen? Deze vragen kunnen helaas niet nu al met zekerheid bevredigend beantwoord worden. Kunnen we ondanks die onzekerheid de verantwoordelijkheid van de inwerkingtreding van het wetsvoorstel, zoals het nu voorligt, op ons nemen? Dat is de hamvraag. De SGP-fractie vindt dat er nog aan diverse voorwaarden moet zijn voldaan, voordat zij zich laat overtuigen dat het verantwoord is van start te gaan.
Daarbij komt dat het toekomstperspectief van met name de verhouding tussen de scholen voor speciaal onderwijs en de regionale expertisecentra nog alles behalve duidelijk is, althans officieel. Het hardnekkig weigeren van de staatssecretaris om mededelingen te doen over de beoogde bestuurlijke vormgeving en de verantwoordelijkheden van de REC's in de tweede fase lijkt sterk te worden ingegeven door tactische overwegingen. Ik zou haar dit graag vergeven, als ik uitzicht had op een deugdelijke, inpasbare en voor mij aanvaardbare constructie straks. Een ontwikkeling die eenmaal is ingezet, kan straks niet zomaar weer worden teruggedraaid. Daarom wil de SGP-fractie bij dezen nog eens helder stellen dat het afstaan van de autonomie van scholen of een deel daarvan aan regionale expertisecentra slechts mag plaatsvinden op basis van volstrekte vrijwilligheid en ook in de toekomst formeel of materieel nooit mag worden afgedwongen Stemt de staatssecretaris daarmee in?
Het is onweersproken dat de indicatiecriteria in de praktijk nog verder moeten worden ontwikkeld. Ik erken volledig dat er veel werk is verzet en dat het een subtiele en moeizame materie is. Ik wil dan ook niet meteen met allerlei verwijten gaan strooien. Ik constateer alleen dat het nog niet in alle opzichten rond loopt. Dat maakt het moeilijk. Het is de hoofdzenuw van de wet. Je wilt op z'n minst een helder en handhaafbaar traject inzetten. Daarna kan dan tot precisering worden overgegaan. De zogeheten beredeneerde afwijking is daarbij de vluchtroute die door de tijdelijke indicatiecommissie en allerlei partijen uit het veld wordt aangewezen. Daar zie ik best iets in. Die heb je overigens ook nodig; daar kom ik straks nog op. Alles bijeen is het voor mij toch voldoende reden geweest om het amendement op stuk nr. 19, waarin wordt voorzien in een overgangsbepaling voor de indicatiestelling, mede te ondertekenen. Ik hoop dat de staatssecretaris daar positief op reageert.
Eenzelfde hiaat is er op een ander majeur thema, namelijk de ambulante begeleiding. Mijn collega's hebben daar al over gesproken. In feite heb ik daar niets meer aan toe te voegen. De grote onbekendheid daarmee in de scholen en de manieren van invulling in bepaalde segmenten zijn nu eenmaal duidelijk. Er moeten nog 27 AMvB's komen. Er zijn zware en lichte, inhoudelijke en technische. Dat onderscheid zie ik best wel, maar de cruciale AMvB's – daarvan zouden wij een lijstje moeten maken – moeten toch tijdig bekend zijn en via de voorhangprocedure in de Kamer besproken kunnen worden. Hoe wil de staatssecretaris dit proces optimaliseren? In feite moet je de AMvB's kennen voordat je over de wet stemt. Ik weet niet hoe dit allemaal in de komende weken in te passen valt, maar ik heb opgesnoven dat die AMvB's niet binnen een paar weken in concept bij de Kamer kunnen zijn. Hoe zit dat precies? En hoe moet dat straks? Anders hebben wij al over de wet gestemd, terwijl de cruciale AMvB's nog ter discussie staan. Het is de vraag of een en ander dan nog wel blijft sporen. Graag hoor ik het antwoord van de staatssecretaris op deze wetstechnische vraag.
Met stijgende verbazing heeft mijn fractie kennisgenomen van het amendement op stuk nr. 24 van de collega's Lambrechts, Smits en Rijpstra. Het debat over de leerlinggebonden financiering is natuurlijk geen debat over het toelatingsbeleid in het licht van artikel 23 van de Grondwet. Dat moeten wij er ook niet van maken, maar dan behoort dit amendement er ook niet te zijn. Ik zie het niet anders dan dat in het amendement wordt voorgesteld, bij het toelatingsbeleid in het speciaal onderwijs in ultieme stadia geen rekening meer te houden met de richting van de school. Daarmee miskennen de indieners dat het recht van bijzondere scholen om een eigen toelatingsbeleid te voeren, een duurzaam recht is. Daarmee hebben zij naar mijn mening ook te weinig oog voor de algemene toegankelijkheid van openbare scholen voor het speciaal onderwijs. Dat is namelijk de pendant, die je altijd in één adem moet noemen. Als dat het geval is, maakt het amendement naar mijn mening een wezenlijke inbreuk op het Nederlandse onderwijsbestel.
Mevrouw Lambrechts wil het toelatingsbeleid in een veel bredere context opengooien dan ik. Daarom kan ik dit amendement daar niet los van zien. De staatssecretaris heeft vorig jaar op haar verzoek helder herbevestigd dat dit recht er wel degelijk is. Ik neem aan dat de staatssecretaris bij dit standpunt blijft.
De parallel die in de Wet op het primair onderwijs, artikel 40, is getrokken met Weer samen naar school wordt nu via amendering in artikel 40 van de Wet op de expertisecentra neergelegd. Dat dit ook artikel 40 is, wekt verwarring, maar dat is volgens mij een coïncidentie. Deze parallel gaat echter niet op, want de WSNS-inrichting is heel anders dan deze. Daarbij konden de scholen kiezen voor de aan de eigen richting gelieerde instellingen binnen een samenwerkingsverband. Dat is ook gebeurd. Dan is het niet moeilijk om een leerling met een indicatie binnen

dat bouwwerk te plaatsen. Nu wordt dat via artikel 28a van de wet die nu voorligt, doorbroken. Er is dan echt een heel andere structuur.
Mijn hoofdargument is de strijdigheid met artikel 23 van de Grondwet. Mijn tweede argument is dat de parallel getrokken met het WSNS-gebeuren niet opgaat. De wissel moet niet even tussendoor worden omgegooid. Ik houd mij verre van het eventuele verwijt dat in mijn wijze van denken en doen leerlingen met een indicatie thuis zouden komen te zitten. Dat hoeft in geen geval zo te zijn. In goed overleg is heel veel te regelen. Daarom heb ik juist sympathie voor het amendement op stuk nr. 22. Misschien moeten wij nog consequenter redeneren en overgaan naar het amendement op stuk nr. 27 van collega Slob dat net is uitgereikt. In dat amendement wordt ook iets geregeld voor een tijdelijke introductie, namelijk drie jaar, van een advies- of bemiddelingscommissie om inderdaad waar het stagneert in goed overleg tot oplossingen te komen.
Over de financiële drempels heeft collega Slob zeer overtuigend gesproken. Het was goed dat hij dat zo omstandig deed. Ik had een enkele opmerking daarover genoteerd. Ik sluit mij aan bij zijn uitvoerige uiteenzetting. De onderwijskundige drempels zijn voor mij geen hinderpaal. Je zou je kunnen afvragen of onderwijskundige drempels mogen worden opgeworpen bij de vraag of een leerling al dan niet geweigerd kan of moet worden. Denominatieve aspecten zijn voor mij op dit punt zo voornaam dat zij er niet bij betrokken zouden moeten worden.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): De heer Van der Vlies weet net zo goed als ik dat wij geen dekkend netwerk van louter openbare scholen over het hele land hebben voor alle handicaps die er zijn. Nog sterker dan bij Weer samen naar school speelt bij dit voorstel dat je het zeker in het begin zult moeten doen met de scholen die er zijn. Het is dan toch des te belangrijker om ervoor te zorgen dat de bereikbaarheid en de toegankelijkheid goed zijn? Dat is ook een grondwettelijk taak van de overheid.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Een grondwettelijke taak moet door de overheid geëffectueerd worden. Dat is nooit het knelpunt. Maar nu de praktijk. Het kan een historisch gegroeide werkelijkheid zijn dat er scholen zijn met een denominatieve inkleuring voor een speciale doelgroep. Die denominatie wordt niet gedragen door de politieke vertegenwoordigers in Den Haag, maar door de besturen en bevoegde gezagen in het land. Dat is de kern van het grondwettelijke recht. Daaraan moeten wij niet willen tornen, want dan breek je de zaak open en plaats je de besturen voor onoverkomelijke kwesties. Overleg en overreding zouden de instrumenten moeten zijn. Daarom sta ik sympathiek tegenover die overlegcommissie. Meer kan ik er niet over zeggen.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Toch richten wij ons meer dan voorheen op het verankeren van rechten in de wet. Wij willen niet alleen toegang tot het basisonderwijs, maar vooral ook tot het speciaal onderwijs dat niet altijd al overal en goed is geregeld. Ik zou u dezelfde vraag willen stellen die ik twee andere collega's heb gesteld. Vindt u echt dat als er een school in de buurt is waar een leerling terecht kan die niet van de juiste denominatie is, de school het recht heeft, die leerling te weigeren op basis van denominatie?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ja, dat vind ik en ik ben niet van plan, mij daarvoor te schamen. Het is inherent aan wat wij hier al decennialang gezamenlijk hebben bepaald en wat zo wezenlijk is voor de denominatieve inrichting van onze onderwijsprovincie. Zo simpel is dat! Het is echter geen bot instrument. Ik zeg niet: ga maar heen en zie maar warm te worden! Wij zijn bereid tot welhaast eindeloos overleg om er met elkaar uit te komen. De keerzijde van die medaille is dat je peutert aan het kunnen behouden van een identiteit aan een school. Daarvoor zijn twee instrumenten belangrijk: het benoemingsbeleid en het toelatingsbeleid. Die hebben natuurlijk met elkaar van doen. Als het toelatingsbeleid wordt ondergraven, is het voor het bevoegd gezag op termijn ongelooflijk moeilijk. Ik praat in ultieme termen, want in de praktijk zal het best een hele tijd en vaak goed gaan, maar het gaat om de ultieme dingen. Daarvoor maken wij immers een wet; dat doen wij niet voor alle gevallen waarin het goed loopt, maar voor de knelpunten en conflicten.

De **voorzitter**: Voordat er wordt geïnterrumpeerd, wijs ik erop dat de heer Van der Vlies zelf heeft aangegeven dat wij hier geen discussie houden over artikel 23. Opmerkingen moeten dus kort en bondig zijn, want wij hebben het nu over iets geheel anders.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Dat kan hij wel zeggen, maar vervolgens spreekt hij er wel tien minuten over.

De **voorzitter**: Geen tien minuten; daar heb ik goed op gelet.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Vindt de heer Van der Vlies dat dit ook nog kan als iemand de grondslag respecteert, maar niet onderschrijft? Om tot het ultieme door te redeneren: is hij van mening dat wij overal naast alle bijzondere scholen openbare scholen moeten neerzetten om de toegankelijkheid te waarborgen?

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Ziet de heer Van der Vlies een parallel met de pedagogisch-didactische richtingen? Als een ouder bijvoorbeeld op een vrije school per se klassikaal onderwijs voor zijn kind wil, welke visie heeft de heer Van der Vlies dan op de reactie van die vrije school? Ik kan mij immers voorstellen dat ook dat knelpunten kan opleveren.

De heer **Rijpstra** (VVD): Ik hoor in het betoog van de heer Van der Vlies heel duidelijk dat hij de denominatie belangrijker vindt dan de zorg voor een kind. Die stelling wordt door mijn fractie niet gedeeld.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Dat laatste werp ik natuurlijk verre van mij, want ik begon met de opmerking dat het belang van het kind centraal staat. Mij moet dan maar bewezen worden dat leerlingen bij een denominatieve inrichting van de onderwijsprovincie in hun rechtmatige belang zouden worden getroffen en dat via gewoon overleg geen oplossing gevonden zou kunnen worden voor heel bijzondere situaties van heel bijzonder maatwerk en bijzondere handicaps.

De heer **Rijpstra** (VVD): Hier blijkt heel duidelijk het verschil tussen de

liberale opvatting en de staatkundig gereformeerde opvatting.

De **voorzitter**: Daarvoor zitten wij hier ook bij elkaar. De vraag is hoeveel tijd wij moeten besteden aan het breed uitmeten van deze evidente verschillen van opvatting. Ik vraag de leden, ook de heer Van der Vlies, dus opnieuw om buitengewoon kort en bondig te formuleren.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Laten wij even heel duidelijk stellen dat ik hier niet over begonnen zou zijn als dit amendement er niet zou liggen: deze paragraaf is aan mijn tekst toegevoegd nadat ik dit amendement hier aantrof. Dat moet goed begrepen worden: ik zou hier niet over begonnen zijn, maar dit raakt voor mij inderdaad de hoofdzenuw van wat ik zie als een zorgvuldig onderwijsbeleid. Laat deze discussie dan maar een reüniekarakter hebben. Op de tribune zitten heel veel mensen die die discussie jarenlang hebben meegemaakt. Men kan mij er niet van betichten dat dit voor het eerst door mij wordt ingebracht. Ik heb dat regelmatig gedaan. Ik heb mij altijd congeniaal in dat proces gevoegd; ik heb dat altijd gesteund en ik heb mij altijd gecommitteerd, ook ten aanzien van een richting in het onderwijs die forse moeite heeft met bepaalde bestuurlijke aspecten. Daarbij gold voor mij één voorwaarde, namelijk dat het ons op deze majeure punten niet moeilijk zou worden gemaakt. Dat gebeurt door dit amendement helaas wel; dat zeg ik in alle zakelijkheid. Dat is gewoon niet nodig. Dat is de kern van mijn emotie: het is niet nodig.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Er zitten nog steeds kinderen thuis. In dat opzicht is er dus nog heel veel nodig om de toegankelijkheid, ook in financieel opzicht en qua huisvesting, handen en voeten te geven.

De heer **Van der Vlies** (SGP): De vraag die gesteld moet worden, is of dat, ontpeld van alle andere overwegingen, heel uitdrukkelijk op de denominatie vast zit. Dat moet ik nog zien, maar dat is inherent aan uw stelling dat de denominatie er per se bij moet. Zodra het gaat om financiële of onderwijskundige overwegingen, kunt u mij een heel eind mee krijgen, want die mogen niet zomaar opgevoerd worden om iemand buiten de deur te houden. Dat is mijn stijl ook niet. Zorg voor het kind: zeker. Voor die zorg zet ik mij zeker ook in. Op dat punt heb ik geen meningsverschil met de heer Rijpstra. Maar op het punt van de denominatie heb ik dat zeker wel. In het geval van kinderen op de leerplichtige leeftijd heeft mijn fractie altijd een onderscheid gemaakt tussen respecteren en onderschrijven. Ik heb er altijd voor gepleit om schoolbesturen het recht te doen behouden om, als zij vinden dat nodig vinden, van ouders te vragen, de grondslag van de school te onderschrijven. Dat is mijn lijn. Voorzitter. Het is voor de taalontwikkeling van dove kinderen heel belangrijk dat zij reeds op jonge leeftijd professioneel worden begeleid. Dat is de reden dat ik het amendement op stuk nr. 18 steun, waarin wordt geregeld dat het in voorkomende gevallen mogelijk wordt om met die begeleiding eerder te beginnen dan de huidige leeftijdscriteria toestaan.
De zorg van mijn fractie gaat zeer in het bijzonder uit naar meervoudig gehandicapte kinderen. Wij vragen ons af of de zorg voor die kinderen goed en toereikend is geregeld. Wij vinden dat de huidige mogelijkheden niet moeten worden ingeperkt en dat er bij de indicatiestelling ruimte moet zijn om op basis van de zorgbehoefte te komen tot een zwaardere indicatie dan op basis van de indicatiecriteria het geval zou zijn. Dat is ons motief om beide amendementen terzake te steunen. Het amendement is door mij ondertekend, maar het amendement van mevrouw Lambrechts is mij zeker ook sympathiek. Deze amendementen vullen elkaar naar mijn mening aan, maar als dat niet het geval is, hoor ik dat graag van de staatssecretaris.
Mijn ondertekening van het amendement over nevenvestigingen zal duidelijk hebben gemaakt dat ik vind dat hiermee royaal moet worden omgegaan. Er mogen wat mij betreft geen financiële beperkingen van majeure aard worden opgelegd. Verder mogen er geen ingewikkelde procedures komen. Er moet, waar dat maar even mogelijk is, worden gekozen voor maatwerk. Ik heb een amendement over de bekostiging van sbo ondertekend. Ik zal daar nu niet verder op ingaan.
De bestuurlijke vormgeving is een belangrijk punt voor de SGP-fractie. In de praktijk zijn de problemen die zich hiermee voordeden, door goed overleg opgelost. Daaraan kwam een einde toen mij bleek dat enkele scholen hier toch met problemen te kampen hebben. De fractie van de SGP is met de Raad van State van mening dat aansluiting van scholen bij regionale expertisecentra onder omstandigheden kan leiden tot aantasting van de vrijheid van onderwijs. Ik doel hiermee op artikel 28b, waarin staat dat elke school verplicht is aangesloten bij een REC en daarmee mededrager is van de rechtspersoon van de REC. Het knelpunt ligt bij de bestuurlijke aangelegenheden. Er zijn mij gevallen bekend waarin een en ander goed geregeld was en er zijn mij incidentele gevallen bekend waarin dat niet het geval was. Ik heb met andere collega's een amendement ingediend op stuk nr. 11 om de minister de mogelijkheid te geven, in uitzonderlijke situaties ontheffing van de verplichting te verlenen. De minister kan daaraan voorschriften verbinden. De onderwijsinhoudelijke aspecten kunnen overigens gewoon in samenwerkingsovereenkomsten geregeld worden. Als het amendement wordt aangenomen, is het betreffende bevoegde gezag in ieder geval af van een compromitterende participatie in het dragen van de rechtspersoon van het REC. Het gaat daarbij om het benoemingsbeleid en het toelatingsbeleid. Als scholen het niet kunnen dragen, dan staat het op gespannen voet met de onderwijsvrijheid om het hen door de strot te duwen.
Met betrekking tot de budgettaire aspecten heeft mevrouw Smits gezegd dat geld geen probleem is omdat dit op het departement wel aanwezig is. Hoewel dit een prachtige mededeling is aan de vooravond van de behandeling van de onderwijsbegroting, verneem ik op dit punt graag een toelichting van de staatssecretaris. Er is smeerolie nodig om het proces het beslissende duwtje te geven.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik doelde op de commissie van begeleiding. De minister kan gemakkelijk tijdelijke commissies instellen en in die gevallen is de financiering geen probleem. Dat verschilt van de stelling dat de fractie van de PvdA van mening is dat er in dit opzicht van alles mogelijk is.

De vergadering wordt geschorst van 17.54 uur tot 19.30 uur.

Staatssecretaris **Adelmund**:
Voorzitter. Hartelijk dank voor de uitgebreide inbreng. Het is zeer opvallend dat het doel nog steeds door iedereen wordt gesteund. Het gaat om het komen tot een onafhankelijke indicatiestelling, tot een structurele regeling voor integratie van gehandicapte leerlingen en kwaliteitsverhoging en expertisebundeling in het speciaal onderwijs door de vorming van regionale expertisecentra. Deze drie onderdelen van het wetsvoorstel zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De leden kennen de geschiedenis van het wetsvoorstel. Ze hebben er allen aan gerefereerd. Vandaar dat het vandaag ook zo'n belangrijk moment is. Het wetsvoorstel is heel lang gedragen door verschillende groepen, die zich alle dag in dag uit bezighouden met de beperkingen voor leerlingen met een handicap in het onderwijs.
En dan nu eindelijk de wettelijke vertaling. In het vorige kabinet is al uitgebreid gesproken over hoe het allemaal zou moeten. De ideeën waren er, het maatschappelijk draagvlak was er, het ging alleen steeds mis op de organisatie van het vraagstuk. De ideeën werden direct algemeen gedeeld. Er was direct draagvlak, te beginnen bij de ouders, die veel meer transparantie en keuzevrijheid wilden. De organisatie van het vraagstuk bleek echter ingewikkeld. In het begin leek het op een spagaat, alsof het recht van ouders om te kiezen voor het regulier onderwijs af zou gaan van het belang van het speciaal onderwijs. Het verheugt mij dat wij na zeven jaar discussie van die spagaat af zijn.
De integratie van leerlingen met een handicap in het gewone onderwijs zal worden versterkt door middel van de leerlinggebonden financiering. Ouders moeten kunnen kiezen voor speciaal of regulier. Het moet op een zorgvuldige wijze, opdat het kind er baat bij heeft. Die verlammende uitwerking van de spagaat is voorbij en komt niet meer om de hoek kijken bij de uitwerking in de voorhang van AMvB's. Volgens mij hebben wij die spagaat overwonnen door tegelijkertijd te werken aan de verbetering van het speciaal onderwijs, door te kijken wat daar anders en beter kan.
De vorming van de regionale expertisecentra is daarin natuurlijk een geweldige stimulans. Het is bijzonder dat zeven jaar discussie heeft geleid tot flexibiliteit. Zeven jaar terug was je óf voor integratie in het regulier onderwijs óf voor het speciaal onderwijs. In Maastricht is een inrichting voor speciaal onderwijs waar een plakkaat hangt dat de ouders aan de school hebben geleverd en waarop staat: ''Wij zijn zo voor het speciaal onderwijs, omdat ons kind zo speciaal is en het hier mogelijk is om je niet de hele dag speciaal te voelen''. Tegelijkertijd wordt ook de keuze voor regulier onderwijs gemaakt.
Wij hebben een wetsvoorstel gemaakt met een grote flexibiliteit. Er is de mogelijkheid om te kiezen voor regulier of voor speciaal. Het is ook mogelijk om over te stappen. Er zijn tussenvormen mogelijk. De symbiose wordt uitgebreid naar het speciaal onderwijs. Kinderen kunnen een deel van het onderwijs speciaal krijgen en een deel regulier. De spreiding en de bereikbaarheid zullen worden verbeterd. Het is de bedoeling voor ieder kind maatwerk te krijgen. Dat geldt voor alle kinderen in het onderwijs, te beginnen met deze.
Zorgvuldigheid is een noodzaak in zo'n grote operatie. Ik zei al dat de ideeën worden gedeeld en dat er maatschappelijk draagvlak is. Tijdens de hoorzitting hebben de leden gehoord dat iedereen door wil. Tegelijkertijd wordt daarbij de vraag gesteld of het verantwoord is. De invoering zal zeer zorgvuldig gebeuren en er wordt gekozen voor een gefaseerde ontwikkeling. Dat kan niet anders, gezien de omvangrijke organisatie. Door beide doelen tegelijk te willen verwezenlijken, is er door het hele onderwijs heen sprake van een groot organisatievraagstuk. Daar moeten wij uitermate zorgvuldig mee omspringen. Uiteindelijk komt het allemaal op het kind terecht als wij het verkeerd doen.
Het is een gefaseerde operatie. Wij kunnen nog niet toekomen aan de functionele indicatiestelling. Die stap kunnen wij nog niet zetten. Wij kunnen wel een stelsel voor indicatiestelling maken dat heel goed gebaseerd is op datgene wat wij nu allemaal weten en wat wij nu allemaal in beeld kunnen brengen. Het kost niet alleen tijd, maar ook geld. Wij hebben veel extra investeringen vrijgemaakt om zowel het regulier onderwijs als het speciaal onderwijs te versterken, alsmede oprichting van de REC's mogelijk te maken
Het gaat in deze eerste fase vooral om de organisatorische voorwaarden. Deze moeten op zo'n wijze inhoud worden gegeven, dat wij direct aan de inhoud van het onderwijs kunnen gaan werken. De inspectie signaleert dat het beter kan. Het kan uitdagender, planmatiger en doelgerichter. Laten wij ons dat vooral ter harte nemen en laten wij het als een uitdaging zien. Daarvoor is een groot aantal ontwikkelingsactiviteiten van start gegaan die tot doel hebben de noodzakelijke onderwijsinhoudelijke vernieuwing gestalte te geven.
Er is nog steeds een breed draagvlak, en dat na al die jaren. Ik heb de mensen ontmoet die er in de eerste fase het meest enthousiast over waren. Ik heb ze heel diep in de ogen gekeken, want ook zij zijn inmiddels doordrongen van de organisatorische consequenties van de breed gedragen ideeën. Ik heb hen gevraagd: als je het opnieuw mocht bedenken, zou je het dan opnieuw zo doen als zeven jaar geleden? Allen gaan mee in de wijze waarop wij het nu doen, zonder die spagaat. Allen gaan mee in het versterken van het speciaal onderwijs naast het regulier onderwijs ten behoeve van de kinderen.
De uitkomsten zijn zeer uitgebreid besproken. Op sommige momenten vanmiddag dacht ik: het lijkt wel een uitwerkingsoverleg LGF. Daar spelen namelijk precies dezelfde vragen als vandaag onder woorden zijn gebracht. Die vragen moeten van een antwoord worden voorzien. Het proces dat ik heb geschetst ronden wij met deze organisatorische vormgeving niet af. Dit is pas de eerste fase, waarop er vele zullen volgen.
Wij hebben veel achter de rug. Wij hebben gehad de uitkomsten van datgene wat allemaal besproken is in het georganiseerde onderwijsveld. Wij hebben gehad de uitkomsten van de eerste praktijktoets en indicatiestelling. Wij hebben gehad de uitwerkingsnotitie LGF. Thans ligt de wettelijke vertaling voor ons. Met deze discussie ronden wij het proces niet af. De praktijk en het proces van de integratie zullen nog vele jaren kosten. Integratie heeft niet alleen te maken met de gehandicapte zelf. Het onderwijs is ervoor om leerlingen te leren wat zij wél kunnen en niet wat zij niet kunnen. Het zal ook veel te maken hebben met de mensen die niet gehandicapt zijn. Zij moeten

omgangsvormen leren met mensen die periodes lang voor een groot deel uit het zicht zijn verdwenen, met prachtige voorzieningen, maar graag nu geïntegreerd. Ik voorzie de situatie waarin wij die voorzieningen op zo'n manier kunnen integreren, dat wij de kracht van die aparte voorzieningen koppelen aan de integratie in het regulier onderwijs. Zonder iemand te willen beledigen, onderscheid ik de gestelde vragen in kleine en grote vragen. De kleine vragen zijn voor een deel schriftelijk te beantwoorden. De hoofdpunten van de inbreng van de diverse leden is terug te vinden in de voorgestelde amendering. Ik richt mij in mijn beantwoording dan ook naar de amendementen. Alles wat blijft liggen, zal op schriftelijke wijze worden afgewerkt.
Ik begin met het amendement op stuk nr. 11 betreffende de ontheffing van aansluiting bij het regionaal expertisecentrum. Ik heb daar problemen mee. Ten eerste heb ik er geen toetsingskader voor. Het worden dus incidenten. Ik zou de samenwerking heel graag gestalte geven in de regionale expertisecentra. Tot nu toe is het voor vrijwel alle scholen gelukt. Vier van de vijf reformatorische scholen hebben samenwerking gevonden. Er kan natuurlijk altijd gepleit worden voor een aparte constructie, een status aparte. Er kunnen speciale afspraken worden gemaakt over denominatieve aspecten. Ik zou liever die lijn verder ontwikkelen, dan dat ik op voorhand zeg: laat daar de afstand een gegeven zijn. Ik zou deze afstand graag overbruggen. Ik zou graag de oplossing zien die ik bij de andere vier reformatorische scholen heb gezien. Je mag wel onder woorden brengen waar je het gevoel hebt dat je gecompromitteerd raakt. Het is bekend dat ik hecht aan artikel 23 van de Grondwet. In de samenwerking moet een aparte constructie worden gemaakt, waarin men elkaar confronteert met datgene wat men compromitterend vindt en waarin over die aspecten specifieke afspraken worden gemaakt.

De heer **Van der Vlies** (SGP): De staatssecretaris heeft gelijk als zij zegt dat men zich zolang mogelijk moet richten op samenwerking. Mijn amendement is gericht op de situatie waarin dat niet lukt. Bij de eerste reformatorische school heeft zich intussen een tweede gevoegd. Waar zit het op vast? De staatssecretaris zegt: de rechtspersoon moet een bepaling maken opdat de scholen in hun identiteit kunnen blijven ademen en toch kunnen meedoen. Daar gaat het nu juist om. Door die REC's wordt dat volgens mijn informatie echter niet aanvaard. Als het in de ultieme fase niet lukt, moet ontheffing kunnen worden gegeven. De werkvormen kunnen dan overigens gewoon op samenwerkingsovereenkomst voortgaan. Dat zou een heel mooie vluchtroute of veiligheidspal kunnen zijn. Wij hebben hier jarenlang gediscussieerd over de bestuurlijke vormgeving, wij hebben daar vaak ook in het openbaar over gesproken. Als dit zou kunnen, hebben wij de zaak rond. Nogmaals, ik wil met de staatssecretaris het gesprek zolang mogelijk voeren.

Staatssecretaris **Adelmund**: Dat laatste stelt mij gerust, want wij zijn er vaak uitgekomen. Het gesprek zou afgelopen vrijdagmiddag zijn gevoerd, maar er is jammer genoeg iets tussen gekomen. Ik hecht zeer aan het gesprek. Het is niet goed om nu een opening te maken in de zin van: als u er niet uitkomt, krijgt u een status aparte waarin u niet samenwerkt. Ook al zullen het incidenten zijn op naar ik hoop slechts één of twee scholen, dan nog vind ik dat jammer voor de voorgelegde constructie. Ik zou de vrijheidsgraden in de samenwerking zoveel mogelijk vergroten, maar ze mogen niet zover gaan dat men niet hoeft samen te werken.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Het gaat niet over samenwerken, want dat willen die scholen best. Het gaat om het dragen van bestuurlijke verantwoordelijkheid, om participatie in de rechtspersoon van het REC waar een benoemingsbeleid enz. wordt gevoerd dat de scholen niet mee kunnen dragen. De samenwerking wordt wel veiliggesteld, juist ook door mijn amendering. Dat zijn de voorschriften van de minister.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik hou dan een scherp pleidooi voor een status aparte, waardoor men niet de verantwoordelijkheid hoeft te nemen voor zaken die men in strijd acht met de wijze waarop men zelf inhoud geeft aan het bevoegd gezag. Als het in twee dagen al aanjongt van één geval naar twee gevallen, vrees ik dat het straks toch alle vijf de scholen zullen zijn en dat zou ik erg jammer vinden. Ik zou het een gemis vinden als ''uw scholen'', hoewel ik ze zo niet mag noemen, uit de constructie vallen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik ook en daarom mijn pleidooi voor een ultieme regeling. Ik wijs er overigens op dat de tweede school er pas bijgekomen is, toen in het REC de besluitvormende vergadering over de statuten een appendix van de desbetreffende school niet aanvaardde. Dan houdt het een keer op.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik stel voor dat het voorgenomen overleg gewoon plaatsvindt en dat ik de Kamer op de hoogte zal stellen van de uitkomsten van het overleg. Mijn inzet is helder. Mijn inzet is niet mensen van hun identiteit af te praten, mijn inzet is met behoud van identiteit tot goede vormen van samenwerking te komen.
Ik kom op het amendement op stuk nr. 12 over het experiment Almere. ''Gewoon anders'' moet een basis krijgen in deze wet. Er worden goede zaken tot stand gebracht onder heel speciale condities. Het is bekend hoe snel Almere groeit. De experimentenwet biedt daarvoor voldoende basis, maar als men het met een amendement wil bekrachtigen, acht ik dat in lijn met het beleid. Ik wens behoud van expertise. Ik laat het oordeel aan de Kamer over.
Het amendement op stuk nr. 13 is vervangen door het amendement op stuk nr. 22. Het gaat over de adviescommissie voor toelating en begeleiding. Door verschillende partijen is hiervoor gepleit. Er zijn discussies via de Ombudsman geweest. Kun je iets doen tussen wat de burger in eerste instantie meemaakt en de uiteindelijke gang naar de rechter? Het gaat dan om vormen van mediation. Ik heb begrip voor de overwegingen bij het amendement. Het geeft een oplossing bij het probleem van toelating en begeleiding. Ik heb dus sympathie voor het amendement. Volgens de toelichting bij het amendement zal het advies verplicht onderdeel uitmaken van een beroep tegen een besluit van het bevoegd gezag over toelating of besteding van het leerlinggebonden budget. Mijn inziens moet deze passage nog even worden afgestemd op punt 3 van het amendement.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik heb op dit punt een amendement op stuk nr. 27 ingediend. Volgens mij is daarin uitgewerkt wat hier vergeten is.

Staatssecretaris **Adelmund**: Van beide amendementen heb ik een voorkeur voor het amendement op stuk nr. 22, omdat het zo uitgebreid is uitgewerkt. Als wij het derde lid aanpassen, zouden beide amendementen wellicht in elkaar geschoven kunnen worden.
Het amendement op stuk nr. 14 is vervangen door het amendement op stuk nr. 23. Vele leden hebben gesproken over de meervoudig gehandicapten. De bekostiging in dezen zal natuurlijk niet verdwijnen. Het huidige artikel VII biedt een goede basis voor het behoud van de expertise van de MG-scholen. Het amendement is niet echt nodig, maar het is wel preciezer. Het zegt ook iets over de inzet van de middelen en het biedt criteria. Ik heb er dus geen bezwaar tegen.
Het amendement op stuk nr. 15 is vervangen door het amendement op stuk nr. 24. Met dit wetsvoorstel wordt een ongelooflijk belangrijke grote stap gezet. Wat regelt dit wetsvoorstel? Het speciaal onderwijs mag geen kinderen meer weigeren op basis van hun handicap. Dat is de grote winst van dit wetsvoorstel. Er wordt zelfs gesproken over kinderen met een perspectief van 24 maanden. Het regulier onderwijs heeft de omkering van de bewijslast gekregen. De school moet beleid formuleren in het schoolplan en de schoolgids.
In individuele gevallen kunnen er echter externe belemmeringen zijn. In de wet is het leerrecht zonder ondergrens vastgelegd. Een van de instellingen wees erop dat het onderwijskundig heel verantwoord zou kunnen verlopen, maar dat er problemen zijn ten aanzien van vervoer, huisvesting en zorg. Dergelijke zaken worden door derden geregeld. De zorg is dat die fricties zo hard zijn, dat ze ingrijpen op het leerrecht, dat helder in dit wetsvoorstel staat. Ik heb daar begrip voor; ik ken discussies over de onmogelijkheid om een bed binnen te rijden in een onderwijsinstelling. Zoiets vraagt overleg, onder meer met de gemeente. In het kader van de omkering van de bewijslast moet uiteengezet worden wat eraan gedaan wordt. Ik wil niet dat de fricties, die zeker niet principieel liggen, het leerrecht benadelen.
Ik zou het heel jammer vinden als wij deze wetgeving heel erg verzwaren met het onderwerp van de denominatie. In dat geval kan ik de novelle voor de Eerste Kamer al schrijven. De ruimte is helder in de wet aangegeven. De gewisselde argumenten zijn afdoende. WSNS is echt een ander proces dan LGF. Bij het eerste gaat het over wat je qua richting met elkaar kunt afspreken en over hoe je gezien de richting met elkaar kunt samenwerken. Bij de REC hebben wij beide zaken juist gescheiden. Dat is nadrukkelijk aan de orde geweest bij de vormgeving van dit proces. Het geval dat er in de regio geen opvang is, is al in de huidige wetgeving ondervangen. De omschrijving is daar ruimer. Helaas ging het debat weer helemaal naar het laagste punt van de rivier. Het zou mij een lief ding waard zijn als wij niet op deze wijze ook deze wet weer moeten kleuren. Het gaat om wat in het wetsvoorstel geregeld wordt. Er is geen ondergrens in handicap. Er is een leerrecht voor kinderen, ook voor zwaar gehandicapte kinderen. In Nederland hebben wij de scholen en het speciaal onderwijs nog lang niet voldoende toegerust om alle kinderen die plek te geven die hen toekomt.

Mevrouw **Smits** (PvdA): De staatssecretaris heeft gewezen op de problemen rond huisvesting, vervoer en zorg. Dat wordt door derden beïnvloed, maar het leerrecht staat vast. Wat doet de staatssecretaris eraan om dat leerrecht te effectueren als dit soort elementen een rol speelt? Die verbouwing moet er wel komen en de school kan dat niet afdwingen.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik ben het hier zeer mee eens. Als wij het zouden willen, zouden wij dit soort zaken ook kunnen regelen. Daarnaast is de principiële vraag aan de orde of je vindt dat een kind recht heeft op toegang tot de school en niet geweigerd kan worden, niet alleen vanwege de handicap, maar ook vanwege denominatieve verschillen. Ik vind datgene wat nu in artikel 40, lid 4, staat, verder gaan dan wat wij hier afspreken over dit wetsvoorstel.

Staatssecretaris **Adelmund**: De woorden van mevrouw Lambrechts en mevrouw Smits zijn mij uit het hart gegrepen. Natuurlijk moet ook het andere proces zo snel mogelijk bij de kladden worden gepakt. Dit gebeurt overigens al volop.
Van alle kanten komt nu informatie beschikbaar. De samenwerking met VWS is essentieel. Men kan zich voorstellen dat kinderen met een PGB ook voor LGF in aanmerking komen. Dan is het de vraag op welke wijze beide regelingen gecombineerd kunnen worden. Het gaat om kinderen in het regulier onderwijs die zorg nodig hebben, terwijl daar nu eenmaal minder voorzieningen zijn dan in het speciaal onderwijs. Ik noem ook de overloop tussen WSNS, LGF en eerdere regelingen. Op welke wijze kunnen reguliere arrangementen voor zorg op maat voor KDC's samengesteld worden? Op dit moment lopen er pilotprojecten terzake waarin VWS participeert. Een stuurgroep faciliteert de inzet van de KDC's. Een meerderheid van de Kamer heeft gepleit voor het instellen van een commissie op dit terrein. Als deze functioneert, krijgen wij exact in beeld waar leerlingen worden geweigerd omdat bijvoorbeeld het bed niet door de deur kan en wat de gemeente heeft gedaan om de belemmeringen weg te nemen. Mijn ervaring is dat in dit soort gevallen de gewenste samenwerking snel tot stand komt. Ik wil echter graag af van de incidenten. Wij moeten naar een systematische samenwerking. Daartoe dienen de schotten tussen OCW en VWS te worden weggenomen.
Op dit moment zitten wij nog in het stadium van de pilots. Bijvoorbeeld op een school in Oegstgeest worden er in samenwerking met VWS oplossingen gezocht voor leerlingen met gedragsmoeilijkheden. In het kader van de voor- en vroegschoolse educatie wordt er standaard met VWS overlegd over de daartoe benodigde voorzieningen. Het leerrecht voor zwaar gehandicapte kinderen brengt een intensief traject van afstemmen en samenwerken met zich. Ik spreek mevrouw Vliegenthart hier zeer regelmatig over. De ontschotting is echter een groot organisatorisch vraagstuk. De voorzieningen van OCW zijn zelden goed afgestemd op die van VWS. Van de week kon bijvoorbeeld een voorschool in Utrecht niet geopend worden omdat VWS in verband met de hygiëne andere eisen stelt aan de tegelhoogte in een gebouw. Dit zijn natuurlijk gruwelijke voorbeelden.

Zowel staatssecretaris Vliegenthart als ik wil zo snel mogelijk van dergelijke Kafkaiaanse voorbeelden af. De pilots moeten zorgvuldig worden opgesteld en de Kamer dient er goed over geïnformeerd te worden, want zij moet uiteindelijke knopen doorhakken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Wat is uw oordeel? Bent u bereid om de wet met artikel 23 in de hand zo ver mogelijk op te rekken?

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik vind het amendement strijdig met artikel 23. Het is te globaal geformuleerd en kan aanleiding geven tot onnodige vertraging. In artikel 60 wordt exact omschreven wat er aan de orde is op het moment dat een kind geen school kan vinden. Daaraan is toegevoegd dat uitsluiting tijdens godsdienstlessen eventueel mogelijk is. U heeft in uw eerste termijn gezegd dat u dit zo scherp mogelijk wilde formuleren.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): In artikel 40, lid 4, wordt het scherper neergezet. Hetgeen u nu zegt, geldt alleen maar voor het basisonderwijs. Ik wil de scherpte uit artikel 40, lid 4, op z'n minst ook in deze wet. Als die formulering in lijn is met artikel 23, kan deze aanscherping daar niet mee in strijd zijn.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik raad u aan, u nog eens te buigen over de formulering van het amendement. Ik vind het zonde om tijd en energie te verliezen door deze discussie. Het gaat erom dat het leerrecht voor zwaar gehandicapte kinderen wordt gegarandeerd.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Kent het voortgezet onderwijs een soortgelijke bepaling als in artikel 28 van de Wet op het primair onderwijs is opgenomen? Mag een school voor voortgezet onderwijs in voorkomende gevallen leerlingen niet op religieuze gronden weigeren?

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik wil hierop graag nader in een brief ingaan. Deze formuleringen luisteren zeer nauw. Ik wil zeker geen vertraging in dit wetstraject oplopen. Als de Eerste Kamer straks uit de verslagen iets anders afleidt dan wij hebben bedoeld, is er al een probleem. Ik wil dat graag voorkomen. Fricties bij vervoer, zorg en huisvesting mogen het leerrecht voor zwaar gehandicapte kinderen niet doorkruisen. Die fricties wil ik wegnemen met behulp van VWS, de genoemde commissie, via monitoring, het tweemaal per jaar rapporteren aan de Kamer, het inschakelen van de inspectie enzovoorts. De heer Rijpstra heeft hier uitgebreid over gesproken.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik waardeer deze voorgenomen inspanningen zeer. De fricties kunnen echter ook gebruikt worden om toelating te weigeren. Het amendement van mevrouw Lambrechts lijkt mij dan ook noodzakelijk.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Ik verbaas mij erover dat de kwestie van de tegeltjes nog steeds niet geregeld is. In een van mijn eerste overleggen in de Kamer heb ik dat punt al genoemd en dat is onderhand drie jaar geleden.

Staatssecretaris **Adelmund**: Gelukkig wordt er door VWS snel een nota over de peuterspeelzalen uitgebracht. In het kader daarvan kan er over de tegelhoogte gesproken worden. Volgens mij was hier overigens al een oplossing voor gevonden. Het verbaasde mij zeer dat dit op de desbetreffende school niet bekend was. Ik noemde dit slechts als voorbeeld. De ontschotting is een zeer ingewikkelde operatie. Dat gold overigens ook voor de decentralisatie van de huisvesting en geldt nog voor het leerlingenvervoer. De gegevens voor het leerlingenvervoer worden uit de REA-bestanden gehaald en aan de gemeenten gestuurd. Op dit moment wordt nagegaan of nieuwe wetgeving leidt tot nieuwe claims voor de huisvesting. VROM heeft inmiddels bepaald dat het geen luxe meer is dat onderwijsgebouwen voor iedereen toegankelijk zijn. Op dat punt is een versnelling aan de orde.

De heer **Rijpstra** (VVD): Wordt dit soort vraagstukken integraal door een interdepartementale werkgroep bezien?

Staatssecretaris **Adelmund**: Daar wordt inderdaad aan gewerkt. Daarnaast moet een objectieve buitenstaander controleren of een en ander ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Mijn ervaring is dat wij te maken hebben met regelgeving en met mythes rond regelgeving. Die mythes zijn soms nog hardnekkiger dan de regels.
Er dient vooral afstemming plaats te vinden. Voor nieuwbouw geldt dat scholen volledig toegankelijk moeten zijn voor gehandicapten, maar veel scholen zijn nog niet aan nieuwbouw toe. Er wordt hard aan de ontschotting gewerkt. Een en ander wordt ook interdepartementaal gecoördineerd. Tegelijkertijd wordt de Kamer via de desbetreffende commissie ingelicht als een frictie tot beperking van het leerrecht leidt. Ik wil de zaak echter ook niet omdraaien, namelijk dat bij elke frictie wordt gedacht dat dit een bedreiging van het leerrecht inhoudt.
Ik zal de brief op korte termijn naar de Kamer sturen, ruim voor de plenaire behandeling. De indieners van het amendement kunnen dan nog rekening houden met de nadere argumentatie.
Met het amendement inzake de bekostiging van nevenvestigingen zal ongeveer 15 mln gemoeid zijn; 100 nevenvestigingen maal anderhalve ton. Ik heb geen ruimte voor dit bedrag. Als dit wel het geval was, zou ik willen nagaan of dit wel de hoogste prioriteit heeft. Mevrouw Lambrechts heeft gevraagd of het mogelijk is, minder meer te doen. Daarvoor is echter geen ruimte. Het bedrag van anderhalve ton bestaat voor ƒ 80.000 uit personeelskosten en ƒ 70.000 uit materiële kosten. De vergoeding is niet goed uit het bedrag van ƒ 80.000 te isoleren. De omvang van de nevenvestigingen loopt trouwens sterk uiteen. Soms moet je denken aan twee groepen en soms aan honderd leerlingen. Zoals bekend, is er flink wat ruimte voor nevenvestigingen geboden.
De gemeenten krijgen voor de huisvesting een vergoeding uit het Gemeentefonds.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik krijg graag schriftelijk een nadere uitwerking hiervan. Ik begrijp dat bij nevenvestingen ook niet alle materiële kosten vergoed worden. Er kan ook een verband zijn met de fricties die de toegankelijkheid van scholen belemmeren. Het doel is toch, drempels te slechten?

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Wordt het geld voor de huisvesting direct gestort aan de gemeente waar de nevenvestiging is?

Staatssecretaris **Adelmund**: Ja.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Gebeurt dit straks ook voor andere nevenvestigingen?

Mevrouw **Smits** (PvdA): De huisvesting is in de praktijk het grootste probleem. Als ondubbelzinnig is bepaald dat de gemeente waar de nevenvestiging zich bevindt, het gebouw betaalt, zijn er geen belemmeringen tegen aanvaarding van dit amendement.

Staatssecretaris **Adelmund**: In de brief zal ik hierop terugkomen. Daarbij zal ik ook aangeven dat de nevenvestigingen zeer ongelijksoortig zijn. Gemeenten krijgen inderdaad een vergoeding uit het Gemeentefonds voor de huisvesting van een nevenvestiging.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Het zou mij verbazen als dit nu al geregeld is. Het is namelijk nog helemaal niet helder tot hoeveel nevenvestigingen dit zal leiden. Ik herinner aan de motie die door mevrouw Noorman-den Uyl is ingediend. Daarin is geen aandacht besteed aan het aantal nevenvestigingen. Ik krijg hier graag nadere informatie over.

Staatssecretaris **Adelmund**: De Kamer krijgt een brief. Het lijkt mij niet goed om het hele huisvestingsdebat aan de behandeling van dit wetsvoorstel te koppelen. Ik zal de informatie verstrekken die de Kamer nodig heeft om te beoordelen of een nevenvestiging wel of niet zelfstandig moet worden. Vervolgens kunnen de kosten die daarmee gemoeid zijn, afgewogen worden tegen andere prioriteiten.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Het worden geen zelfstandige vestigingen. Zij krijgen in de bekostiging eventueel de status van een zelfstandige vestiging. Ik vind het overigens het overwegen waard om het management hiervan uit te zonderen.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Het is een misverstand dat wij hiermee akkoord gaan als het management buiten beschouwing wordt gelaten. In de praktijk blijkt de huisvesting het grootste probleem te zijn. Dat moet worden opgelost.

De **voorzitter**: Deze ronde is bedoeld voor discussie met de staatssecretaris en niet voor onderlinge debatten.

Staatssecretaris **Adelmund**: In de brief krijgt de Kamer de feiten over de bekostiging van de nevenvestigingen.
Het amendement op stuk nr. 17 is inmiddels vervangen door dat op stuk nr. 25. Er is de afgelopen jaren lang gesproken over de versterking van het speciaal basisonderwijs en, in samenhang daarmee, het op een andere manier vormgeven van de integratie van gehandicapten in het regulier onderwijs. De rugzak mag niet tot gevolg hebben dat de weg naar het regulier onderwijs wordt geblokkeerd. Ik kan mij overigens het betoog van mevrouw Lambrechts op dit punt heel goed voorstellen. Ik kan ook niet voorspellen wat de praktijk zal zijn. Gelet op beheersing van de toestroom naar het speciaal onderwijs of op financiële motieven moet het duidelijk zijn dat een van de effecten kan zijn dat het regulier onderwijs doorverwijst naar het speciaal onderwijs omdat daar de voorzieningen zoveel beter zouden zijn. Als de Kamer dit amendement aanvaardt, zal ik direct nagaan of een dergelijk effect zich voordoet. Als hierdoor de integratie ontweken wordt, zal ik direct maatregelen nemen om dat tegen te gaan. Men zal zich kunnen voorstellen dat dit niet het effect is dat ik wens. Ik neem aan dat de Kamer dat ook niet wil.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik heb überhaupt geen bezwaar tegen een monitoring op dit punt. Als een zo'n optie in de buurt is en door de ouders als meest gewenst wordt beschouwd, is dat ook een vorm van integratie. Een school in de buurt kan de beste optie zijn. Wij moeten dit niet beslissen, maar dit moet een van de mogelijkheden in het gesprek met de ouders zijn.

Staatssecretaris **Adelmund**: Als dit zo uitpakt, ben ik het met u eens. Dan is er sprake van vergroting van keuzemogelijkheden van ouders. U moet zich ook kunnen voorstellen dat een gevaar van dit amendement is dat dit niet leidt tot integratie in het regulier onderwijs maar juist tot het tegendeel. In sommige gevallen is de bekostigingsvoorwaarde zelfs nog beter dan in het speciaal onderwijs. Dit moet de Kamer ook in de overwegingen betrekken. Ik begrijp de argumentatie van mevrouw Lambrechts. Op grond van beheersingsmotieven moet ik nagaan op welke wijze een en ander uitpakt.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Mag ik dit opvatten als een ''geen bezwaar tegen aanvaarding van dit amendement''?

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik heb de bezwaren genoemd. Ik kan mij voorstellen dat de Kamer een nadere afweging maakt. Ik heb goede redenen om bij een dergelijk besluit direct tot monitoring over te gaan om te zien of er geen ongewenste effecten optreden.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Dan moet u niet alleen monitoren of hier sprake van is, maar ook of dit gebeurt op basis van de keuzevrijheid van ouders. Dat is namelijk een van de kernen van dit voorstel.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik ben daar zonder meer toe bereid. U zult echter begrijpen dat ik minder gelukkig ben met dit amendement als dit een mogelijkheid blijkt te zijn om integratie te ontwijken. Ik neem aan dat dit ook voor u geldt.
In het amendement op stuk nr. 18 wordt voorgesteld, de toelating tot het speciaal onderwijs niet afhankelijk te maken van de formatie, maar uit te gaan van het belang van het kind. Bovendien wordt op de toelating met vier jaar een uitzondering gemaakt voor kinderen in cluster 2. De formatie, zoals omschreven in het wetsvoorstel, komt ook ten goede aan dove en slechthorende kinderen. De doelstelling van het amendement ligt in lijn met het beleid om kinderen jongeren dan vier jaar toe te laten. Ik vraag echter om het amendement technisch bij te stellen. Er dient voorkomen te worden dat allerlei ontwikkelingsstoornissen onder deze noemer worden gebracht.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Ik ben blij dat de staatssecretaris de strekking van het amendement onderschrijft. Een en ander mag niet afhankelijk zijn van de formatie. Ik zal nagaan of het amendement aangepast kan worden.

Mevrouw **Smits** (PvdA): De problematiek is breder dan die van dove en slechthorende kinderen. Het

gaat in wezen om de beantwoording van de vraag op welke wijze jonge kinderen het beste kunnen worden voorbereid op school zonder dat dit een grote toeloop op het speciaal onderwijs tot gevolg heeft. Ik heb gevraagd om een nota waarin breder op deze zaak wordt ingegaan, maar er mag ook op een andere manier geanalyseerd worden hoe de voorschoolse opvang verbeterd kan worden. VWS steunt allerlei initiatieven voor early intervention voor kinderen met een verstandelijke handicap. Daar kan bij aangesloten worden.

Staatssecretaris **Adelmund**: Mevrouw Vliegenthart en ik willen heel graag de regie over de opvangmogelijkheden voor kinderen onder de 4 jaar. Het lijkt erop dat er een indeling naar de indicatie van de mogelijke ontwikkelingsachterstand plaatsvindt. Ik noem de voor- en vroegschoolse educatie, de kinderopvang, tussenschoolse opvang, de na- en buitenschoolse opvang en de verlengde schooldagen. Deze sector groeit op dit moment gigantisch. Als er ooit mogelijkheden zijn tot ontschotting dan is dat wel nu. Wij komen daar nog regelmatig met de Kamer over te spreken, onder andere in het kader van de komende nota over de brede school. In het amendement van mevrouw Ross gaat het erom dat de voorziening voor dove en slechthorende kinderen veel eerder geboden moet worden omdat deze kinderen zich dan veel sneller ontwikkelen.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Het moet ook niet te breed worden. Mijn punt is dat de opvang van kinderen met een handicap of een grote leerachterstand in samenhang wordt bezien.

Staatssecretaris **Adelmund**: Binnenkort komt er een advies van de Onderwijsraad over de gewichtenregeling en over de achtergronden van ontwikkelingsstoornissen. Daarna komen wij uitgebreid te spreken over individualisering van dit type voorzieningen.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik denk dat er sprake is van een misverstand. Dove en slechthorende kinderen worden nu op zeer jonge leeftijd in de school opgevangen. Dat blijkt te werken en niemand wil daar een eind aan maken. Daarnaast is er een groep kinderen met een verstandelijke handicap die langs de lijn van de zorg, via early-interventionmaatregelen gefinancierd door de AWBZ, op een andere wijze wordt opgevangen. Daarbij gaat het echter ook om de ontwikkeling van het kind en om het aanleren van vaardigheden die nodig zijn voor het speciaal en het regulier onderwijs. Daar wil ik samenhang in aanbrengen. De niet-gehandicapte kinderen met een achterstand moeten daar niet bij betrokken worden, want dan wordt het veel te breed.

Staatssecretaris **Adelmund**: In het onderwijs komen alle vraagstukken op kindervoeten binnen, of de oorzaak daarvan nu in het kind is gelegen of in de omgeving. Ik zal dit punt met VWS bespreken. Ik wil ook wel nagaan of Onderwijs hier een bijdrage aan kan leveren. Onderwijs kan het echter niet alleen oplossen.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Als u toch bij VWS op bezoek gaat, kunt u dan ook aandacht vragen voor de spanning tussen PGB en LGF?

Staatssecretaris **Adelmund**: Er moet inderdaad afstemming met de zorg plaatsvinden. Er zijn kinderen met een PGB die niet zonder meer een beroep kunnen doen op een LGF-voorziening en andersom. De zaak is zeer ingewikkeld. In het belang van de kinderen moet hier een eind aan komen.

De heer **Rijpstra** (VVD): Ik ben het volledig met u eens, maar dit wisten wij twee jaar geleden natuurlijk ook al. Die afstemming tussen PGB en LGF had al veel verder kunnen zijn. Dit wetsvoorstel heeft immers een vrij lange geschiedenis. Er is blijkbaar overleg op ambtelijk niveau, maar wij zijn kennelijk nog niet ver genoeg, want de door ons allen gewenste integratie is nog niet tot stand gekomen.

Staatssecretaris **Adelmund**: U weet dat bij VWS na ervaringen met het PGB, waarnaar wij trouwens heel scherp hebben gekeken, het beleid enorm in de versnelling is gekomen. Dat is zeer gunstig voor datgene wat wij zelf aan het ondernemen zijn met het LGF. Het lijkt mij niet goed verder het beleidsterrein van mijn collega te becommentariëren. Dat laat ik aan u over in uw discussies met haar.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Er zijn kinderen die geen PGB krijgen of dat niet mogen inzetten op school. Tevens zijn er zo langzamerhand tientallen initiatieven op het gebied van onderwijs met eigen schooltjes die helemaal worden gefinancierd met een PBG, omdat het onderwijs die kinderen nog weigert. Daaraan gaan wij nu werken, maar dat aspect speelt natuurlijk ook een rol. Onderwijs wordt tegenwoordig gefinancierd vanuit de zorg.

Staatssecretaris **Adelmund**: Tegenover deze uitspraak staat de uitspraak in brieven die ik krijg dat de zorg tegenwoordig wordt gefinancierd vanuit Onderwijs. Blijkbaar geldt het allebei. Welke brieven je krijgt, is afhankelijk van het departement waarbij je zit en wat je als Kamerlid in je portefeuille hebt. Kortom, het gaat erom samen te werken.
Het amendement van het lid Ross-van Dorp op stuk nr. 19 strekt tot invoering van een overgangsbepaling voor de criteria van indicatiestelling. Ik heb er veel over gehoord in die zin dat een AMvB het snel inspelen op veranderingen bezwaarlijker zou maken dan een ministeriële regeling. Zo'n regeling zou meer flexibiliteit bieden. U zult zich kunnen voorstellen dat het mij aanspreekt om op een veld dat organisatorisch zo ingewikkeld in elkaar zit flexibiliteit te verwerven, ook voor de komende periode waarin er op organisatorisch gebied zoveel gaat veranderen. Ik vraag mij alleen af of de overgangsbepaling drie jaar moet gelden, want ik heb er alle vertrouwen in dat het goed gaat, anders had ik dit wetsvoorstel niet gedaan. Ik verzoek mevrouw Ross dit nog te overwegen.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Is het niet zo dat de Kamer er niet aan te pas komt bij een ministeriële regeling? Dat is wel het geval bij een algemene maatregel van bestuur van substantieel gewicht. Als ik mij vergis, moet u mij maar corrigeren.

Staatssecretaris **Adelmund**: Het is in het amendement ondervangen in punt 2, waarin onder meer staat: ''De ministeriële regelingen treden niet in werking dan nadat 4 weken zijn verstreken na het overleggen aan de Tweede Kamer en gedurende die termijn niet door of namens de Kamer de wens tot overleg over de

ministeriële regeling te kennen wordt gegeven dan wel met de Tweede Kamer overleg is gevoerd.''
Het amendement op stuk nr. 20 van de leden Ross-van Dorp en Van der Vlies gaat over toevoeging aan de clusters 3 en 4 van een MG-categorie. Ik denk dan gelijk: de epilepsieschool en de twee scholen voor langdurig zieken, waarvan één in West-Brabant met lom. Ik schat in dat dit ongeveer het veld is waarover wij het hebben. Als ik de indieners was, zou ik eens scherp kijken naar het amendement op stuk nr. 14, dat is vervangen door het amendement op stuk nr. 23. Ik schat in dat dit beter aansluit bij het beleid dat tot nu toe is gevoerd. In dat amendement wordt de inzet van de middelen preciezer geregeld.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Ik denk dat deze amendementen elkaar niet uitsluiten. Is de suggestie van de staatssecretaris om na te gaan of ze in elkaar kunnen worden geschoven? Kijkend naar de wetstekst en de clusters waar MG voorkomt, lijkt mij mijn amendement heel helder. Ik zie niet in waarom wij het niet zouden benoemen.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik noemde al de drie scholen waarom het gaat en waarvoor wij trouwens een mooie regeling hebben getroffen. Het gaat bijvoorbeeld over zeer moeilijk opvoedbare kinderen. Het is heel ingewikkeld om dat soort meervoudig gehandicapte kinderen te voorzien van een factor 2 of 3 dan wel een factor zeer ernstig of zeer, zeer ernstig. Er liggen ingewikkelde discussies aan ten grondslag. Het is ingewikkeld een lom-criterium te expliciteren. U weet dat voor MG geldt: dezelfde bekostiging, niet ingrijpen, vooral doorgaan, goed zoeken of dat soort gebieden kunnen worden gevonden. Wat is een langdurig zieke met lom? Wat is een langdurig zieke zonder lom? Dat zijn enkele van de vele onderliggende vragen. Vandaar dat ik u aanraad in uw overwegingen te betrekken het amendement dat oorspronkelijk op stuk nr. 14 is ingediend. Ik zie het als een zaak in overgangsfase. Straks krijgen wij in fase 2 de functionele indicatiestelling en dan is er een ander type debat over dit soort vraagstukken.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Is het tegen?

Staatssecretaris **Adelmund**: Als u het zo scherp wilt horen, dan moet ik zeggen: ja, tegen.
Gevraagd is hoe lang het duurt voordat een nevenvestiging van een school kan worden gesticht. Gedacht werd natuurlijk dat dit heel lang duurt, maar dat gaat tegenwoordig een stuk beter. Het volgende tijdschema geldt: vóór 1 februari verzoek indienen bij het REC, vóór 1 augustus vaststellen van het REC-plan, binnen twee weken toezending aan de minister, vóór 1 december beslissing van de minister, 1 augustus daaropvolgend aanvang bekostiging. Dat betekent dat men binnen acht maanden duidelijkheid heeft. In het invoeringsjaar geldt: verzoek gedaan vóór 1 juni 2002, beslissing van de minister vóór 1 augustus 2002, dus binnen twee maanden duidelijkheid. Ik heb dit schema zo snel voorgelezen, dat ik mij kan voorstellen dat het niet bij iedereen is blijven hangen. Ik zal het dan ook opnemen in de brief met de feitelijke gegevens over de nevenvestigingen.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): In die brief krijg ik ook graag een oordeel over het amendement op stuk nr. 21, want ik vraag mij af wat er tegen een geen-bezwaarsysteem zou zijn. Bij bouwvergunningen wordt dat ook toegepast, dus waarom hierbij niet?

Staatssecretaris **Adelmund**: U wilt dus eigenlijk regelen: ja, tenzij. Dan ontlokt u dat iedereen maar alvast nee zegt. Zo'n systeem leidt vaak tot filibusteren. Ik begrijp wat u met uw amendement wilt regelen, maar in de sector onderwijs leidt zo'n regeling meestal tot het op voorhand bezwaar maken onder het motto: dan kunnen wij daarna nog bekijken hoe het in elkaar steekt.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Graag wil ik deze stelling dan geobjectiveerd zien in de brief, want ik wil wel weten of het echt zo vaak voorkomt. Ik vertrouw het onderwijsveld namelijk redelijk en heb geen reden om dat nu niet te doen.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik vertrouw het onderwijs bijzonder. Men is zeer secuur. Als men niet in korte tijd kan overzien wat iets met zich brengt en eventueel daartegen bezwaar kan maken, maakt men voor alle zekerheid bezwaar. Zo gaat dat. Iedereen kan schrijven in het onderwijs, zoals u weet. Dat is niet in alle sectoren zo.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik heb het amendement eerlijk gezegd medeondertekend, omdat ik mij afvroeg of zo de bewijslast niet omgedraaid zou worden. Wie bezwaar aantekent, moet aangeven op welke gronden dat gebeurt. In het andere geval ligt het leveren van de bewijslast bij de andere partij. Of zie ik dat verkeerd?

Staatssecretaris **Adelmund**: Nee, u ziet het niet verkeerd, maar ik denk dat het de bedoeling is om met het amendement procedures te versnellen. Ik verwacht dat de nu voorgestelde regeling sneller zal zijn dan de in het amendement voorgestelde regeling. Ik zal dat weergeven in de brief over de nevenvestigingen, zodat u dat kunt meten.
Het amendement van de heer Slob op stuk nr. 26 strekt ertoe de commissie voor indicatiestelling een eigen rechtspersoon te geven. Ik vond het ontzettend leuk dat nog eens te zien, want dat was mijn eerste voorstel, mijnheer Slob, maar de Kamer achtte het in haar wijsheid beter om het op een andere manier in elkaar te steken. Ik dank u hartelijk voor uw inzicht.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik zit er nog fris in, zoals u begrijpt. Ik ben blij met uw steun voor mijn amendement. Ik neem althans aan dat u dat nu indirect tegen mij hebt gezegd.

Staatssecretaris **Adelmund**: Wij hebben er in het verleden zo uitgebreid over van gedachten gewisseld dat ik tegen u moet zeggen: doe maar niet, kom maar niet terug op de hoofdlijn die ik eerder aan de Kamer heb voorgesteld. Indertijd is nadrukkelijk gesproken over het al dan niet geven van een onafhankelijke status. In de boom die toen voor een deel is onttakeld, is dit ook op die wijze behandeld.
Gevraagd is hoeveel AMvB's zullen worden voorgehangen. Er zijn op dit moment twee varianten in de WEC: de voorhang in het Staatsblad en de voorhang door de ontwerp-AMvB voor te leggen. Ik zou de ontwerp-AMvB willen voorleggen. Het streven is om dat in maart te doen, vanwege het feit dat uw Kamer in januari

maar drie vergaderweken ter beschikking heeft. Het vergt een enorme organisatorische rimram om een en ander hier goed voor te leggen. Als de Kamer akkoord gaat met het ontwerp, hoeft de voorhang van het Staatsblad niet meer plaats te vinden. Het is minder omvangrijk dan hier nu werd verondersteld. Ik heb 26, 16 en 17 gehoord. Iedereen heeft dus maar wat geprikt. De indicatiecriteria vormen de belangrijkste zenuw van het voorstel, zoals een uwer dat formuleerde. Ik zeg steeds dat het er twee zijn. De indicatiecriteria vormen er één van. Ik zal die aan de Kamer voorleggen. De optelsom is een gevolg van het feit dat verschillende bestaande AMvB's op onderdelen worden aangepast. Ik zal dat ook in de brief vermelden, zodat u aan de hand van die brief erop kunt reflecteren indien u dat op dit moment niet allemaal kunt overzien.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik heb het even niet scherp, maar dat kan aan mij liggen. Op voorhand bied ik mijn verontschuldigingen aan als dat zo is. Zei de staatssecretaris dat de concepten in maart bij de Kamer zullen liggen?

Staatssecretaris **Adelmund**: De ontwerp-AMvB komt in maart, dan kan deze Kamer nog ja of nee zeggen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Zeker weten, maar dan is de tijd wel kort.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ja. Ik weet niet of u uw zegeningen al hebt geteld, maar u komt in januari terug van een reces van vier weken, dan bent u drie weken hier en gaat u weer twee weken weg, dan komt u weer acht weken hier en vervolgens gaat u weer vier weken weg. In de tussenliggende periodes dat u hier bent, moet het dus gebeuren. Tegen de mensen op de publieke tribune zeg ik voor de zekerheid maar dat de Kamerleden wel werken tijdens de recessen. Ik wil alleen maar duidelijk maken dat de Kamer slechts weinig vergaderdagen heeft in die periode. Drie weken betekenen drie maal drie is negen vergaderdagen.

De **voorzitter**: En soms een maandag erbij.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ja, voor wetgevingsoverleg, maar dat hebben wij binnenkort achter de rug.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Voorzitter. Zegt de staatssecretaris hiermee dat zij in een brief gaat aangeven welke AMvB's zij zal voorhangen?

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik zal in die brief inzichtelijk de twee varianten van voorhang schetsen en aangeven wat de een zegt over de ander. Ten aanzien van de indicatiecriteria wil ik een AMvB voorleggen, onder andere over de LCTI en alles wat daarmee annex is. Ik zal ook vermelden wat de aanpassing zal betekenen voor de bestaande AMvB's en wat de procedure is, zodat uw Kamer dat heel precies kan bezien voor de stemming na het plenaire debat. Geen informatie zal u bespaard blijven.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik dacht dat wij hadden afgesproken dat wij voor de indicatiestelling een ministeriële regeling zouden krijgen.

Staatssecretaris **Adelmund**: Daarin heeft u helemaal gelijk. Als de Kamer het amendement over de ministeriële regeling aanneemt, dan heet de AMvB die oorspronkelijk was gepland vanaf dat moment ministeriële regeling.
Ik heb nog een aantal kleinere punten ter bespreking en kan daaruit punten halen die heel snel kunnen worden afgedaan.

De **voorzitter**: Was dat die drie kwartier? Dan is het wel heftig.

Staatssecretaris **Adelmund**: Sommige dingen zijn snel te doen. European Agengy, daarnaar is door u gevraagd. Nu ga ik geloof ik te snel praten.

De **voorzitter**: Precies, en daar schieten wij niet mee op. Zouden wij kunnen afspreken dat u tot uiterlijk kwart over negen antwoordt? Kunnen de leden daarmee instemmen?

De heer **Rijpstra** (VVD): Ik waardeer het dat de staatssecretaris er een aantal punten uit wil lichten.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik doe ze allemaal, dat haal ik wel in twintig minuten.

De heer **Rijpstra** (VVD): Wat mij betreft, mag u dat voor de zorgvuldigheid ook schriftelijk doen.

De **voorzitter**: Zijn daarover opvattingen bij de andere leden?

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Bedoelt collega Rijpstra dat wij over alle resterende vragen een schriftelijk antwoord krijgen?

De heer **Rijpstra** (VVD): De staatssecretaris heeft in het begin gezegd dat zij alle kleinere vragen schriftelijk zal beantwoorden. Er wordt een stenografisch verslag gemaakt, dus alles is genoteerd. Er zijn veel vragen gesteld. Ik ga ervan uit dat de antwoorden daarop ons op schrift zullen bereiken.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter. Mijn vragen zijn niet allemaal te klein. Ik kom er dus op terug in de tweede termijn.

De **voorzitter**: Wij kunnen natuurlijk ook het oorspronkelijke voorstel van de staatssecretaris overnemen. Dat zou betekenen dat de vragen die er nog liggen, schriftelijk worden beantwoord en dat wij nu kunnen overgaan tot de tweede termijn waarin de leden de vragen die zij nu absoluut nog beantwoord willen hebben, alsnog kunnen stellen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Is het niet verstandig om even te spreken over het karakter van de tweede termijn? De staatssecretaris heeft, en terecht, op diverse majeure onderdelen een brief toegezegd. Daarover kan de tweede termijn niet gaan. Ik zoek ook naar de best mogelijke besteding van de twee uur. Bij wijze van spreken, zou dat ook thuiszitten kunnen zijn, als wij ervan uitgaan dat er een inhoudelijke brief komt waarop wij dan in het plenaire debat reageren. Moet ik nu moties indienen, ondersteld dat ik ze voorbereid zou hebben? Ik wacht liever die brief af. Ik kan tot elf uur, hoor, daarover mag geen misverstand bestaan. Het gaat mij om een goede besteding van de tijd.

De **voorzitter**: Aan het begin van dit overleg hebben degenen die moties zouden willen indienen, mij gezegd dat zij dat in de plenaire afronding van dit overleg zullen doen en niet nu. Er zouden nu wel amendementen worden ingediend.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Voorzover wij moties overwegen, zullen wij die in het plenaire debat indienen. De tweede termijn kan welhaast niet worden gehouden zonder de schriftelijke antwoorden. Je kunt nu wel een paar puntjes gaan noemen waarvan je vermoedt dat ze niet in de schriftelijke beantwoording aan de orde zullen komen, maar dat werkt natuurlijk niet. Wat mij betreft, kunnen wij de schriftelijke beantwoording afwachten en plenair alles in één keer afronden.

De **voorzitter**: Vele aanwezigen zullen het met u eens zijn dat thuis zijn een prachtige besteding van de tijd is, mijnheer Van der Vlies. Het kan evenwel interessant zijn dat de staatssecretaris alvast een deel van die vragen beantwoordt, zodat de Kamer meteen kan beschikken over de informatie voorzover die nu al beschikbaar is. Zij heeft tenslotte gezegd dat zij dat in twintig minuten kan doen. Is dat een goed voorstel?

Staatssecretaris **Adelmund**: Dat is een uitstekend voorstel. Ik hoop van harte dat zodra de brief er is, het plenaire debat wordt gepland.

De **voorzitter**: Na overleg daarover met de griffier moet ik zeggen dat wij gezien de plenaire agenda niet verwachten dat het plenaire debat voor december kan worden gehouden. Het zal wel sowieso voor het kerstreces worden gehouden.

Mevrouw **Smits** (PvdA): De ervaring leert dat het niet in de laatste week voor het reces moet gebeuren.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik stuur de brief deze week.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Mijn opmerking was meer gericht tot de voorzitter. Het wordt volgens mij te krap om het in de laatste week voor het reces te houden.

De **voorzitter**: Het is van de categorie: wij kunnen het altijd proberen, maar wij kunnen het nooit beloven. Dat weet u.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik ben voor dit onderwerp dag en nacht beschikbaar.
Gevraagd is een werkgroep in te stellen. Mevrouw Lambrechts vroeg op welke wijze in de aanloop naar de tweede fase in beeld kan worden gebracht of datgene wat wordt uitgezocht ook in de Nederlandse situatie een effectieve inzet van zorgmiddelen en meer keuzevrijheid kan bewerkstelligen. Ik stel die werkgroep graag in.
Er zijn consulententeams in het kader van de zorg. Gevraagd is of die voor LGF zinvol zouden zijn. Op dit moment kent het onderwijs de ambulante begeleiders. Wij maken volop gebruik van de consulententeams. Ik zie op dit moment geen aanleiding om zoiets op te zetten binnen Onderwijs.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Er is een belangrijk verschil tussen de consulententeams en de ambulante begeleiders die in het speciaal en regulier onderwijs werken. Het gaat mij er niet om hoe de experts heten die mogelijk zouden moeten worden ingeschakeld. Het gaat mij om de extra ondersteuning die per individuele leerling nodig is buiten datgene wat wij nu regelen in het wetsvoorstel. Voor sommige kinderen schiet de begeleiding die in het wetsvoorstel is geregeld tekort. Dat leidt ertoe dat honderden kinderen alleen al om die reden worden geweigerd door de scholen en thuis zitten, en dus geen onderwijs genieten. Het is van tweeën één. Of er wordt voor gezorgd dat het onderwijs naar die kinderen komt. Dat kost geld en dan is er dus geen sprake van ambulante begeleiding, maar van het geven van onderwijs. Of er wordt voor gezorgd dat via een onafhankelijke toetsing de extra middelen ter beschikking komen. Die onafhankelijke toetsing is gewaarborgd in de constructie met de consulententeams.
Ik vraag de staatssecretaris al voor het komend schooljaar een voorstel uit te werken voor extra financiële ondersteuning per individuele leerling na onafhankelijke toetsing. Dat geld moet komen bovenop het geld dat via de rugzak wordt verstrekt. Er moet niet worden gewacht tot de tweede fase.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik ben weer zeer gelukkig met het tijdstip waarop deze discussie plaatsvindt. Ik kan mij voorstellen dat een en ander het effect zal hebben dat mevrouw Smits beoogt, maar niet als er geen financiële middelen bij worden gegeven. Ik heb geen begrotingsartikel waar ik het onder kan schuiven.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik heb niet de illusie dat het voor niks gaat. Ik vraag u voor het komende schooljaar een voorstel uit te werken en ik beloof u dat wij erop terugkomen bij het onderwijsbegrotingsdebat. Het uitwerken van het voorstel kost geen geld. Ik ben ervan overtuigd dat niet kan worden gewacht tot de tweede fase, want dan zijn wij vier jaar verder. Als wij niets regelen, zou dat betekenen dat wij honderden kinderen vier jaar lang thuis laten zitten.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Wat moet het voorstel behelzen?

Mevrouw **Smits** (PvdA): Specifieke aanvullende ondersteuning voor individuele leerlingen die met de huidige middelen niet uitkomen. Uiteraard zou er sprake moeten zijn van individuele toetsing. Vandaar dat ik steeds de consulententeams in de gezondheidszorg als voorbeeld noem. De rugzak en de reguliere middelen zijn voor bepaalde categorieën kinderen niet voldoende. Ik heb als voorbeeld kinderen met autisme genoemd. U heeft zelf al gezegd dat je de onderwijzer bij de kinderen thuis kunt brengen. Dat kost hoe dan ook geld. Dat kan ook niet met de rugzak of met ambulante begeleiding worden geregeld. Ook kun je ervoor zorgen dat er voor de kinderen extra ondersteuning komt, zodat zij wel kunnen worden geaccepteerd door en geïntegreerd in ofwel een speciale school ofwel een reguliere school.

De **voorzitter**: Ik attendeer de leden erop dat het niet de bedoeling is dat zij met elkaar praten en ook niet dat zij binnen vijf minuten hetzelfde zeggen. Het klonk in ieder geval zo.

Staatssecretaris **Adelmund**: Wij werken nauw samen met de consulententeams zorg. Dat is begonnen naar aanleiding van Jolanda Venema. De post voor die vorm van opvang tussen de regelgeving in is van 1 mln gegroeid naar 55 mln. Het is een soort hiatentoets geworden, voorzien van een flink budget. Via monitoren en alles wat daarmee annex is, zullen wij erachter moeten komen welke fricties er zijn bij het structureel leerrecht voor kinderen en wat er moet gebeuren om die op te lossen. Ik wil graag ook de overloop naar de tweede fase regelen, zoals is

gevraagd door mevrouw Smits en mevrouw Lambrechts. Het gaat erom op welke wijze kan worden gepreludeerd op de tweede fase en inzichtelijk kan worden gemaakt wat er dan aan de orde zal zijn. Ik zie evenwel niet welk instrument ik daarbij moet ontwikkelen als ik niet weet welke middelen ik daarvoor kan gebruiken. Daarover zullen wij nog van gedachten moeten wisselen. Mevrouw Smits zei zelf dat zij er bij de begrotingsbehandeling op terugkomt. Ik wacht dat maar af.
Over cluster 4 hebben verschillende leden gesproken. De heer Rabbae heeft het de vorige keer aan de orde gesteld. Gevraagd is of het allemaal kan worden doorgezet zonder cluster 4. Er wordt veel gedaan en er wordt fors geïnvesteerd om de voorwaarden te creëren voor cluster 4. Het draaiboek voor het regulier onderwijs ligt klaar. De brochures met de algemene en specifieke informatie liggen ook klaar. Dat geldt ook voor handreikingen voor modellen ambulante begeleiding en behandelingsplannen gericht op het bij de diagnostiek betrekken van ouders. Er is een enorme hoeveelheid informatie beschikbaar voor allen die erbij betrokken zijn. Er worden goede praktijken geïnventariseerd en doorgegeven, onder andere op het terrein van de preventieve ambulante begeleiding cluster 4. Er is een website klaar voor ouders en professionals. Het Landelijk netwerk autisme is ingericht. Er is een begin gemaakt met uitwisseling van kennis en ervaring. Er is een protocol in ontwikkeling om WSNS en LGF op elkaar te betrekken. Ook is een steunpunt ingesteld voor overdracht van expertise aan scholen voor zeer moeilijk lerenden.
Ik noem dit alles naar aanleiding van de opmerking dat een aantal scholen niet geïnformeerd is. Ook de voorstellen voor de aanpassing van de kerndoelen en eindtermen voor speciaal onderwijs zijn klaar. Die voorstellen zijn een uitvloeisel van de stelling in het inspectieverslag dat de zorg goed is geregeld, maar de uitdaging minder goed. Wij hebben apart in de Kamer gediscussieerd over wat wij moeten doen in het speciaal onderwijs. Vervolgens zijn die kerndoelen doorgelicht. Er worden extra leermiddelen op het terrein van taal en rekenen ontwikkeld. Deze opsomming van inspanningen om iedereen bij deze operatie te betrekken, is nog niet eens volledig.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ik heb hier goed naar geluisterd. Een behoorlijk aantal kinderen die onder dit cluster vallen, zit thuis vanwege het gebrek aan adequate opvang. Wij krijgen, net als u waarschijnlijk, brieven van individuele ouders die zich geen raad meer weten.
Aansluitend op de opmerking van collega Smits vind ik dat voor die kinderen desnoods een noodoplossing moet worden gevonden. Wij kunnen deze kinderen toch niet thuis laten zitten zonder iets! Als het niet kan in de begroting voor 2002, dan moet desnoods in het kader van de voorjaarsnota of de begroting voor 2003 geld worden vrijgemaakt om een oplossing te vinden voor deze kinderen.

Staatssecretaris **Adelmund**: In Nederland is onderwijs een grondrecht van kinderen. Het is niet goed als een kind tussen wal en schip valt en niet het onderwijs krijgt dat het verdient. Dat zeg ik steeds als ik voor uw Kamer inzichtelijk maak wat de inspectie mij meldt over thuiszitters.
De wachtlijsten in het onderwijs worden in overwegende mate bevolkt door nieuwe kinderen: kinderen komen aan de beurt voor onderwijs en vervolgens ontstaat er weer een stuwmeer. Zeker op cluster 4 oefent de inspectie extra toezicht uit. Wij krijgen precies door hoe het in elkaar zit en die gegevens krijgt de Kamer per ommegaande. Van de commissie die bij amendement wordt voorgesteld, verwacht ik nog meer gegevens over hoe het in elkaar steekt, naast de gegevens van de inspectie, zodat direct een adequate maatregel kan worden genomen. Er zijn voor cluster 4 via de begroting al eerder maatregelen genomen, onder meer doordat de Kamer bij amendement zaken in de begroting heeft opgenomen. Ik noem als voorbeeld de onderwijsassistent die er is gekomen dankzij een amendement van mevrouw Dijksma.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ik ben het eens met elk goed initiatief, maar dit probleem bestaat al jaren. Ik herinner eraan dat het tien jaar heeft geduurd voordat Kamer en minister (toen de heer Ritzen) iets hebben geregeld ter beperking van de schooluitval. Graag zou ik zien dat de Kamer en de staatssecretaris of omgekeerd, voorzieningen treffen voor deze groep kinderen die nergens tot hun recht komen. De school weet niet wat zij met die kinderen aan moet en voor de ouders is het ook moeilijk. Het lijkt mij niet goed voor deze kinderen dat zij aan hun lot worden overgelaten. Ik vraag geen druk op de knop nu, maar een visie ter realisering waarvan wij dan geld moeten gaan zoeken als de staatssecretaris het zelf niet kan vinden.

Staatssecretaris **Adelmund**: In het kader van de bespreking van het inspectierapport en bij de behandeling van de begroting zijn hier steeds extra middelen voor vrijgemaakt. Terecht is regelmatig de urgentie hiervan aan de orde gesteld. Er wordt voor veel scholen gecollecteerd, maar je ziet zelden een collectebus voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen langskomen. Zij moeten het echt hebben van de voorzieningen van de overheid. Je kunt vaak al van buiten zien voor welke groep kinderen een school is. Ook de komende jaren zullen er extra investeringen ten behoeve van dit soort scholen gepleegd moeten worden.
Zodra de analyse over het integreren van kinderen met het syndroom van Down in het regulier onderwijs beschikbaar is, zal bezien worden of er ook in Nederland een vergelijkbaar kwalitatief onderzoek verricht kan worden. Ik krijg hier verschillende en vaak ook tegenstrijdige berichten over en daarom is er nader onderzoek nodig.
Wij verwachten dat er geen 25.000, maar 20.000 dossiers inzake indicatiestelling zijn. Een ondersteunend bureau is ingeschakeld om voorbereidend onderzoek ten behoeve van de LCTI te doen. Er wordt gezocht naar een effectieve toetsingsprocedure, waarbij rekening wordt gehouden met hetgeen er nu al aan ondersteuning wordt geboden.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Bij dergelijke aantallen zullen ook de mogelijkheden van automatisering benut moeten worden.

Staatssecretaris **Adelmund**: Dat zal zonder meer gebeuren.
Wij zien op dit moment dat de objectieve indicatiestelling niet de aanzuigende werking heeft die men

verwachtte. Ik wijs er ten overvloede op dat er geen kinderen tussen wal en schip terecht mogen komen en dat er geen sprake is van een bezuinigingsmaatregel. Doel is het transparant maken van de toelaatbaarheid en niet het terugdringen van het aantal geïndiceerde leerlingen. Een en ander zal nauwlettend in de gaten gehouden worden.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Kunt u in de brief nader ingaan op de praktische taakuitvoering van de landelijke commissie? Snel rekenend, kom ik tot de conclusie dat zo'n tien mensen zich hiermee bezig moeten houden. Het is mij niet duidelijk hoe dit in zijn werk gaat en wat het zal kosten.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik heb eerder het bedrag van 2,5 mln genoemd. Wij komen overigens nog uitgebreid over de LCTI te spreken. Ik zal u het gevraagde inzicht verschaffen, maar ik hoop niet dat u alle uitvoeringsproblemen tot de uwe maakt, want dat overleeft een volksvertegenwoordiger niet.
De beredeneerde afwijking is zeer belangrijk, zeker in de periode waarin een start wordt gemaakt met het aanpakken van het vraagstuk van de emancipatie van gehandicapte kinderen. De CVI's beslissen of er gebruik van deze mogelijkheid gemaakt wordt. Daarbij geldt geen beperking. De LCTI beoordeelt vervolgens de redenering van de CVI's.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Tijdens de hoorzitting kreeg ik de indruk dat er binnen de LCTI geen overeenstemming is over de invulling van het begrip ''beredeneerde afwijking''. Ik denk dat de CVI's het voordeel van de twijfel zullen krijgen.

Staatssecretaris **Adelmund**: Het gaat om een beredeneerde afwijking, niet meer en niet minder.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Wij moet niet de kant op van het formaliseren van de beredeneerde afwijking.

Staatssecretaris **Adelmund**: Daar heeft u groot gelijk in. De verwachting is dat er in 90% van de gevallen geen twijfel zal zijn en dat voor de resterende 10% via de beredeneerde afwijking een oplossing gevonden kan worden. Wij gaan juist over tot indicatiestelling om onbeheersbare ontwikkelingen te voorkomen.
Als het dossier niet compleet is, staat de leerling op de onderzoekslijst; een soort wachtlijst. In de beginfase worden niet-complete dossiers coulant behandeld. Wij kunnen dit heel goed monitoren.
Er vindt onderzoek plaats naar de DSM-classificatie. De voorlopige commissie adviseert om in de aanloop niet te strenge dossiereisen te hanteren. Ik zal bezien op welke wijze wij tegemoet kunnen komen aan de gesignaleerde knelpunten.
De REC-vorming is vanuit de basis ontstaan. De samenwerking is op zeer grote schaal tot stand gekomen en verloopt uitstekend. Er is nu nog één REC cluster 2 zonder vso voor doven. Eén school is nog niet bij een REC aangesloten en twee scholen twijfelen daar nog over. Twee REC's cluster 3 hebben nog geen vso LG en drie REC's hebben lesplaatsen in een aanpalend gebied. Daarover vinden op dit moment de laatste onderhandelingen plaats. Er is dus nog een betrekkelijk gering aantal knelpunten. Er is gigantisch veel werk verzet door betrokkenen.
De opzet van de Leerplichtwet is zodanig dat de verplichting aan de ouders wordt opgelegd. Zij zijn hoofdelijk aansprakelijk voor het volgen van onderwijs door hun kinderen en voor het brengen van de kinderen naar de onderwijsinstelling. In deze systematiek moeten ouders een beroep op de vrijstellingsgronden doen. B&W zien toe op de naleving van deze wet. Hiervoor zijn leerplichtambtenaren aangesteld.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Met mijn vraag doelde ik op een speciale groep. Het onderwijs ging ervan uit dat deze kinderen niet op een school terecht konden en de ontheffing werd bijna de facto opgelegd. De leerplicht is ingevoerd omdat ouders hun kinderen thuis hielden om hen te laten werken. Kinderen hebben nog steeds recht op onderwijs. Als ouders in deze wet de mogelijkheid krijgen om ontheffing van de leerplicht aan te vragen, wordt daarmee gelegenheid gegeven om niet te voldoen aan een belangrijke norm van de overheid. Dat lijkt mij niet juist. Het is een zaak van de overheid en niet van de ouders.

Staatssecretaris **Adelmund**: De gemeente toetst de uitvoering van de Leerplichtwet. De intentie van de onderhavige wet is het bieden van het leerrecht aan kinderen met een zware handicap. Ik kan de systematiek van de Leerplichtwet niet wijzigen. Ik kan wel aandacht vragen voor het verschijnsel dat gehandicapte kinderen aan de leerplicht worden onttrokken op grond van heel andere motieven dan ooit bij de totstandkoming van de Leerplichtwet is bedoeld.
De instelling van een REC-raad is een goed idee. Ik wil de mogelijkheden daartoe graag in overleg met het veld verkennen.
De wegbereiders blijven tot 1 januari 2003 in functie. Daarna is zeker een follow-up nodig. Wij studeren nog op de organisatorische vormgeving daarvan. Ik zal de Kamer daarover graag informeren.
Een intakefunctionaris bij het REC kan een functie hebben bij het samenstellen van dossiers. De ondersteuning van ouders bij het indienen van een verzoek om een toelaatbaarheidsverklaring is al een wettelijke taak van het REC. In de brief zal ik nader ingaan op de samenhang met de rugzak.
In de notitie Uitwerking bekostiging wordt het deel van de rugzak voor het vervoer van de ambulante begeleider naar de reguliere school benoemd.
Integratie betekent dat de leerling in principe in staat is om met begeleiding het onderwijs te volgen. De diploma-eis is onderdeel van de integratie en geen belemmering daarvoor. Zij geldt voor iedereen, dus ook voor de gehandicapte leerling. Het vmbo biedt tegelijkertijd leerwegondersteunend onderwijs. Veel leerlingen krijgen via een net iets ander traject het juiste onderwijs.
De vraag naar de situatie bij havo, vwo en gymnasium wordt in de brief beantwoord. In Nederland kennen wij alleen speciaal voortgezet onderwijs op het niveau van het vmbo. Er is wel ondersteuning bij andere schooltypen, maar vreemd genoeg is de opvang daar op een andere wijze geregeld. Vaak blijken kinderen via stapeling van opleidingen toch nog op de juiste school terecht te komen. Dit kan, gezien de belemmeringen, de goede weg zijn, maar hier dient wel meer duidelijkheid over te komen. Gelet op de omvang van de problematiek is het niet goed mogelijk om dit in het

kader van dit wetsvoorstel te regelen.

Mevrouw **Smits** (PvdA): Ik constateer dat vanwege de simpele diploma-eis de voor het speciaal onderwijs geïndiceerde leerling de rugzak niet krijgt, zelfs als school en ouders het eens zijn over de toelating. Dat wil ik voorkomen. Ik vraag dus meer om een technische uitwerking dan om een inhoudelijke.

Staatssecretaris **Adelmund**: Daar zal ik mijn best op doen.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Kunt u in de brief ook ingaan op het stapelen?

Staatssecretaris **Adelmund**: Als daar gegevens over zijn, zal ik die aan de Kamer doen toekomen. Als het onderzoek daarnaar nog moet starten, zal dit punt buiten beschouwing moeten blijven.
Als het goed is, bevat de schoolgids informatie over de werkwijze van school, ouders en leerlingen. Daar moet ook in staan op welke wijze de zorg voor leerlingen met een leerlinggebonden budget wordt vormgegeven. Ik betrek dit onderwerp bij iedere kwaliteitsdiscussie omdat dit hier onlosmakelijk mee verbonden is. In de schoolgids moet staan dat er wordt uitgegaan van hetgeen de kinderen kunnen en niet van hetgeen zij niet kunnen.

Mevrouw **Ross-van Dorp** (CDA): Komt er nog een schriftelijk antwoord op de vraag inzake het informeren van het regulier onderwijs? Daar is het volgens mij droevig mee gesteld.

Staatssecretaris **Adelmund**: Ik heb al uitgebreid aangegeven wat er allemaal wordt gedaan, maar ik ben uiteraard bereid, dit ook in de brief op te nemen.

Sluiting 21.21 uur.